

**İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ PROGRAMLAR ENSTİTÜSÜ
HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ÜRETİLEN MEKANDAN SAVUNULAN MEKANA:
BİR HAK OLARAK GÜVENLİ KENT**

**Büşranur TENİK
118612011**

Dr. Öğr. Üyesi Galma AKDENİZ

**İSTANBUL
2021**

Üretilen Mekandan Savunulan Mekana: Bir Hak Olarak Güvenli Kent
From Produced Space to Defensible Space: Safe City As a Right

Büşranur Tenik
118612011

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Galma AKDENİZ (İmza)
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi İdil Işıl GÜL (İmza)
İstanbul Bilgi Üniversitesi
Prof. Dr. Hossein SADRİ (İmza)
Girne Amerikan Üniversitesi

Tezin Onaylandığı Tarih : 18.06.2021

Toplam Sayfa Sayısı : 101

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) mekânın üretimi
- 2) kent hakkı
- 3) güvenli kent
- 4) savunulabilir alan
- 5) CPTED

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) production of space
- 2) right to the city
- 3) safe city
- 4) defensible space
- 5) CPTED

ÖNSÖZ

Kente yönelik düşünme meselesi benim için uzun bir zamana yayılan ve süreç içerisinde neresinde olmam gerektiğine dair kendimle de uzlaşmaya başladığım bir hikayeye dayanıyor. Çok uzun zamandır gönüllü ve profesyonel olarak içinde bulunduğum sivil toplum alanında yürüttüğüm her projenin bir şekilde sanki hep merkezindeydi. Kadınlar, çocuklar, mülteciler, gençler... Çokça kente dair, kente için sorunlarla yüzleşen insanlarla bir araya gelip onları dinlemek ve anlamaya çalışmak aslında bu tezin şimdi geriye dönüp baktığımda arkasında bulduğum “derdi” oldu. Sanırım, biraz da kendime de yol ışığı olsun diye hep benzer heyecanla yazarken buldum kendimi. Yazarken aklımda o Furuğ dizeleri “yaşam belki uzun bir caddedir, her gün filesiyle bir kadının geçtiği, yaşam belki bir urgandır, bir adamın daldan kendini astığı, yaşam belki okuldan dönen bir çocuktur” yankılandı durdu. Yazmak da bazen gündelik telaşların arasında durdu. Sonra, “yaşam belki de o tıkalı andır” diye diye devam etti. İşte tam da bu sebeple, o tikanıkları kendi yolculuğumla birleştirerek karanlıklarına güneş yansımaları işlemek istedim.

Derdim bir yandan da çok basitti: Birlikte nasıl yaşarız? Bu basit soruya bir yanıt ararken, lisans eğitimimin ne denli güçlü bir altyapı oluşturduğu keşfettim. Akabinde, yüksek lisansa devam ederken aldığım bir derste kent hakkı üzerine hazırladığım o küçük ödev çok yardımcı oldu. Biraz daha çatışma çözümüne dair çalışmak isteyen ben, soruya “barış içinde bir arada” kavramlarını eklediğimde aynı derdime farklı bir perspektiften suç ve mekan ilişkisini kavrayarak kentsel güvenliğe ulaşmayı denediğim bir tezle devam ettim. Geriye dönüp baktığımda hep “iyi ki” diye hatırlayacağım bir konu olacağına inanıyorum. Tezde bahsettiğim mekan, birey, zaman ve toplumun birbirine bağlı olarak ve sürekli olarak dönüşmesi benzer bir şekilde benim için de tezahür etti. Başladığım ilk günden bitirdiğim bugüne değin, yaşadığım mekan, kendimi yaşamda konumlandığımda yer, içinde bulunduğumuz zorlayıcı salgın ve toplumun yapısı değişti, dönüştü ve tahmin

edebileceğimden bambaşka yerlere gitti. Dilediğim o ki, bu dönüşüm bizleri, haklarımızın korunduğu, korunmakla yetinmeyip bizlerin de sahip çıktığı, kapımızı endişeyle kapatmadığımız, caddelerde yürürken keyif alabildiğimiz ve güzellikleri görebildiğimiz bir noktaya taşır.

Bu vesileyle, tez sürecimde ve tüm hayallerimde yanımda olanlara teşekkürlerimi eklemek isterim. Değerli danışman hocam Galma Akdeniz'e zorlandığımda yön gösterdiği ve anlayışla beni hep desteklediği için minnettarım. Lisansımı tamamlarken vakit ayırıp geleceğimi nasıl planladığımı dinleyen kıymetli hocam Aykut Çelebi'ye, işle tezi bir arada götürmeye çalışırken yardımını eksik etmeyen çalışma arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Son olarak ise, düştüğümde elimi sımsıkı tutarak kaldıran Nilay'a, endişelerimi dindiren Fatma'ya, varlığıyla yaşamımı aydınlatan ve umuda yol açan Emirhan'a, bana benden çok inanıp her daim sevgisini esirgemeyen aileme ne kadar teşekkür etsem az. İyi ki yanınıdasınız.

Payımıza düşenin terk edilmiş merdivenlerden inmek olmadığı, çürüyüşte ve gurbette bir şeylere ulaşmak zorunda kalmadığımız o güzel günlere...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	viii
ABSTRACT.....	ix
ÖZET.....	x
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM	
SUÇ VE KENT İLİŞKİSİNE İLK BAKIŞ: SAVUNULAN MEKAN VE ÜRETİLEN MEKAN.....	3
1.1. ÜRETİM VE HAK ALANI OLARAK KENTSEL MEKAN...3	
1.1.1. Kent ve Kentleşme Kavramlarına İlişkin Bir Değerlendirme...4	
1.1.1.1. Kenti Tanımak.....5	
1.1.1.2. Kentleşmeye Doğru.....6	
1.1.2. Mekânı Yeniden Düşünmek.....6	
1.1.2.1. Kamusal Alan ve Alanın Kamusalılığı.....7	
1.1.2.2. Mekân Kavrayışı için Bir Yöntem: Kentsel Mekân ve Üretilen Mekân.....9	
1.2. SUÇU ANLAMAK İÇİN BİR YOL HARİTASI.....12	
1.2.1. Çevresel Kuramlar ile Suç ve Mekan İlişkisi.....14	
1.2.2. Mekânı Savunarak Suç Önlenebilir mi?.....18	
1.2.2.1. Jane Jacobs'tan Kırık Pencere Teorisi'ne.....19	
1.2.2.2. Savunulabilir Alan.....22	
1.2.2.3. Çevresel Tasarım Yoluyla Suçu Önlemek.....25	
1.3. MEKANI ÜRETMEK VE SAVUNMAK.....26	

II. BÖLÜM

GÜVENLİ KENT.....	27
2.1. GÜVENLİ KENT YAKLAŞIMI.....	27
2.1.1. Güvenlik ve Emniyet Kavramları.....	28
2.1.2. Kent Suçluluğu Neden Farklı?.....	28
2.1.3. Kentsel Güvenlik ve Güvenli Kent Yaklaşımı.....	30
2.2. KENT HAKKI KAPSAMINDA GÜVENLİĞİN BİR HAK OLARAK ULUSLARARASI DÜZEYDE YANSIMASI.....	33
2.2.1. Hepimiz İçin, Bizimle Birlikte: Kent Hakkı.....	34
2.2.1.1. Kente Yönelik Haklar İçin Bir Çılgılık: Lefebvre.....	34
2.2.1.2. Teknoloji ve İnsan Hakkı Çerçevesinde Nasıl Bir Kent Hakkı?: David Harvey ve Manuel Castells.....	36
2.2.1.3. Kent Hakkı Kavramının Uluslararası Belgelere Yansımaları.....	39
2.2.2. Güvenli Kent Hakkı ve Uluslararası Belgeler.....	43
2.2.2.1. Avrupa Konseyi.....	42
2.2.2.2. Avrupa Birliği.....	44
2.2.2.3. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı.....	46
2.2.2.4. Birleşmiş Milletler.....	47
2.3. GÜVENLİ KENT HAKKINA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME.....	49

III. BÖLÜM

GÜVENLİ KENT HAKKININ İNŞASINA YÖNELİK BİR YÖNTEM ÖNERİSİ.....	51
3.1. GÜVENLİ KENTLERDE YAŞAMA HAKKI.....	52
3.2. GÜVENLİ KENTLER İÇİN UYGULAMA ÖRNEKLERİ.....	53
3.2.1. İnsan Hakları Kentleri ve Güvenli Kent.....	54
3.2.2. Kentlerin Oluşturduğu Belgeler.....	58
3.2.3. Savunulabilir Alanlar Oluşturmak ve CPTED Pratikleri.....	61

3.3. GÜVENLİ KENTLER NASIL BELİRLENEBİLİR?.....	64
3.3.1. Güvenli Kentler Endeksi.....	64
3.3.2. Daha Güvenli Kentler Programı.....	65
3.3.3. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları.....	66
3.4. GÜVENLİ KENTLERİ NASIL İNŞA EDEBİLİRİZ?.....	67
SONUÇ.....	71
KAYNAKÇA.....	75

KISATLMALAR

AB	:Avrupa Birliği
A.g.e.	:Adı geçen eser
Bkz.	:Bakınız
BM	:Birleşmiş Milletler
CPTED	:evresel Tasarım Yoluyla Suçun nlenmesi
ev.	:evirmen
PDHRE	:People's (Democratic) Movement for Human Rights Education
SKA	:Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
UCLG	:Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı
UNDP	:Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UN-HABITAT	:Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı

ABSTRACT

The number of cities as well as their density is increasing daily. This development brings about numerous problems which are inherent to the city. Safety, as a fundamental human right, is one of the most important problems cities and their citizens face. Within the scope of the thesis, by conceptualizing what urban space is and how it is produced, it is examined how the relationship between crime and space forms and manifests. Henri Lefebvre's concept of the production of space is used to discuss the structure of urban spaces. This is followed by an examination of the environmental criminological theories, the concept of defensible space, and the CPTED approach developed by Oscar Newman, all in order to understand the spatial production of crime. Further, detailed discussion of safety as a right, especially in relation to the right to the city of, was presented. This completes my method of understating safety in the city through crime and space from a rights-based perspective. A discussion of various examples of good practices in creating safety through rights-based and design approach, was then followed by as well as discussion of strategies used by non-governmental organizations and cities in this regard. Thus, by emphasizing the importance of the right to safe cities while reaching safe cities, the necessity of a multi-stakeholder and multi-dimensional crime prevention mechanism were presented through spatial and environmental design.

Keywords: production of space, right to the city, safe city, defensible space, CPTED

ÖZET

Kentlerin sayısı ve yoğunluğu her geçen gün artıyor. Bu durum, kentin doğasında olan sayısız sorunu beraberinde getirmektedir. Temel bir insan hakkı olan güvenlik, kentlerin ve vatandaşlarının karşılaştığı en önemli sorunlardan biridir. Tez kapsamında, ilk olarak kentsel mekanın ne olduğunu ve nasıl üretildiğini kavramsallaştırarak, suç ve mekan arasındaki ilişkinin nasıl oluştuğunu ve tezahür ettiği incelenmiştir. Henri Lefebvre'nin mekanın üretimi kavramını ise kentsel alanların yapısını tartışmak için kullanılmıştır. Bunu, suçun mekansal üretimini anlamak için çevresel kriminolojik teorilerinin, Oscar Newman tarafından geliştirilen savunulabilir alan ve CPTED yaklaşımının incelenmesi izlemektedir. Ayrıca tezin devamında özellikle kent hakkı ile ilgili olarak, bir hak olarak güvenliğin ayrıntılı bir tartışması sunulmuştur. Bu hak temelli bir perspektiften suç ve mekan yoluyla kentteki güvenliği anlama yöntemimi tamamlamıştır. Güvenliğin hak temelli ve tasarım yoluyla oluşturulmasına dair çeşitli iyi uygulama örneklerini, uluslararası örgütler ve kentler tarafından kullanılan stratejilerin tartışılması daha sonra takip etmiştir. Böylelikle güvenli kentlere ulaşılırken güvenli kent hakkının önemi vurgulanarak, çok-paydaşlı ve çok boyutlu bir suç önleme mekanizmasının gerekliliği mekânsal ve çevresel tasarımla sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: mekanın üretimi, kent hakkı, güvenli kent, savunulabilir alan, CPTED

GİRİŞ

Günümüzde dünya nüfusunun %56'sı kentlerde yaşıyor ve 2050 yılına geldiğimizde bu oranın %68'e çıkması bekleniyor.¹ Bu durum beraberinde kentlere yönelik sorulması gereken soruları ve yanıtlar eşliğinde oluşturulması gereken çözüm önerilerini getiriyor. Kentler, karmaşık, çok yönlü ve dinamik bir ağ örüntüsü olarak ele alındığında kentsel suçların neden olduğu güvenliğin de farklı yöntemlerle incelenmesi gerekmektedir.² Öte yandan, kentler farklı kültür ve arka plandan insanların bir araya gelerek oluşturduğu başka bir toplum meydana getirmektedir.³ Bu toplum, ihtiyaçları, talepleri ve beklentileriyle yeni bir kent tahayyülümü zorunlu kılmaktadır. Barber'in⁴ ifadesiyle, "demokrasinin orijinal kuluçka merkezi" olarak görülen kentler, sakinlerine kapsamlı bir hak olanağı yaratmakla yükümlüdür ve kente yönelik taleplerle birlikte şekillenen kente yönelik hakların da yalnızca en tepeden aşağıya değil, en aşağıdan tepeye bir biçimde, yeniden gözden geçirilmesinin kaçınılmaz olduğunu hatırlatmaktadır.

Tez kapsamında, iki tartışma aracılığıyla güvenli kentin teoride ve pratikte nasıl mümkün olabileceği birlikte değerlendirilerek sentezlenecektir. İlk tartışma, mekânın toplum tarafından üretildiği, ikinci tartışma ise mekânın savunulabilirliğine bağlı olarak suçun da önüne geçilebileceğidir. Bunu yapabilmek için, ilk bölümde kent, kentsel mekân ve kamusal alan kavramlarını incelenecektir. Ardından mekânın üretiminin ne şekilde gerçekleştiği ele alınacaktır. Bölümün devamında ise, çevresel etmenlerin suçla ilişkisini görebilmek adına Chicago Okulu, Durumsal Suç Önleme, Kırık Pencere Teorisi, Savunulabilir Alan ve Çevresel Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesi (CPTED) gibi teori ve kavramlar

---

¹ UN-HABITAT. (2020). *World Cities Report: The value of sustainable urbanization* Bağlantı: https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/10/wcr_2020_report.pdf Erişim Tarihi: 17.05.2021

² Kamalipour, H., Faizi, M., & Memarian, G. (2014). *Safe Place by Design: Urban Crime in Relation to Spatiality and Sociality*. *Current Urban Studies*, 2(2), s. 152-162.

³ Oomen, B., Davis M., ve Grigolo, M. (2016). *Introduction: The promise and challenges of human rights cities*. Cambridge: Cambridge University Press.

⁴ Barber, B. R. (2013). *If mayors ruled the world: Dysfunctional nations, rising cities*. Yale University Press..

analiz edilecektir. İkinci bölümde ise güvenli kentin ne olduğu, kentse suçların farkı irdelendikten sonra kent hakkının farklı boyutları izah edilecektir. Ayrıca, kentin güvenliğine dair sakinlerinin haklarını içeren önemli uluslararası belgelerin, bu hakka nasıl bir yaklaşım geliştirdiği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Bu iki bölüm aracılığıyla, üretilen mekanların savunulmasının kentsel güvenliği sağlamak için önemi ve güvenli kent hakkının *kimseyi dışarıda bırakmayacak* şekilde politikalara entegre edilmesinin doğuracağı sonuçlar değerlendirilmiş olacaktır. Son bölümde ise, kent hakkını yerel yönetim politikalarına dahil eden kentler, İnsan Hakları Kentleri ve kentsel tasarımını savunulabilirlik ölçüsüne göre düzenleyen kent uygulamaları araştırılarak güvenli kentlerin inşasına yönelik bir yöntem önerisi sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SUÇ VE KENT İLİŞKİSİNE İLK BAKIŞ: SAVUNULAN MEKAN VE ÜRETİLEN MEKAN

Kentsel mekanlar yoğun ve karmaşık ilişkilerle örülüdür. İnsan davranışlarının toplum ve hukuk tarafından çizilen sınırların dışına taşıdığı yerde karşımıza çıkan suç olgusu, kentlerde yaşamın kalitesini belirleyen önemli bir ölçüttür. İlk bölümde amaç, kentsel mekânın üretildiğini ortaya koyarak kent sakinleri tarafından savunularak suç oranlarının azaltılması yönünde yürütülen çabaların karşılığını bulabileceğini göstermektedir. Bu sebeple, başlangıçta kent, kentsel mekanlar ve kamusal alandan kastın ne olduğu ile birlikte mekânın hangi şekillerde üretildiği tartışılacaktır. Sonrasında suç olgusunun çevresel faktörlerle nasıl şekillendiğine dair kriminoloji teorileri ve kavramlarıyla bir literatür taraması yapılacaktır.

1.1. ÜRETİM VE HAK ALANI OLARAK KENTSEL MEKAN

Zaman ve mekân (uzam, alan) birbirini var eden ve akışı sağlayan iki etmendir. Mekân zamanı kendinde barındır, zaman da mekânı⁵ ve mekân ile zaman birlikte insanı da içerir. Mekân ve zamanın ayrılmaz bütünlüğü insanın da eklemlenmesiyle bir olur, yaşamın ta kendisi olur. İşte bu sebeple mekânı tarihsel süreç içerisinde insanla beraberliğini elde tutarak anlamak zorunludur. Dokunulan, görülen, algılanan, hayal edilen, üretilen ve yeniden üretilen mekân, zamana bağlı ve yerleştiği bulunan insanlarla değer kazanır. Mekânın akışını anlamak, sermaye ve üretim ilişkilerinin dönüşümünü anlamaktan geçer. Ancak yalnızca bununla kalmak yeterli değildir.

Toplumsal hayat pratiklerini, sanatsal ve kültürel aktiviteleri, siyaseti, özel olanı da anlamayı gerektirir. Tam da bu denli her şeyi kendinde içkin kılan, her şeyi

---

⁵ Lefebvre, H. (2019). *Mekânın üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık. s.141.

dönüştüren ve her şeyle beraber dönüşen, kompleks, kaotik bir çeşit varlık ve akış olması mekânı cezbedici kılar. Bizleri mekânı anlamaya yönelik düşünmeye iter. Mekânı anlamak için Lefebvre'in Marksist ideolojinin sınırlarını zorlayan yaklaşımından faydalanarak ortaya konulan bu alt başlık, mekânı anlamak için kamusal alan, kentsel mekan ve üretilen mekan bağlamlarında bir yol haritası sunmayı amaçlamaktadır.

1.1.1. Kent ve Kentleşme Kavramlarına İlişkin Bir Değerlendirme

Kentler, farklı insanların bir araya gelerek oluşturduğu yerleşim alanları olarak yine birbirinden de farklı toplumsal, ekonomik ve kültürel yapılar içermektedir.⁶ Kentleşme sürecinde ise kentler sanayileşmeye bağlı olarak gelişim göstermiştir.⁷ Sanayileşmeyle birlikte küresel ölçekte çalışma hayatının dönüşümü, kentlerin bir üretme merkezine de dönüşmesini zorunlu kılmış, beraberinde ortak eğlenme ve yaşama kültürünü de getirmiştir.⁸ Böylelikle denebilir ki, tarihsel süreç içerisinde pek çok çalışmaya ve tartışmaya konu olmuş bir yaşam biçimi olarak karşımıza çıkan kent, yalnızca fiziki durumları itibariyle değil yoğunluğu,⁹ endüstriyel süreci,¹⁰ karmaşık sorunları¹¹ ve deneyimsellikle bezenmiş kendini geliştirme olanakları¹² kendine içkin bir biçimde barındıran ve devinim halinde hareket eden bir bütündür. Kentin, fiziksel ve sosyal kapsamı içeren kamusal alanla birlikte şekillenen kendine özgü mekânsal özellikleri, kentsel doku ve karakteri oluştururken beraberinde kentsel kimliği de yaratır.¹³ İşte bu sebeple, kent

---

⁶ Keleş, R., ve Ünsal, A. (1982). *Kent ve siyasal şiddet*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yayınları, 507, s.25.

⁷ Başaran, İ. (2008). *Kent ve yerel yönetim*. İstanbul: Okutan Yayınları.

⁸ Hayta, Y. (2016). *Kent kültürü ve değişen kent kavramı*. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(2).

⁹ Wirth, L. (1938). *Urbanism as a way of life*. American Journal of Sociology, 44(1), s. 1-24.

¹⁰ Mumford, L. (2011). *What is a City*. The City Reader, Editörler: Richard LeGates, T. ve Stout, F. London and New York: Routledge. 5. Baskı. (İlk yayım: Architectural Record, 1937), s. 91-95.

¹¹ Jacobs, J., (2011). *Büyük Amerikan şehirlerinin ölümü ve yaşamı*. İstanbul: Metin Yayınları. 1. Baskı. Çev. Bülent Doğan.

¹² Alexander, C. (1965). *A city is not a tree*. Architectural Forum, 122(1). s. 58-62.

¹³ Oktay, D. (2010). *Kent kimliğine bütüncül bir Bakış*. İdealkent Dergisi, 2(3), s.8-19.

kimliğini oluşturan ögelerin suçla ilişkisini konumlandırabilmek için kenti ve kentleşme sürecini kavramak çok önemlidir.

1.1.1.1. Kenti Tanımak

Kent, mekân, idare ve nüfusa bağlı niteliklerinin ötesinde, sosyal ve siyasal karmaşık etkilerin birbirini belirlediği, bir hayat biçimi, heterojen bir değerler bütünüdür.¹⁴ Avrupa Komisyonu'na göre ise geçerli bir tanımını yapmak henüz güç olsa da kentler, haritadaki fiziksel bir izden çok daha fazlasını içermektedir. Kenti kent yapan şey, bir diğer ifadeyle yalnızca ona içkin olan özellik, kendi kimliği ve sakinlerinin talep ve ihtiyaçlarına cevap vermenin yanı sıra çevresindeki bölgeyi etkileme kapasitesine sahip organik bir varlık olmasıdır.¹⁵

Kent, Park ve Burgess'in ifadesiyle, sadece "fiziksel bir mekanizma" ve "yapay olarak inşa edilen bir yapı" olmaktan çok uzaktadır; bilakis onu oluşturan insanların yaşamsal süreçlerinde yer alır.¹⁶ Bununla birlikte, doğanın ve özellikle "insan doğasının" bir ürünüdür. Dolayısıyla denebilir ki, kentten bahsederken aslında yaşamın ve birlikteliğin ta kendisinden bahsedilmektedir. Bireysel bağların toplumsal bağlara dönüştüğü, kendini organik bir biçimde sistemik olarak yeniden inşa ettiği, bir olmanın -ayrı olmanın da- hissedildiği, bir sarmaldır. Fiziki, coğrafi, yapısal durumlardan etkilenen, ancak sadece bununla yetinmeyerek insanla birlikte şekillenen bir fenomendir.

1.1.1.2. Kentleşmeye Doğru

Keleş'e göre,¹⁷ kentleşme bir "toplumsal değişme ve dönüşme" sürecidir. Kente yerleşen ve kentte ikamet eden insanların davranışlarında, hayata

---

¹⁴ **Yahyagil, M.** (2011). *Kentlerin kültürün gelişmesindeki etkileri*. Istanbul Journal of Sociological Studies, (25), s.105-120.

¹⁵ **Alberti, V., Alonso Rapousu, M., Attardo, C., vd.**(2019). *The Future of Cities*. Publications Office of the European Union.

¹⁶ **Park, R. E., ve Burgess, E. W.** (2019 [1925]). *The city*. University of Chicago Press.

¹⁷ **Keleş, R.** (1995). *Kentleşme ve Türkçe*. Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 6, s. 1-5.

bakışlarında kentleşmeyle birlikte dönüşümün yaşanması kaçılmazdır. Kentleşme burada karşımıza çıkar ve kentleşme olgusunun ayrılmaz bir parçası olmakla birlikte, ondan daha dar bir kapsamı vardır. Kentleşme, -ve kent toplumu-endüstrileşmenin (sanayileşmenin) bir sonucu olarak doğmuştur. Kırsalda yaşayanların kente doğru göçmesiyle kendine özgü bir işçi sınıfı yaratmıştır. Modern zamanların en etkileyici gerçeği olarak ele alınan kentleşme dalgası beraberinde, Batı medeniyetinin başlangıcını, şehirlerin büyümesini ve sosyal yaşamın her bir noktalarında önemli köklü değişiklikleri getirmiştir.¹⁸

Kentleşmeye ilişkin birçok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında özellikle değinilmesi gereken yaklaşım Lefebvre'in sunduğu gezegensel kentleşme kavramıdır. Lefebvre, sanayileşmenin kendisini olumsuzlayarak bir tür "gezegensel kentleşme" meydana getirdiğini iddia etmektedir.¹⁹ Kentleşme sürecinde kentler -küresel kapitalist sistemin aracılığıyla- sosyal, politik ve ekonomik ilişkilerin iç içe geçtiği ve eşitsiz bir biçimde örüldüğü yerlere dönüşmekle kalmayarak bu örüntünün dünyayı sarmalamasıyla gezegensellemiştir.²⁰ Böylelikle aslında yalnızca yaşanan her şey, sadece bir kenti değil, kentleşmenin sonucunda tüm dünyayı -gezegeni- etkilemektedir. Harvey'nin de²¹ işaret ettiği üzere, kentleşme yalnızca sosyo-örgütsel bir organizma olarak değil, heterojen mekân-zamansallık biçimlerinin üretimi olarak anlaşılmalıdır ve sosyal değişimlerin -süreçlerin- içerisinde dinamik bir an olarak ele alınmalıdır.

1.1.2. Mekânı Yeniden Düşünmek

Mekân²² barındırdığı insanların, nesnelerin, binaların, müştereklerin, sosyal bağların, iletişimin, ekonomik düzeyin, kültürel ve entelektüel birikimin bir

---

¹⁸ **Wirth, L.** (1938). *Urbanism as a way of life*. American Journal of Sociology, 44(1), s. 1–24.

¹⁹ **Merrifield, A.** (2011). *The right to the city and beyond*. City, 15(3-4), s. 476.

²⁰ **Brenner, N., ve Schmid, C.** (2013). *The "Urban Age" in question*. International Journal of Urban and Regional Research, 38(3), s. 731–755.

²¹ **Harvey, D.** (1996). *Cities or urbanization?* City, 1(1-2), s. 38–61

²² Kamusal mekan ve kamusal alan kavramlarına ilişkin pek çok dilde tartışmalar (Low, 2017; Kahraman, 2017; Chandler, 2017; Howell, 1993) vardır. İngilizceyle paralel düşündüğümüzde kamusal alan *public sphere* ve kamusal mekan *public space* olarak karşımıza çıkmaktadır. Metin

yansımadır. Kentsel mekân, bu tür bir yansımanın en değişken, kendine has ve çoklu dengesi veya dengesizliğin zuhur ettiği yerlerdir. Hatta yer, zaman ve insandır. Kentler, bireylerin oluşturduğu toplulukların ortak belleğinin meydana geldiği alanlar olarak mekâna içkin fiziksel yapıyla doğrudan ilgilidir.²³ Bu sebeptendir ki, kamusal alanın ya da özelliği ve üretilmesi ya da tüketilmesi üzerinde pek çok söz söylenmiştir. Lefebvre'in mekân kuramsallaştırılması, mekâna dair tartışmalar ve incelemelere oldukça önemli bir temel inşa etmiştir.²⁴ Çalışmanın bu bölümünde mekâna bir anlam geliştirmek için farklı yönlerden kimlik, aidiyet ve ayrımında eklenmesi aracılığıyla bir değerlendirme sunulması tasarlanmıştır.

1.1.2.1. Kamusal Alan ve Alanın Kamusalılığı

Kavramın öncülerinden Habermas²⁵ kamusal alanı, kent sakinlerinin bir araya gelerek etkileşim ve diyalog içerisinde bulunduğu bir alan olarak görmektedir. Ona göre, kamusal alan ve özel alan birbirine geçişkendir hatta sınırları çok net bir biçimde belirgin değildir. Ancak ikisi arasında kamusal alan asıl önemli olandır ve siyasal alanda söz söyleme hakkı ve kamuoyu kamusal alanın parçalarıdır. Çeşitli medya kanalları kamusal alanın iletişim araçlarını oluşturmaktadır.²⁶ Habermas'ın rasyonel insanın yapıp etme biçimlerinden biri²⁷ olarak iletişim araçlarının kullanılmasını da içererek ortaya koyduğu “iletişimsel eylem” kavramı işte bu siyasal söz söyleme davranışını ifade etmektedir.²⁸ Kamusal alan bir diğer yandan da mekanla ve toplumla ilgili kural değeri taşıyan (normatif)

---

genelinde de akışı bozmaması ve kapsam itibarıyla tartışmalara ayrıca bir değinmeye gerek duyulmaması sebebiyle *space* ve *sphere*, *alan* ve *mekan* olarak kullanılacaktır.

²³ Ünlü, T. S. (2017). *Kent kimliğinin oluşumunda kentsel bellek ve kentsel mekân ilişkisi: Mersin örneği*. Planlama, 27(1), s. 75-93.

²⁴ Ghulyan, H. (2017). *Lefebvre'nin mekân kuramının yapısal ve kavramsal çerçevesine dair bir okuma*. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 26(3), s. 1-29.

²⁵ Habermas, J. (2002). *Kamusal alanın yapısal dönüşümü*. İstanbul: İletişim Yayınları. Çev. Tanıl Bora ve Mithat Sancar.

²⁶ Habermas, J. (2004). *Kamusal alan* Ed. Meral Özbek, Hil Yayın.

²⁷ Diğerleri ise normatif eylem ve stratejik eylemdir. İletişimsel eylem kavramı kamusal alan kuramında büyük önem taşıdığı için burada ayrıca değinilmiştir.

²⁸ Olgun, H. B. (2017). *Jürgen Habermas, Hannah Arendt ve Richard Sennett'in kamusal alan yaklaşımları*. Sosyolojik Düşün, 2(1), s. 46.

bir ilkedir.²⁹ Mekansal boyutu fikirlerin tartışılarak zaman bağlamıyla ortaya çıkmasını işaret ederken normatif boyutu ise eleştirel ve aleniliğini işaret eder. Ayrıca kamusal alan demokrasiyle ve bununla birlikte karar alma mekanizmalarına katılımı doğrudan ilgilidir lakin demokrasi yalnızca kamusal alanla sınırlı değildir.³⁰ Amin'in³¹ gösterdiği üzere, Klasik Roma, Rönesans Floransı gibi bir kentin merkezinde yer alan kamusal alanların o kente ait önemli kültürel oluşumun ve politik pratiklerin gerçekleştirildiği alanlar olduğu dönemlerden oldukça uzaktayız. Bu koşullar altında kentsel kamusal alan ile kentsel sivil erdem ve vatandaşlık arasında güçlü bağların geliştiği söylenebilir. Öte yandan, sivil ve politik oluşumun kentsel kamusal alanda yer edinmediği bir kamusal alandan bahsedildiğini de eklemek mümkündür. Yapılan ampirik çalışmaların da ortaya koyduğu üzere -,³² kamusal alanlarının geliştirilerek yüksek kaliteli hale getirilmesi mahalle sakinlerinin topluluk duygusunu güçlendirmektedir.

Arendt için ise Aristoteles'ten hareket ederek kamusal alan ile özel alan ayrımı, kent-devletlerin (polis) ortaya çıkması ve gelişmesiyle başlar. Burada yurttaş yalnızca bir özne değil, bilakis, aynı zamanda, aktif bir aktördür de. Ancak Arendt'in yaklaşımında cinsellik ve bireylerin davranışları³³ özel alana dahildir çünkü kamu alanı "büyüleyici olamaz ve münasebetsiz olanı içinde barındırmaktan acizdir".³⁴ Kamusal alan insanın siyaseti ürettiği ve içerisinde var olduğu yerdir. Toplumu bir arada tutar, deneyimler paylaşılır, bazen birleştiricidir ve bunlarla birlikte, yalnızca bunlarla kalmayarak "herkese açıktır".³⁵ Kaldı ki, Arendt için bir görünüş alanı olarak tezahür eden kamusal alan, adil bir etik ve paylaşılan bir ethos

---

²⁹ **Yükselbaba, Ü.** (2008). *Habermas'ta kamusal alan/özel alan ayrımı*. Doktora Tezi. İstanbul. İstanbul Üniversitesi SBE Kamu Hukuku Anabilim Dalı.

³⁰ **Giddens, A.** (2012) *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları. s.160

³¹ **Amin, A.** (2008). *Collective culture and urban public space*. City, 12(1), s. 5–24.

³² **Francis, J., Giles-Corti, B., Wood, L., ve Knuiman, M.** (2012). *Creating sense of community: The role of public space*. Journal of Environmental Psychology, 32(4), s. 401–409.

³³ **Olgun, H. B.** (2017). *Jürgen Habermas, Hannah Arendt ve Richard Sennett'in kamusal alan yaklaşımları*. Sosyolojik Düşün, 2(1), s. 45-54.

³⁴ **Arendt, H.** (1994) *İnsanlık durumu*. İstanbul: İletişim Yayınları. 1. Baskı. Çev. Bahadır Sina Şener.

³⁵ **Falay, N.** (2014). *Kamusal alanın oluşumu, dönüşümü ve iktisadi boyut*. Journal of Life Economics, 1(2), s. 51-70.

etrafından paylaşılan insan etkileşimini de gerektirecek bir kavramdır.³⁶ Kamusal alan yalnızca özgürlük ve söz/eylem ile bir arada bir anlam ifade etmektedir. Özgürlük ise ancak kamusal alanda ortaya çıkabilecek ve eylem ekseninde var olabilecek bir kamusal alan zorunluluğudur.³⁷ Bu iki kavram kamusal alanla bütünleşik ve onun var olması için yegâne temelleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla, kente yönelik haklar ve kentsel mekanların yapısı bireyin var olabilmesi, kendini yeniden üretebilmesi ve politikaya özgürce katılabilmesi açısından kamusal alanla ilintilidir. Ayrıca,, farklılıkların kendini özgürce ifade edebildiği, temsil edebildiği ve örgütlenebildiği tüm mekanlar kentsel kamusal alanlardır.³⁸

1.1.2.2. Mekân Kavrayışı için Bir Yöntem: Kentsel Mekân ve Üretilen Mekân

Kentsel mekân, insanlar tarafından yaratılan gündelik yaşamlarımızın tezahür ettiği alanlar ve insan ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan algılanan, deneyimlenen ve tasarlanan hem diyalektik hem triyalektik yönler barındıran mekanlardır.³⁹ Bu şekilde kentsel mekanlar kentin kamusal varoluşunu/benliğini yaratırken karşılığında kişilerin de kimliklerini ve ilişkilerini inşa etmektedir.⁴⁰ Peki kentsel mekân dendiğinde görülebilir mekân olarak nereyi düşünmek gerekiyor? Kentlerde yer alan parklar, bahçeler, yürüyüş yolları, sokaklar, caddeler, alışveriş alanları, sahiller, sosyal tesisler, apartmanlar ve çevreleri, konser alanları, pazarlar, kafeler, restoranlar, ibadet yerleri, eğlence mekanları, kültürel ve sanatsal aktivite merkezleri gibi topluluğun bir araya gelebildiği her mekânı kentsel mekân olarak düşünmek mümkündür.

---

³⁶ Benhabib, S. (1997). *The embattled public sphere: Hannah Arendt, Juergen Habermas and beyond*. Theoria, 44(90), s. 1-24.

³⁷ Onat, N. (2010). *Kamusal alan ve sınırları*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi

³⁸ Kahraman, M. (2019). *Thinking on the transformation of the public sphere and the communicative nature of urban space*. Planning, 29(3), s. 195-201.

³⁹ Gülhan, S. (2013). *Özgürlüğün coğrafyası: Mekânsallığın triyalektik praksi ve bütünsellik arayışına dair bir tahlil*. Mülkiye Dergisi, 37(1), s. 31-70.

⁴⁰ Solak, S. S. G. (2017). *Mekân-kimlik etkileşimi: kavramsal ve kuramsal bir bakış*. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi. 6(1). s.14-15.

Kent mekanları günümüzde küreselleşme ve bununla birlikte modernite, teknolojinin gelişmesi, hareketliliğin artması sebebiyle dinamik bir şekilde dönüşüm geçirmektedir. Bu kendine içkin ve has özelliklere sahip yapı, kendisini oluşturan mimari tasarımlar ve yaşayanlarının oluşturduğu ağlarla sarmal bir biçimde örülmektedir. Her kent ve daha da özelden kentsel mekân barındırdığı özellikler aracılığıyla bireylerde de aidiyet ya da dışlanma yaratmaktadır. Böylelikle, günlük yaşam akışında modern kentlerin heterojenleştiğini, kozmopolitleştiğini ve parçalı bir yapıya dönüştüğünü eklemek gerekmektedir.⁴¹ İşte tam da bu sebeple mekânı anlamak, dönüşümünün tarihsel ve toplumsal sürecini kavramak büyük önem arz etmektedir.

1960 yılı akabinde Marksist eleştirel teoride de “mekânsal dönüş” diye bilinen bir dönüşüm yaşanmaya başlamıştır.⁴² Bu dönüşümün öncüsü ise Henri Lefebvre’dir. Mekânı ve mekânın nasıl üretildiğini anlamak için bu alanda temel nitelikteki eseri Mekânın Üretimi’nin derinlikli bir kavrayışı zaruridir.⁴³ Ona göre mekân, toplumsal bir üründür ve her toplum bir mekân üretir. Toplumsal mekân neyi kapsar sorusuna ise Lefebvre şöyle yanıt verir: “Toplumsal mekân, toplumsal yeniden üretim ilişkilerini, yani ailenin özgül örgütlenmesiyle birlikte, cinsiyetler, yaşlar arasındaki biyolojik-fizyolojik ilişkileri ve üretim ilişkilerini, yani iş bölümünü ve örgütlenmesini, dolayısıyla hiyerarşikleşmiş toplumsal işlevleri - bunlara (az çok) uygun yerler atfederek içerir.”⁴⁴

Mekân toplumsal ilişkileri içermekle beraber onun var olmasını sağlayan, inşasını gerçekleştiren kendine özgü özelliklere sahiptir.⁴⁵ Bu da beraberinde mekânın tekil bir varlık olarak ele alınamayacağı, toplumdan ayrı tutulamayacağı tutumunu getirmektedir. Toplumun karşılıklı etkileşimi aracılığıyla doğan mekân,

---

⁴¹ **Aytaç, Ö.** (2017). *Kent, metropol ve değişen yer/mekân imajları*. Mukaddime. 8 (1) s. 1-23.

⁴² **Ghulyan, H.**, (2017). *Lefebvre'nin mekân kuramının yapısal ve kavramsal çerçevesine dair bir okuma*. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi.26(3). s. 1-29.

⁴³ **Lefebvre, H.** (2019). *Mekânın üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

⁴⁴ **Lefebvre, H.** (2019) *Mekânın üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık. 5. Baskı. Çev. Işık Ergüden, s. 61.

⁴⁵ **Stravrides, S.** (2019). *Müşterek mekan: Müşterekler olarak şehir*. İstanbul: Sel Yayıncılık. 2. Baskı. Çev. Cenk Saraçoğlu.

tersine bir biçimde toplumu da üretme kabiliyetini taşımaktadır. Mekânı anlamının önemi de burada yatmaktadır. Kentsel mekanlar kent sakinlerinin ayrıca bir çabasına dahi gerek kalmaksızın, var oluşlarıyla oluşur. Oluşan mekanlar ise kentsel sakin topluluklarını dönüştürür. Karmaşık karşılıklı ilişkileri içeren bu döngü, mekânı mekân yapan karakterdir. Üretim, ekonomik temelini yanı sıra sınıf çıkarları sonucunda biçimlenen bir insan yaratımı olarak karşımıza çıkmaktadır ve mekân ise insanların ilgileri tarafından kendine has bir şekilde üretilen ve yeniden üretilen alanlardır.⁴⁶

Lefebvre bu noktada mekânın üretiminin nasıl oluştuğunu izah etmek için üçlü andan bahseder: (1) mekânsal pratikler, (2) mekânın temsilleri, (3) temsil mekanları.⁴⁷ Mekânsal pratikten kastı algılanan mekanlar; mekânın temsilleri tasarlanan mekanlar ve son olarak temsil mekanları ise yaşanan mekanlardır. Ona göre, mekânsal pratik toplumsal hayatta aynı kalırken tasarlanan ve yaşanan an olarak mekânın temsilleri ve temsil mekanlarında değişmektedir.⁴⁸

Literatüre “doğanın üretimi” kavramını kazandıran Neil Smith’e göre yoksulluk ve zenginlik üzerinden eşitsiz gelişimin sürdüğü kapitalizm, aslen coğrafi bir plandır çünkü sermayenin merkezileşmesinin kendisini bulabileceği yer kentsel mekanlardır.⁴⁹ Dolayısıyla üretim ilişkilerinin toplumsal ilişkilere yansımalarıyla şekillenen mekân, sermaye eşitsizliklerinden beslenir. Alpman’ın aktardığına göre eşitsizlik, kapitalizm için gereklidir ve bununla birlikte kentsel mekanlar eşitsizliklerin yaratılması ve sermaye lehine kullanılması için en mühim kaynaklardır.⁵⁰ Buna ek olarak, Lefebvre’in bakış açısındaki mekân ve devlet arasında ilişkide, mekânın yalnızca homojen ve bölünmüş olmadığını bununla birlikte hiyerarşik ve iktidar ilişkilerini de içerdiğini kavramak oldukça önemlidir.⁵¹

---

⁴⁶ **Molotch, H.** (1993). *The space of Lefebvre*. *Theory and Society*, 22(6), s. 887–895.

⁴⁷ **Lefebvre, H.** (2019) *Mekânın Üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık. 5. Baskı. Çev. Işık Ergüden s. 67-68.

⁴⁸ **Stewart, L.** (1995). *Bodies, visions, and spatial politics: a review essay on Henri Lefebvre’s the production of space*. *Environment and Planning D: Society and Space*, 13(5), s. 610.

⁴⁹ **Smith, N.** (2017). *Eşitsiz gelişim: Doğa, sermaye ve mekanın Üretimi*. İstanbul: Sel Yayınları. 1. Baskı. Çev. Esin Soğancılar.

⁵⁰ **Alpman, P.** (2019). *Mekân, Kimlik, Sınıf: Farklar Neden Bir Arada Barınamazlar?.* *İdealkent*, 10 (26), s. 373-401.

Dolayısıyla, bu mekânsal kavrayışta kentsel yönetişimin ele alınması gereklidir. Ürün ve eser bağlamında mekânsal süreçleri inceleyen Lefebvre, sanata büyük önem atfeder. Ürün, tekrar edebilen, yeniden üretilebilen bir konsept iken eser yaratıcılıkla oldukça ilişkilidir. Burada sosyal süreçler önemlidir ancak sosyal determinist bir yaklaşım yoktur ve şehrin her daim eser niteliği taşıması gerektiği savı vardır.⁵²

Zaman ve mekân ilişkisinde Lefebvre, mekânı öne çıkararak çözümlemesini yapar.⁵³ Ancak, burada bedeni de yadsımaz. Mekânın “decorporealizasyonun⁵⁴ tarihini” ana tema olarak tanımlayarak beden tarihi ile mekân tarihi arasında bağ inşa eder.⁵⁵ Çünkü mekânda yaşanan değişim kendini gündelik yaşamda var eder ve beden de bu değişim/dönüşümün gündelik yaşamda yaşanması için en büyük araçtır, kaynaktır. Nihayetinde ise denebilir ki, mekân zihinsel olarak da üretilen bir varlıktır.

Mekânın üretilme biçimlerinden birisi mekânın soyut bir biçimde zihinsel olarak üretilmesidir. Böylelikle söylenebilir ki, kentsel mekân üretilen ve yeniden üretilen, tüketilen, yaşanan, hissedilen, ait olunan ya da olunamayan, toplum ve zaman süreçlerinde şekillenen, bireyleri de içeren farklı belirlenim parametrelerine sahip oldukça karmaşık bir yapıdır.

1.2. SUÇU ANLAMAK İÇİN BİR YOL HARİTASI

Suç, toplumun sosyo-kültürel değerleri ve hukuksal yapısı içerisinde zamana bağlı olarak ve kültürler arası değişkenlik gösteren bir olgudur.⁵⁶ Bu değişkenlik sebebiyle, suçun ne olduğu ve suçun net bir tanımına ilişkin cevap

---

⁵² **Chiodelli, F.** (2013). *Planning and urban citizenship: suggestions from the thoughts of Henri Lefebvre*. *Planning Perspectives*, 28(3), s.488-489.

⁵³ **Kurtar, S.** (2012). *Mekânı yaşamak: Lefebvre ve mekânın diyalektik oluşumu*. TÜCAUM 7. Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı.

⁵⁴ Bir işlem sonucunda yeniden fiziksel forma sahip olma durumu, bkz. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/corporeal>

⁵⁵ **Simonsen, K.** (2005). *Bodies sensations, space and time: the contribution from henri lefebvre*, *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*,87,(1), s. 1.

⁵⁶ **Burke, R. H.** (2018). *An introduction to criminological theory*. Routledge.

vermek oldukça karmaşık süreçleri içermektedir.⁵⁷ Kriminolojik teoriler sayesinde suç, suçluluk ve mağduriyetin nasıl, nerede, neden ve hangi koşullarla ilişkili bir biçimde ortaya çıktığını anlayabiliriz. Ayrıca teoriler bize bu karmaşıklığın içerisinde pek çok farklı şekilde bakabilmemiz sağlayacak şekilde yol göstermektedir.⁵⁸

Kavramsal olarak açıklanması bütünüyle mümkün olmasa da suç, bu çalışmanın genel kapsamında algılanacağı şekliyle, bireysel olarak ya da grup halinde toplumsal normların dışında geliştirilen bir tür sapma, anomi⁵⁹ içeren veya düzensizlik yaratan davranışlar bütünüdür denilebilir. Ancak eklemek gerekir ki, suç kanuni bir eylem durumunu ifade ederken sapma ise toplumda yerleşik normların aksi şekilde gerçekleştirilen davranışları kapsamaktadır ve böylelikle birbiriyle kesiştiği/ayrıştığı noktalar bulunmaktadır.⁶⁰ Dolayısıyla, neyin suç neyin suç olmadığı zaman, mekân ve toplumla birlikte değiştiğine yönelik tutum ile bu alt bölümde suçun hangi faktörlerle oluştuğunu anlamak için bir çerçeve çizerek mekan bağlamında suçun nasıl tezahür ettiğini görmemizi sağlayan ekolojik suç yaklaşımlarını incelenecektir. Akabinde ise mekanların biçiminin suçu önlemekte ne şekilde etkili olduğunu kavrayabilmek adına Kırık Pencereler Teorisi, Savunulabilir Alan kavramı ve Çevresel Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesi yaklaşımını değerlendirilecektir.

1.2.1. Çevresel Kuramlar ile Suç ve Mekân İlişkisi

⁵⁷ Treadwell, J. (2012). *Criminology: The essentials*. Sage.

⁵⁸ Barlow, H. D., ve Kauzlarich, D. (2010). *Explaining crime: A primer in criminological theory*. Rowman & Littlefield.

⁵⁹ Bir suç teorisi olan Durkheim'in anomi teorisi sayesinde –ve özellikle de sonrasında Merton tarafından geliştirilmesinin etkisiyle zemin oluşturacak şekilde- toplum ve suç ilişkine yönelik ilk bakış açısı elde edilmiştir (Merton, 1968). Toplumsal anominin temelinde endüstrileşmeyle birlikte kendi kültürünü şehirlere taşıyan işçiler bulunmaktadır. Kaldı ki, bu işçiler geldikleri şehirlere uyum sağlayamayarak bir dengesizlik yaratmıştır (Cicerali, 2018:98). Nesneci olmasıyla bilinen Durkheim, Nur Vergin'nin de işaret ettiği üzere (Vergin, 2014: 240-241), suçun toplumda normal olarak her zaman var olduğunu düşünür. Ancak yükselme trendine girerse böylelikle patolojik bir hal aldığı söylemektedir. Anomi de işte tam bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bu kuralsızlığı gidererek toplumsal bütünleşmeyi sağlamak amacıyla toplumsal olarak bir anlaşmaya varılması ve ortaklaşmanın önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir. Böylelikle anominin önüne geçilebilir.

⁶⁰ Dolu, O. (2012). *Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 4. Baskı.

Suçu anlamak için daha önce de ifade edildiği üzere psikoloji, siyaset bilimi ve sosyoloji gibi çeşitli disiplinler ortaya çeşitli kanılar konmuştur. Her disiplin, kendi özgü alanında ve diğer disiplinlerle etkileşimi dahilinde kapsamlı yaklaşımlar geliştirmiştir. Suçun her aşamasına yönelik de benzer şekilde çalışmalar yapılmıştır. Suçu tanımlamaya çalışmanın ötesine geçerek suçu öncelikle bir olgu anlamaya çalışmak oldukça önemlidir. Brantingham'a göre,⁶¹ suç olgusunu kavrayabilmek için dört temel boyutu anlamak gereklidir: suçlu, mağdur, hukuki ve çevre (yer-durum). Öte yandan, kentsel mekanların da yine Brantingham'a göre⁶² dört esas tipi vardır⁶³: İlki, alışveriş bölgeleri gibi belirli zaman ve alanlar yaratarak suç motivasyonunu arttıran suç üreteçleridir. İkincisi, suç işleneceği bilinen belli alanlar olarak açıklanabilecek suç cazibe mekanlarıdır. Diğeri, suç nötr alanlardır. Bu alanlarda ne suç işlemeye yönelik motive edici unsurlar ne de suç üretecek bir mekanizma vardır. Genellikle o mekânın yerlileri tarafından ara sıra suç işlenir. Son olarak ise, başka bir insana duyulan direkt korku, yalnız olma korkusu, gece korkusu, bilinmeyen alanlarda korku, korkutucu insanlarla karşılaşma korkusu gibi kendi içinde beş türü de bulunan korku üreticisi mekanlardır.⁶⁴ Dolayısıyla, suçun nasıl oluştuğuna ilişkin bu kavramlar aracılığıyla, suçun işlenmesini kolay, güvenli ve kârlı hale getiren ortamlarda potansiyel suçlularla potansiyel hedeflerin etkileşimleri sonucunda meydana geldiği söylenebilir.⁶⁵

Suçta yönelik sosyolojik kuramlar geliştirme çabasında ilk etapta, bireylerin "rasyonel aktörler" olarak ele alınarak suçun bireylerin seçimleri doğrultusunda oluştuğunu savunan klasik ekol yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Akabinde ise pozitivist ekol buna karşı çıkarak bireylerin rasyonel aktörler olmaktan öte psikolojik, biyolojik ve çevresel ortamdaki etkilendiğini ifade eder ve suçluluğun sebeplerinin

---

⁶¹ **Brantingham, P. J., ve Brantingham, P. L.** (1981). *Introduction: The dimensions of crime*. Environmental Criminology, CA: Sage Publications. s. 7-26.

⁶² A.g.e.

⁶³ Burada kullanılan kavramların orijinal versiyonları şu şekildedir: crime generators, crime attractors, crime neutral-sites, fear generators. (Metindeki çeviri yazara aittir.)

⁶⁴ **Kitchen, T., ve Schneider, R. H.** (2002). *Planning for crime prevention*. Taylor & Francis.

⁶⁵ **Brantingham, P., ve Brantingham, P.** (1995). *Criminality of place*. European Journal on Criminal Policy and Research, 3(3), s. 5.

üstüne yoğunlaştırılması gerektiğini savunur.⁶⁶ Suçu daha dar bir alanda ele alan bu teoriler devamında pek çok farklı bakış açısının doğmasına ve suçun doğasına anlamamıza yardımcı olmuştur. Bu anlama sürecinde, suçun öğrenilen⁶⁷ bir davranış olduğundan alt-kültüre⁶⁸ ilişkin olduğuna kadar birey temelli teoriler eşlik ederken eleştirel yaklaşımlardan damgalama teorisi⁶⁹ ise bütüncül bir perspektif geliştirmemize olanak sağlamaktadır.

Çevresel kriminoloji veya literatürde bilinen diğer adıyla kentsel ekoloji kuramının kurucusu olarak anılan Chicago Okulu, Chicago Üniversitesi'nin Sosyal Bilimler ve Antropoloji bölümünün içerisinde yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Burada 20. yüzyılın başından itibaren sosyoloji, kriminoloji ve şehir planlama alanlarına büyük katkılar sunulmuştur. Chicago Okulu'nun önemli isimleri Shaw ve McKay, kendilerinin de öncüsü olan Park ve Burgess'in çevresel yaklaşımından beslenerek Chicago şehrindeki suç oranları üstüne analizler gerçekleştirmiştir. Chicago şehri o dönem için farklı göstergelerle incelenmesi elzem bir noktaya gelmişti. Çünkü aşırı bir nüfus büyümesiyle birlikte çeteler ve çocuk suçluluğunda artış gözlemlenmekteydi.⁷⁰

---

⁶⁶ **Başbüyük, O., ve Karakuş, Ö.** (2010). *Sosyal düzensizlik ve toplum destekli güvenlik politikaları*. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 13(2), s. 67.

⁶⁷ Sosyal öğrenme teorisinde suçun birey ve toplum arasındaki ilişki neticesinde öğrenildiği iddia edilmektedir (Akers, 1990). Tarde tarafından taklit kavramının da kurama dahil edilmesiyle birlikte teorisin kapsamı genişlemiştir. Bu teoriye göre, suç çevredeki diğer kişiler ve medya araçlarının gözlemlenmesiyle öğrenilir ve bu davranışlar taklit edilir (Bağış, 2019: 2014). Kişi ve sosyal çevresi kişinin suça yönelik tavrını ve tutumunu belirler. Çünkü, görülen davranışlar zaman içerisinde algı çerçevesinde olağan hale gelir ve böylelikle bireylerde de tezahür etmeye başlar. Ayrıca, algıda olağanlaşmayla birlikte birey, sosyal çevresinden öğrendiklerini kendi yaşamında tekrar etmeye başlayarak gitgide tekrar etme davranışını da olağanlaştırır.

⁶⁸ Sosyal öğrenme, anomi vb. teorilerin birlikteliğiyle ortaya çıkan alt kültür teorisinde ise sınıf ve etnik kültürlere odaklanılarak suçluğun normal olarak öğrenilmiş davranışlar olduğu düşünülür (Black, 2013: 1). Alt kültürün önemli teorisyenlerinden Cohen, Freud ve Merton'dan etkilenmiştir ancak (Blackman, 2014: 499) asıl olarak Merton'ın Durkheim'dan alarak geliştirdiği anomi önermelerini alarak kuramı ileriye taşımıştır ve temel olarak gençlerde ve çocuklarda alt-sınıflara mensup olmanın suçluluğu nasıl ortaya çıkardığı tartışmıştır (Merton, 1968). Daha düşük sosyo-ekonomik statülü ailelerden gelen çocuk ve gençlerin başarıya ulaşmak için daha fazla mücadele ettiğini ve en başından itibaren dezavantajlı bir şekilde eğitim gördüğünü ifade etmiştir (Nwalozie, 2015: 6).

⁶⁹ Damgalama teorisi, suç ve sapmaya yönelik toplumsal yanıtları vurgulamıştır (Plummer, 2001: 1). Bireylerin çeşitli etiketlenilmesinin beraberinde dışlanmışlığı getireceği için suça yönelimi arttıracaklarını savunulmuştur (Güllü, 2014: 105).

⁷⁰ **Cicerali E. E., ve Cicerali, L. K.** (2018). *Şehir ve güvenlik yaklaşımlarında çevresel kriminolojiye tarihsel bir bakış*. İdealkent Dergisi, 9(23), s. 99.

Chicago'nun Endüstri Devrimi ve demiryolu taşımacılığının gelişmesiyle birlikte üstlendiği bir ticaret merkezi üssü olma durumu, her coğrafyadan -özellikle Güneyli siyahlar- insanın buraya akın etmesine yol açmıştı. Siyah nüfusun iki katına çıkması da beraberinde "black belt" (siyah kuşak) isimli siyah nüfusun yoğunlukla yaşadığı bölgelerin oluşmasını getirmiştir ve sonucunda ırkçılık çok şiddetli bir biçimde artmıştır. Kaldı ki, göçün genelde kırsaldan kente doğru olması sebebiyle kırsalın geleneklerinin kente taşınması da heterojen bir yapının oluşmasına ortam hazırlamıştır.⁷¹ Dolayısıyla, Chicago Okulu'nun kurucusu teorisyenler tarafından, bu kaotik ve hızlı değişen ortamda yaşanan sorunlara bir cevap aranmaya çalışılmıştır.

Shaw ve McKay'ın bu çalışmasına göre, kent mekanlarına göre suç oranları değişmektedir ve çevreden merkeze doğru gidildikçe büyüme baskısı sebebiyle yaşam alanları kötüleşmektedir.⁷² Temelinde ise ekolojik görüşün kurucuları olan Park ve akabinde Mc Kenzie ile Burgess'in öne sürdüğü insan ekolojisi bağlamında pozitivist bir yaklaşımla ortaya konan kentlerin farklı ve karşıt sosyal özellikleri barındıran bir alan haritası olması ve yerleşme, taşınma ve yeniden yerleşme döngüsünde semtlerin, maddi kaygılarla düzenlenmesi yer almaktadır.⁷³ Ekolojik yaklaşımda, şehirleşmenin rastgele bir biçimde değil, çevresel özelliklere göre olduğunu ifade edilirken rekabet, istila, yerini alma gibi süreçler yoluyla doğal alanların oluştuğuna dikkat çekilir ve şehir içi hareketlilik örüntüleri birbirine benzer biçimde tezahür ettiği iddia edilir.⁷⁴ Ekolojik anlayışın önemli yanlarından biri, insanın çevreye uyum sağlama şeklini anlamak amacıyla yapılan kentsel analizin toplumsal süreçle ile mekân arasındaki ilişkinin hakimiyet ve rekabet bağlamında açıklanmasıdır.⁷⁵ Öte yandan Durkheim ise, Chicago Okulu'nu sosyolojiye alan açması ve özellikle ekolün öncülerinden Park'ı da organik bir

---

⁷¹ **Kaya, T.** (2011). *Chicago Okulu: Chicago'ya özgü bir perspektif*. Sosyoloji Dergisi, 3(22), s. 365-381.

⁷² **Shaw, C. R., ve McKay, H. D.** (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. Chicago: University of Chicago Press.

⁷³ **Serter, G.** (2013). *Şikago Okulu kent kuramı: Kentsel ekolojik kuram*. Planlama, 23(2). s. 67-76.

⁷⁴ **Giddens, A.** (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları. s. 945-946.

⁷⁵ **Güllüpmar, F.** (2012). *Kent sosyolojisi kuramları üzerine bir literatür değerlendirmesi*. Çağdaş Yerel Yönetimler, 21(3), 1-29.

toplum analogisi olarak şehrin bölgesi haritasını çıkarmaya devam etmesi bağlamında etkilemiştir.⁷⁶ Kuramın bir diğer ismi Louis Wirth'e göre kent sadece insanlara iş imkanları sunmasının ötesinde bir cazibe merkezi olarak ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü niteliğinde değerlendirilmesi gereken bir yaşam merkezidir.⁷⁷

Çevresel kriminoloji ekolüne göre belirli toplumsal aktörlerin belirli toplumsal zaman ve yerlerdeki düzenlemelerini anlamadan toplumsal hayatı anlamak mümkün değildir.⁷⁸ Sosyal düzensizlik kavramı Bursik'in⁷⁹ ifadesiyle, yerel toplulukların, sakinlerinin ortak değerlerini fark edememesini veya yaygın olarak yaşanan sorunları çözmemesini kapsamaktadır. Asıl olarak Shaw ve McKay'in ortaya koyduğu sosyal düzensizlik kavramı, içinde buldukları 1940 yıllarında Chicago'da yaşanan kaosu açıklamaya yönelik bir çalışma olmakla beraber özellikle geçiş bölgelerinde karşımıza çıkma özelliği taşımaktadır.⁸⁰ Kubrin ve Weitzer'in de⁸¹ işaret ettiği üzere, Shaw ve McKay'ın öncülük ettiği sosyal düzensizlik teorisinin merkezinde, suçu ve bunun yol açtığı sosyal düzensizliği azaltan komşuluk mekanizmaları bulunmaktadır. Buradaki temel husus, kendilerinden önce gelen teorilerden de beslenerek sunulduğu gibi komşular arasındaki sosyal bağ ve sosyal kontrolün ne şekilde ve ne derecede uygulandığıdır.

Sosyal bağ ve sosyal kontrolün⁸² eksikliği ise düşük ekonomik seviye, etnik heterojenite ve konut hareketliliğini de beraberinde getirerek sosyal

---

⁷⁶ **Blackman, S. (2014).** *Subculture theory: An historical and contemporary assessment of the concept for understanding deviance*, Deviant Behavior, 35(6), s. 496-512..

⁷⁷ **Wirth, L. (2002).** *Bir yaşam biçimi olarak kentleşme*. (20. Yüzyıl Kenti). Ankara: İmge Yayınevi. Der. ve Çev. Ayten Alkan, Bülent Duru., s. 78.

⁷⁸ **Abbott, A. (1997).** *Of time and space: the contemporary relevance of the Chicago School*. Social Forces, 75(4), s. 1152.

⁷⁹ **Bursik, R. J. (1988).** *Social disorganization and theories of crime and delinquency: problems and prospects*. Criminology, 26(4), s. 521.

⁸⁰ **Cicerali E. E., ve Cicerali, L. K. (2018)** *Şehir ve güvenlik yaklaşımlarında çevresel kriminolojiye tarihsel bir bakış*. İdealkent Degisi, 9(23), s. 100.

⁸¹ **Kubrin, C. E., ve Weitzer, R. (2003).** *New directions in social disorganization theory*. Journal of Research in Crime and Delinquency, 40(4), s. 374–402.

⁸² Sosyal kontrol teorisinin önemli isimlerinden Hirschi, kontrol teorilerinin, bireyin topluma yönelik bağının zayıf ya da güçsüz olması sonucunda suç unsuru oluşturan davranışları ortaya çıkması durumunu varsaydığını ifade eder. (Hirschi, 1969: 16-26).

organizasyonun bozulmasına yol açar.⁸³ Öte yandan, Korhauser, Shaw ve McKay'in yaklaşımında sosyal kurumlarda yoksulluk birincil belirleyici faktör olsa da bunu ilerleterek dönüşen toplumlarda bürokratikleşme, kentleşme ve modern toplumun dönüşmesinin sosyal kontrol için kapasitelerinde daha az otonomcu olmasına da bağlamaktadır.⁸⁴ Chicago Okulu'na karşı getirilen eleştiriler bu ekolün *surveyci*⁸⁵ ve diğer bir deyişle nicel odaklı olmasından bahisle kurgulanmıştır.⁸⁶ Ancak ekolün kuramsal olarak sahip olduğu büyük önem, sosyal mekân ve sosyal zaman bağlamından soyutlanan hiçbir sosyal gerçeğin anlam ifade etmediğini ortaya koymalarına ilişkindir ve bilhassa sosyal gerçekler, bağlamlarda bulunmaktadır.⁸⁷ Sosyal düzensizlik teorisi beraberinde pek çok farklı yaklaşımın ortaya çıkmasına zemin hazırlamış ve bir ölçüde öncülük etmiştir.

1.2.2. Mekânı Savunarak Suç Önlenebilir mi?

Mekân ve insan arasındaki ilişki pek çok farklı disiplinde ele alınmakla beraber kriminoloji çalışmalarında da üstüne ayrıca düşünülen bir konu olmuştur. Mekân ve toplum birbirini karşılıklı olarak belirleyen ikili ve ayrılmaz bir yapı iken toplumların gündelik yaşamında karşılaştığı en büyük problemlerden biri olarak suçun da mekânsal özellikleri olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu kapsamda yürütülen ampirik ya da ampirik olmayan (karşılaştırmalı vb.) çalışmalar suç ve mekân arasındaki ilişkiyi anlamak ve anlamlandırmakta oldukça faydalı olmuştur. Örneğin, durumsal suç önleme, suç fırsatlarını ortadan kaldıracak çevresel tasarımlar ve önleyici tedbirler sayesinde suç oranlarının düşürülebileceğini ifade eden bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁸ Ayrıca, spesifik bir biçimde

---

⁸³ **Moriarty, L. J.** (1992). *Social disorganization theory, community empowerment, and coalition building: Exploring the linkages*. Criminal Justice Policy Review, 6(3). s. 231.

⁸⁴ **Sampson, R. J.** (1987). *Communities and crime*. Positive Criminology, s. 113.

⁸⁵ Bir diğer anlamıyla: anketçi

⁸⁶ **Kaya, T.** (2011). *Chicago Okulu: Chicago'ya özgü bir perspektif*. Sosyoloji Dergisi, 3(22), s.365-381.

⁸⁷ **Abbott, A.** (1997). *Of time and space: the contemporary relevance of the Chicago School*. Social Forces, 75(4). s. 1153.

⁸⁸ **Dolu, O.** (2012). *Suç teorileri: Teori, araştırma ve uygulamada kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 4. Baskı, s.137.

belirlenen suç kategorilerine (ya da durumlarına) dair bir biçimde çevrenin idaresi ve tasarımını da dahil ederek suç işleme potansiyeli olan kişiler için yakalanma riski oluşturulması gibi çeşitli önlemlerin dahil edildiği bir yaklaşımdır.⁸⁹ Böylelikle savunulabilir mekanlar yaratılabileceği ve suç oluşturan mekanların kendi kendini koruyabilir hale getirilebileceği öne sürülür. Mekansal önlemlerle suçun cazip bir hale gelmesini engellemenin nasıl uygulanabileceğini ve kavramsal çerçevesini görmek için burada Kırık Pencere Teorisi, Savunulabilir Alan kavramı ve Çevresel Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesi yaklaşımı incelenecektir.

1.2.2.1. Jane Jacobs'tan Kırık Pencere Teorisi'ne

Jacobs'a göre, en temel haliyle, kamusal alan ve özel alan ayrımının belirgin olması, sokağı izleyen -sokağın doğal sahiplerine ait- gözlerin yer alması⁹⁰ ve kaldırımlarda mahalle sakinlerinin hep bulunması aracılığıyla ancak kentsel mekanlarda güvenlik sağlanabilir.⁹¹ Öncü eseri "Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı" oldukça sarsıcı bir yaklaşım geliştirmiş ve rutin aktiviteler, durumsal suç önleme ve sosyal düzensizlik teorilerine büyük bir katkı sunmuştur. Daha gelenekçi bir yaklaşım geliştirdiği ifade edilse de yenilikçi bir tutumla Boston, New York gibi büyük kentleri birlikte inceleyerek var olan karışıklıkların ardındaki sosyolojik ve ekonomik sistemi göstermeye çalışmıştır.⁹² Jacobs, kentliliğin insan ile mekanı birlikte ve bütüncül bir değerlendirmeyi zorunlu kılan yapısını ele alarak kentsel tasarımdan bahsederken karşılıklı etkileşim ve çevresel etmenleri de göz önünde tutmanın önemini vurgulamıştır.⁹³ Ayrıca, Hudson Caddesi'nde yaptığı çalışmalarda dükkan sahiplerinin muhitteki insanları tanıyarak gözleriyle ayırt

---

⁸⁹ Clarke, R. V. (1989). *Theoretical background to crime prevention through environmental design (CPTED) and situational prevention*. Designing Out Crime: The Conference Papers içinde. Canberra: Australian Institute of Criminology, s 13-20.

⁹⁰ Kavramın orijinal versiyonu: Eyes on the street

⁹¹ Jacobs, J. (2011). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*. 1. Baskı. Metin Yayınları. Çeviri: Bülent Doğan, s. 55.

⁹² Wendt, M. (2009). *The importance of death and life of great American cities (1961) by Jane Jacobs to the profession of urban planning*. New Visions for Public Affairs, 1, s. 1-24.

⁹³ Seamon, D. (2012). 'A jumping, joyous urban jumble': Jane Jacobs's Death and Life of Great American Cities as a phenomenology of urban place. *The Journal of Space Syntax*, 3(1), s. 139-149.

edebildiğini ve bu gözetleyebilme durumunun kendi kendine polislik mekanizması oluşturduğunu fark ederek *sokak gözlerinin* bir sonucu olarak insan davranışının değiştiğini ortaya koymuştur.⁹⁴

New Jersey’de 1970li yıllarda başlayan Güvenli ve Temiz Mahalleler Programı’ndan birkaç yıl sonra hazırlanan Polis Vakfı’nın yürüttüğü bir araştırma akabinde şekillenen bir teori⁹⁵ olarak karşımıza çıkan Kırık Pencereler Teorisi, Jane Jacobs’tan sokağı gözetleme üzerine sunduğu çalışmalardan yola çıkmıştır ve suç önleme alanında yürütülen çalışmaları pek çok yönden etkilemiştir. Kelling ve Wilson’ın⁹⁶ *The Atlantic*’te yayınladığı ve kavramın temellerini attıkları makalelerinde, bir binadaki tek bir pencerenin kırılması ve o pencerenin onarılmaması durumunda geri kalan tüm pencerelerin de yakında kırılacağı sonucuna varılmıştır. Bu yalnızca sosyo-ekonomik seviyesi düşük mahallelerde değil bilakis refah seviyesi yüksek mahallelerde de geçerlidir.

Wilson ve Kelling’e göre, kırılan pencerenin onarılmamasıyla oluşan düzensizlik görüntüsü, ilgili mahallede yaşayan sakinlerin çevresini umursamadığının göstergesidir. Dolayısıyla, suç işleme potansiyeli olanlar için de bu umursamazlığı devam ettirmekte bir sakınca olmadığı ifade edilir.. Bu tarz davranışlar, vatandaşların birbirini gözlemlemediği veya gözetleyemediği bir versiyona dönüştüğü için topluluğun birbirini kontrol edebilme seviyesini düşürür ve sosyal kontrol mekanizması zaman içerisinde bozulur. Mekanlarda ve sosyal ilişkilerde süregelen düzensiz ortamın devam ettirilmesinin neticesinde ise öfkeli, birbirine güven duymayan sakinlerin bir arada yaşadığı güvensiz bir kente dönüşümü kaçınılmazdır. Çünkü, bir özel mülk terk edildiğinde, diğer kent sakinleri tarafından sahip çıkılmazsa etrafı bakımsız otlarla çevrilir ve artık burası kimsesiz bir mülke dönüşür. Böylelikle, bu davranışların tümü ilk pencere

---

⁹⁴ **Montgomery, R.** (1998). *Is There Still Life in the death and life?*. Journal of the American Planning Association, 64(3), s. 269–274.

⁹⁵ **Mastoras, M. C., ve Mastoras, D.** (2019). *Proactive Alliance: The Ethos of Broken Windows*. Police Chief Online, Bağlantı: <https://www.policechiefmagazine.org/proactive-alliance-ethos-broken-windows/>

⁹⁶ **Kelling, G. L., ve Wilson, J. Q.** (1982). *Broken Windows: The police and neighborhood safety*. The Atlantic. Bağlantı: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/>

kırılmasına ön ayak olur ve o pencere tamir edilmezse düzensizlik kentin ya da kentsel mekanın her yerine sirayet eder. Ancak, aslına bakılacak olursa Kelling ve Wilsona getirilen eleştirilerden en önemlisi kolluk kuvvetlerinin sokakta aktif olmasını isteyen bir “polislik stratejisini” savunmaya yol açmış olmalarıdır ve küçük ölçekte sosyal ya da fiziksel düzensizlik biçimlerinin, diğer bir deyişle suçun her yönüyle polisler tarafından önlenebileceğini iddia edilmesidir.⁹⁷ New York Polis Departmanı 1990’lı yıllarda suç oranlarının yükselmesiyle birlikte William J. Bratton’ı komiser olarak işe almıştır ve Bratton ise Kırık Pencere Teorisi’ni referans alan çeşitli uygulamalar başlatarak suç oranlarını oldukça düşürmeyi başarmıştır.⁹⁸ Bunlardan biri New York Polis Departmanı’nda Bratton tarafından uygulanan *sıfır tolerans politikası*dır.⁹⁹ Sıfır tolerans politikası, en ufak bir düzensizlik ya da yasayı ihlal eden tutumu bile göz ardı etmeyerek anında hızlı ve etkin müdahaleyi içermekle beraber fazla sayıda tutuklamayı da içerdiği için siyahlara karşı bir tutum olarak da görülmektedir.¹⁰⁰ Bratton ise politikanın suç oranlarını düşürmekte başarılı olduğunu savunsa da sonuçları bakımında stratejik hatalara sebebiyet verdiğini de kabul etmektedir.¹⁰¹ Benzer bir şekilde yaşam kalitesi politikası da kamusal alanlarda uyuma, yemek yeme gibi olağan şartlarda suç unsuru oluşturmeyen davranışları grafiti, çöp atma gibi davranışlarla ilişkilendirerek direkt müdahale kapsamına almıştır.¹⁰² Bu da bazı araştırmalar¹⁰³ politikanın doğru bir şekilde uygulanmasının bir sonucu olarak çevredeki polis varlığının suçluların suç işleme potansiyelini düşürdüğünü gösterse de aslında

---

⁹⁷ **Maskaly, J., ve Boggess, L. N.** (2014). *Broken Windows Theory*. The Encyclopedia of Theoretical Criminology, s. 2.

⁹⁸ **Kelling, G. L., ve Bratton, W. J.** (1998). *Declining Crime Rates: Insiders' Views of the New York City Story*. Journal Of Criminal Law & Criminology, 88(4), s. 1217-1232. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6977&context=jclc>

⁹⁹ **Sridhar, C. R.** (2006, 13 Mayıs). *Broken windows and zero tolerance: Policing urban crimes*. Economic and Political Weekly, 41(19). Bağlantı: <https://www.epw.in/journal/2006/19/commentary/broken-windows-and-zero-tolerance.html>

¹⁰⁰ Klinenberg, E. (2018). *The other side of “Broken Windows”*. The New Yorker. Bağlantı: <https://www.newyorker.com/books/page-turner/the-other-side-of-broken-windows>

¹⁰¹ **Bratton, W.** (1998). *Crime is down in New York City: Blame the police*. IEA Welfare Unit.

¹⁰² **McArdle, A., Erzen, T.** (2001). *Zero tolerance: Quality of life and the new police brutality in New York City*. NYU Press.

¹⁰³ **Golub, A., Johnson, BD., ve Taylor A, Eterno J.** (2003). *Quality-of-life policing: Do offenders get the message?*. Policing, 26(4), s. 690-707.

evsizleri, siyahları, LGBTI+ bireyleri ve düşük gelirli bölgeleri sürekli suçlu hissetme durumuna itmektedir.¹⁰⁴ Ancak Kırık Pencereler Teorisi’ni bu bölümün devamında bahsedilecek savunulabilir alan ve CPTED üzerinden kurgulayarak teorinin dışlayıcı bir tutuma dönüşen politikalarını ayırt etmek gerekmektedir. Teoriyi bu şekilde ele almanın suç ve mekan ilişkisi üzerinden kentsel güvenliği sağlarken önemli bir araç niteliği taşıdığı ifade edilebilir.

1.2.2.2. Savunulabilir Alan

Savunulabilir alan kavramı Newman tarafından ortaya konulmuştur¹⁰⁵ ve kentlerde güvenliğin nasıl sağlanacağına ilişkin sorulan soruya, idarenin varlığının yerine her muhitin sakinlerinin yaşadıkları alanı savunması, koruyup kollamasını yerleştirerek yanıt verme amacını taşımaktadır.¹⁰⁶ Çünkü, mekanlarda aidiyet duygusu beraberinde tehditlere karşı mekânı sahiplenme ve savunma duygusunu da getirerek savunulan mekânı korunan mekâna dönüştürür.¹⁰⁷ Ayrıca Newman’a göre, farklı ırklardan ve gelir grubundan insanların ortak bir fayda için bir araya gelmesine olanak sağlar.¹⁰⁸ Bununla birlikte, savunulabilir mekanlara sokakların ötesinde binaların çevreleri, lobiler ve koridorla da dahildir. Böylelikle muhit sakinleri yaşadıkları alanı kontrol edebilir ve suçu birlikte önleyebilir.

Yaşam kalitesinin önemli belirleyicilerinden biri olarak ele alınan yaşamsal ortamın sosyal kontrolü, çevre öğelerin “savunulabilirlik” değerleriyle ölçülür.¹⁰⁹ Newman’ın açık mekandaki asimetriklerin önemine yaptığı vurgu da dahil olmak üzere savunulabilir mekân teorisi, yaşam kalitesi bağlamında kentsel mekânda

---

¹⁰⁴ Natapoff, A. (2015). *The cost of ‘quality of life’ policing: Thousands of young black men coerced to plead guilty to crimes they didn’t commit*. The Washington Post. Bağlantı: <https://www.washingtonpost.com/news/the-watch/wp/2015/11/11/the-cost-of-quality-of-life-policing-thousands-of-young-black-men-coerced-to-plead-guilty-to-crimes-they-didnt-commit/>

¹⁰⁵ Newman, O. (1972). *Defensible space: Crime prevention through urban design*. New York: Macmillan.

¹⁰⁶ Koca, T., ve Erkan, N, Ç. (2019). *Yaşam kalitesinin artırılmasında bir etmen: Mekânsal güvenlik ölçütleri*. Megaron, 14, s. 171.

¹⁰⁷ Solak, S. S. G. (2017). *Mekân-kimlik etkileşimi: Kavramsal ve kuramsal bir bakış*. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(1), s. 23.

¹⁰⁸ Newman, O. (1996 [1979]). *Creating defensible space*. Diane Publishing.

¹⁰⁹ Bilgin, N. (2011). *Eşya ve insan*. İstanbul: Gündoğan Yayınları, s.112.

kalite parametrelerinden biri olarak görülmektedir.¹¹⁰ Newman, kentsel mekânda yaşam kalitesinin artırılması amacıyla, fiziksel mekâna yönelik yapılacak müdahalelerle suçluların toplum içerisindeki davranışlarını etkilenebilmesinin mümkün olduğunu iddia eder. Bu doğrultuda atılacak adımlar sosyal bağ ve ilişkileri güçlendirecek, bölge sakinlerinin birbirlerini izlemelerine olanak tanıyacak ve mekân/alanların kendiliğinden koruma mekanizması geliştirmesini sağlayacaktır.¹¹¹ Böylelikle savunulabilir mekânın dört sac ayak üstüne oturmakta olduğunu söylenebilir. Bunlar (1) bölgesellik, (2) gözetimsellik, (3) görsel ve sosyal çevre, (4) coğrafi yakınlıktır. Kamusal alanların düzensiz ve tahrip edilmesinin doğurabileceği olası sonuçları önemseyen Newman'a göre bahsi geçen bu dört sac ayak üzerinden oluşturulacak fiziki ortam (kamusal alanlar), bölge sakinlerinin suç eğilimini azaltacak ve potansiyel suçluların da caydırıcı bir etkiyle davranışlarını değiştirebilecektir.¹¹²

Newman böylelikle, mimarların sivil toplumu güçlendirebilecek "savunulabilir mekanlar" yaratarak suçu önleyebileceğini öne sürmüştür ve diğer yumuşak güç çözümlerine benzer şekilde, bu da bir tür "kendi kendine polislik" yaklaşımı aynı anda bir ölçüde özgürleştirici bir ölçü de hem de kısıtlayıcı etkilere sahiptir.¹¹³ Öte yandan, Knoblauch'un belirttiği haliyle¹¹⁴ Bentham'ın panoptik mimari sayesinde mahkumların birbirini gözetleyebilmesine imkân sağlayarak hapishaneleri daha güvenli hale getirmeyi amaçlayan çözüm önerisiyle ilişkili olarak böyle bir kendi kendine polislik durumu savunulabilir mekân teorisinin hem en önemli özellikleri arasındadır hem de bu teoriye en çok karşı çıkılan yönlerindedir. Dolayısıyla, Newman, bu nedenle, kamusal veya yarı kamusal alanların tasarım özelliklerinin, bu ortak özelliklerin kullanımında gelişen sosyal organizasyon yapısını nasıl etkilediğiyle ve bu değişkenlerin etkileşiminin suç

---

¹¹⁰ Inceoğlu, M., ve Aytuğ, A. (2009). Kentsel mekânda kalite kavramı. *Megaron*, 4(3), s. 131-146.

¹¹¹ Çelik, F. (2018). *Kentsel açık-yeşil alanlarda güvenlik*. *İdealkent Dergisi*, 23(9), s. 58-94.

¹¹² Donnelly, Patrick G. (2010). *Newman, Oscar: Defensible Space theory*. *Sociology, Anthropology, and Social Work Faculty Publications*, 30. Bağlantı: http://ecommons.udayton.edu/soc_fac_pub/30

¹¹³ Knoblauch, J. (2015, Mart) *Defensible space and the open society*. *Aggregate*, 2, 1-8. Bağlantı: <http://www.we-aggregate.org/piece/defensible-space-and-the-open-society>

¹¹⁴ A.g.e.

davranışı oranını nasıl etkilediğiyle ilgilenmiştir.¹¹⁵ Aslında, "savunulabilir mekân" çalışması, konut ortamlarının farklı biçimlerinin, tesislerin kullanımında sakinlerinin tutum ve davranışlarını nasıl etkilediğinin karşılaştırmalı bir incelemesi olma özelliğini taşımaktadır.¹¹⁶

Mawby'nin de¹¹⁷ belirttiği üzere temelde Newman'ın savunulabilir mekân teorisi, Jacobs'ın çalışmalarına oldukça benzemektedir. Ancak bazı farklılıkları da barındırmaktadır. Örneğin, Newman bu teoriyi bir araştırma projesi (St. Louis'deki Pruitt-Igoe bölgesinin konut projesi) sonucunda analiz olarak sunmuştur.¹¹⁸ Bu çalışma kapsamında, kentlerde yaşanabilecek yüksek hızda gelişmelerle uyumlu bir çerçeve oluşturmayı denemiştir. Mawby, Newman'ın savunulabilir mekân tartışması için Jacobs'a benzediği yönlerinin dört ana kategori önermesi olduğunu söylemektedir. Bunlar; (1) fiziksel çevrenin algılanan bölgesel etki bölgeleri yaratma kapasitesi, (2) konut sakinleri ve sahipleri için gözetim fırsatları sağlamak için fiziksel tasarım kapasitesi, (3) fiziksel tasarımın bir projenin benzersizliği, izolasyonu ve damgalanmasına ilişkin algıyı etkileme kapasitesi ve son olarak ise (4) güvenli bölgeler ile coğrafi yan yana gelmenin bitişik alanların güvenliği üzerindeki etkisidir.¹¹⁹

Jacobs'tan farklı olarak Newman mekâna, kişilerin birbirlerine müdahale etme kapasitesini de geliştirmelerini sağlayacak ayrıca bir sorumluluk da yüklemiştir. Kaldı ki, savunulabilir mekâna yönelik eleştirilerden bir tanesi de suçun zaman, hedef, suç, taktik veya suçlunun direkt olarak yerinden edilmesine olanak sağlamasıdır.¹²⁰ Buna bağlı olarak denebilir ki, mekânsal bağlamda suç işleyebilecek kişi savunulmuş mekanlardan korunmasız mekâna geçebilir yani

---

¹¹⁵ **Ostrom, V.** (1975). *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design By Newman Oscar*. (New York: The Macmillan Company.) *American Political Science Review*, 69(01), s. 280.

¹¹⁶ **Newman, O.** (1975). *Reactions to the "Defensible Space" study and some further findings*. *International Journal of Mental Health*, 4(3), s. 48.

¹¹⁷ **Mawby, R. I.** (1977). *Defensible space: A theoretical and empirical appraisal*. *Urban Studies*, 14(2), s. 169-179.

¹¹⁸ **Newman, O.** (1995). *Defensible space: A new physical planning tool for urban revitalization*. *Journal of the American Planning Association*, 61(2), s. 149-155.

¹¹⁹ **A.g.e.**

¹²⁰ **Guerette, R. T., ve Bowers, K. J.** (2009). *Assessing the extent of crime displacement and diffusion of benefits: A review of situational crime prevention evaluations*. *Criminology*, 47(4), s. 1331-1336.

suçlunun yerinden edilmesine yol açabilir.¹²¹ Savunulabilir alan yaklaşımına yönelik özsel bir şekilde var olan fiziksel deterministliği üzerinden çokça eleştiri gelmiş olsa dahi bize suça ilişkin mekânsal bir kavrayış sağlaması ve suç ile mekân ilişkisine güçlü bir perspektif getirmesi sebebiyle kullanışlı, denenebilir ve geliştirilebilir önemli bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.2.3. Çevresel Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesi

Newman'ın ve Willson ile Kelling'in sunduğu perspektifin bir nevi destek mekanizması olması sayesinde oluşturulan Çevresel Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesi (CPTED¹²²) yaklaşımı mekanların mimari yapısının, tasarlanma biçiminin ve planlamasının suçun önlenmesinde bir araç olarak kullanılabileceğini öne sürmektedir. Bu yaklaşıma göre, eğer binaların girişlerinin doğal bir şekilde kontrolü sağlanabilirse, savunulabilir mekân ve kırık pencereler teorisinde olduğu gibi bir kendi kendine gözetim mekanizması alanı oluşturulabilirse ve bölgesellik yoluyla özel mülklerin görsel olarak belirlenebildiği bir tasarım geliştirilirse binaların güvenliğinin sağlanabileceği öngörülmektedir.¹²³

CPTED süreç içerisinde iki jenerasyon olarak karşımıza çıkmaktadır. CPTED ilk jenerasyon, savunulabilir mekân teorisinden aldığı dört sac ayağını, erişim kontrolü, hedef sağlamlaştırma, meşru hareketlilik desteği, görsel yönetimi gibi kavramları da ekleyerek teorik zeminini oluşturmuştur. İkinci jenerasyon ise bunlara kimlik, aidiyet, kamusal buluşma mekanları, katılım, topluluk uyumu, topluluk bağlılığı ve kültürü gibi kavramsal eklemelerde bulunarak yaklaşımın daha kapsayıcı bir yapıya bürünmesini sağlamıştır.¹²⁴ CPTED'in savunulabilir mekanlar yaratmak için oluşturduğu mimari tasarımlar kaynakların yetersizliğine bağlı olarak

---

¹²¹ **Tijerino, R.** (1998). *Civil Spaces: A Critical perspective of defensible space*. Journal of Architectural and Planning Research, 15(4), s. 321-337.

¹²² Crime Prevention Through Environmental Design (İng.)

¹²³ **Doğan, H. İ., ve Sevinç, B.** (2011). *Suç teorileri ve şehir güvenliği: Bitlis iliyle ilgili genel bir değerlendirme*. Polis Bilimleri Dergisi, 13(4), s. 34-35.

¹²⁴ **Cozens, P., ve Love, T.** (2015). *A Review and current status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED)*. Journal of Planning Literature, 30(4), s. 393-412.

düşük gelirli bölgelerde uygulamada başarısız kaldığı iddia edilmiştir.¹²⁵ Çünkü özellikle örgütlü bir biçimde suç işleyen gruplar, mekâna sahip çıkma kapasitesi, diğer bir anlamıyla mekânı savunabilmeleri sayesinde bölgesel kontrol uygulayabilmektedir. Böylelikle mekânda polisin gücü kırılarak bölgeye erişimi zorlaştırılmaktadır. CPTED'e yönelik bahsi geçen eleştiriler yöneltmekle beraber pek çok yerel birim tarafından uygulanmaktadır ve özellikle kolluk kuvvetleri tarafından suç önleme çalışmalarına dahil edilmiştir.¹²⁶

1.3. MEKANI ÜRETMEK VE SAVUNMAK

Mekânın zamana da bağlı olarak toplum tarafından üretildiği ve yeniden üretildiği savıyla, kentsel mekanlar ve bilakis kamusal alanların toplumu dönüştürdüğü, toplumun da bu mekanları dönüştürdüğüne varmak mümkündür. Öte yandan, kentlerdeki binalar, konut stokları ve ortak alanların mimarisi de benzer şekilde toplumdan izler taşımaktadır. Ayrıca suç olgusunun da çevreyle etkileşiminin güçlü olduğunu kabul ederek mekânsal dönüşümlerin kentsel suçların önlenmesinde etkin bir yöntem olabileceği görülmektedir. Dolayısıyla, buradan yola çıkarak mekanların savunulabilirliğinin artırılmasıyla kentsel mekanların güvenliğini sağlama olanağı bulunabileceği sonucuna varılabilir. Ayrıca iddia edilebilir ki, mekanlar kentin tüm sakinlerine ait bir yapı olarak kolektifin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını içinde barından dinamik göstergelere sahiptir.

Kentin içinde bulunduğumuz yüzyılda kazandığı önem asıl olarak, kentin salt bir politik alan olmanın ötesine geçerek kente dair koşulları düzenleyerek bu sosyal, kültürel ve ekonomik yapıları da dönüştürme gücünde yatmaktadır.¹²⁷ İşte tam da bu sebeple, toplum tarafından üretilen mekanları toplumun savunması güvenli kentleri yaratabilmek için anahtar bir rol oynamaktadır.

---

¹²⁵ Atlas, R. (1991). *The other side of CPTED*. Security Management Magazine, s. 63-66.

¹²⁶ Bkz. Bölüm 3.2.3.

¹²⁷ Brenner, N., Marcuse, P., ve Mayer, M., (2014). *Kar İçin Değil Halk İçin*. İstanbul: Sel Yayıncılık, Çev. Ali Yağız Şen.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜVENLİ KENT

Kentsel mekânın, onun parçalarını oluşturan bireyler ve bireylerin de bir araya getirdiği toplumlar tarafından oluştuğundan kabul ile toplumun her üyesinin kente dair söyleyecek bir sözü, dönüştürme gücü olduğunu da iddia etmek gerekmektedir. Bu da beraberinde, “Kentsel mekanlarda güvenliği nasıl sağlarız?” sorusunu getirmektedir. Mekânın savunulabilirliğinin kentsel mekânın suç ile ilişkisinde ne derece önemli olduğu bir önceki bölümde açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu bölümde ise, toplum tarafından ve toplumla birlikte üretilen ve savunulan mekanlar oluşturma savına, kentlerde güvenliğin bir hak olduğu ve bu hakkın çeşitli uluslararası metinlerde nasıl var olduğunu aktararak güvenli kent hakkının herkes için ve kimseyi dışarıda bırakmayacak şekilde oluşturulmasındaki önemini gösterecek şekilde bir analiz sunulacaktır.

2.1. GÜVENLİ KENT YAKLAŞIMI

Kentler, suç fırsatlarının yoğun bir biçimde var olduğu, sosyal düzensizliğin yer edindiği ve sosyal kontrolün azaldığı kompleks yapılar olmakla beraber, -ve dolayısıyla- suç oranları yüksektir ve kentlerde güvenliği sağlamak idari makamlar, polis gibi kolluk kuvvetleri ya da toplumun kendisi için oldukça güç olmaktadır.¹²⁸ Bu bölümde, güvenlik ve emniyet kavramlarının ne olduğunun izahından hareketle kentsel suçların farklı yönlerine değinilecektir. Ardından ise kentsel güvenlik ve güvenli kent yaklaşımlarının özüne dair bir çerçeve çizilecektir. Bu sayede, güvenli kentlerde yaşama hakkının temelleri oluşturulacaktır.

---

¹²⁸ Braga, A. A., ve Clarke, R. V. (2014). *Explaining high-risk concentrations of crime in the city*. Journal of Research in Crime and Delinquency, 51(4), s. 480–498.

2.1.1. Güvenlik ve Emniyet Kavramları

Güvenlik ve emniyet Türkçe’de birbirinin yerine kullanılsa da kavramlar olarak farklı anlamları taşımaktadırlar. Türk Dil Kurumu’na (TDK) göre¹²⁹ güvenlik “kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumudur”. Ayrıca bir emniyette olma durumudur. Yine TDK’ye göre,¹³⁰ emniyet güvenlik ile aynı şekilde kullanılarak “güvenliğin sağlanma durumudur”. Bu ayrımı derinleştirmek için kelimelerin farklı dillerdeki karşılıklarına bakmak gerekmektedir. Güvenlik, İngilizce “security”¹³¹ kelimesinin Türkçe karşılığıdır. İngilizce’de “security” kelimesi kişiden ülkeye kadar her türlü aşamanın saldırı ve suç gibi tehditlerden korunması anlamına gelmektedir. Öte yandan, “safety”¹³² ise güvende olunan yer anlamına gelmektedir. Kentte emniyetten bahsedildiğinde salgın, doğal afet, ulaşım, göç gibi amaçlanmamış risklere karşı kent sakinlerinin korunması kastedilir iken kent güvenlik, temel haklara dikkat edilerek oluşturulmuş suçun önlenmesi, suçtan arındırma, dışsal saldırıların engellenebildiği programların uygulandığı yerleri ve herkesin kendini güvende hissettiği alanların yaratıldığı faaliyetleri içerir.¹³³

2.1.2. Kent Suçluluğu Neden Farklı?

Suç oranları hem kentlerde hem kırsalda, yaşam kalitesini önemli ölçüde şekillendirmektedir. Suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde güvensizlik hissi artmakta ve sakinler arası ilişkilerin biçim değiştirmesine sebep olmaktadır. Suç toplumsal bağların azalmasına, en temel ihtiyaçlardan biri olan güvenliğin karşılanamamasına ve yine bir insan hakkı olarak güvenlik hakkına sahip olmanın

¹²⁹ **Türk Dil Kurumu.** (2011). *Genel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları. 11. Baskı.

¹³⁰ **Türk Dil Kurumu.** (2011). *Genel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları. 11. Baskı.

¹³¹ Cambridge Dictionary. Bağlantı:

<https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/security> Erişim Tarihi: 10.12.2020

¹³² Cambridge Dictionary. Bağlantı:

<https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/safety>

¹³³ **Payam, M.** (2018). *Emniyet, güvenlik, kent emniyeti ve kent güvenliği: Kavramsal bir analiz*. *Avrasya Terim Dergisi*, 6(1), s. 15-25.

mümkün olmamasına yol açmaktadır.¹³⁴ Fakat kentlerde ve kırsal alanlarda, suç farklı şekillerde tezahür etmektedir. Kent ve kır arasındaki suçun değişkenlerini gözlemleyen bir araştırmaya göre, sosyal düzensizlik teorisinin parametrelerinden olan maddi gelir, ırksal heterojenite ve göç gibi ölçütlerin kent ve kırsal alanlarda küreselleşmeyle birlikte yaşanan gelişmelere karşın hala suç oranlarının kente göre daha düşük seyrettiği görülmektedir. Örneğin, İngiltere’de 2019-2020 yılları arasında polis kayıtlarına göre¹³⁶ kişiye karşı şiddet, cinsel suçlar, gasp, konut hırsızlığı ve araç saldırıları ağırlıklı olarak kent-yoğun bir şekilde vuku bulmuştur.

Kırsal alanlarda sosyal düzensizlik teorisinin öngördüğü komşuluk bağları bulunmaktadır. Hatta, Lee¹³⁷ tarafından kiliseler üzerine yapılan çalışmada ortaya konulduğu şekliyle, kurumsallaşmış dini kurumların sosyal yaşamda ilişkileri düzenleme kapasitesi sosyal bağları güçlendirerek ve sivil katılımı mümkün kılarak kırsal bölgelerde suç yoğunluğunun az olmasında etkili olmaktadır. Ancak buna karşılık kentsel mekanlarda refah alanlarının belirginliği veya nüfusa bağlı olarak kurbana erişimin de kolaylığı kentlerin suç yoğunluğunun fazla olmasına olanak tanımaktadır.¹³⁸

Kırsal alanlarda mekân-insan, topluluk-insan, topluluk-mekân etkileşiminin daha sistemli bir biçimde inşa edilmiş olması güven ortamını da tesis etmektedir. Kentlerde ise kırsala göre bu bağlar ve ilişkiler kopuktur, ayrıca tersine bir biçimde sistemli olarak değişkendir. Dolayısıyla bu üç etkileşimin azlığı beraberinde kentlerde suç oranlarının yüksek olmasını da getirmektedir. Bununla birlikte, hızlı kentleşmenin bir sonucu olarak kentsel mekanlarda ve kent topluluklarında sosyal,

---

¹³⁴ **Raco, M.** (2007). *Securing sustainable communities: citizenship, safety and sustainability in the new urban planning*. European Urban and Regional Studies, 14(4), s. 305-320.

¹³⁵ **Ward, K. C., Kirchner, E. E., ve Thompson, A. J.** (2018). *Social disorganization and rural/urban crime rates: A county level comparison of contributing factors*. International Journal of Rural Criminology, 4(1), s. 43-65.

¹³⁶ **İngiltere Ulusal İstatistik Ofisi.** (2020) *Crime*. Bağlantı: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/912406/Crime_August_2020.pdf.

¹³⁷ **Lee, M. R.** (2006). *The religious institutional base and violent crime in rural areas*. Journal for the Scientific Study of Religion, 45(3), s. 309–324.

¹³⁸ **Glaeser, E. L., ve Sacerdote, B.** (1999). *Why is there more crime in cities?*. Journal of Political Economy, 107(6), s. 227.

ekonomik ve kültürel alanlarda eşitsizlik bir norm haline gelmiştir. İşsizlik, eğitim düzeylerindeki farklılık, kente erişimde yaşanan güçlük, göç ve kimliklerin beraberinde bir alt-kültür getirmesi gibi faktörler de kentlerde sosyal düzensizlik yaratmaktadır. Böylelikle, kentlerde günümüzde belirgin bir biçimde üst-sınıf için ayrı, orta sınıf için ayrı, işçiler için ayrı alanlar oluşmuş ve ötekiler için ise hepsinin ötesinde bir nevi çöküntü alanları meydana geldiğini söylemek mümkündür.¹³⁹ Ayrıca, yalnızca kente özgü suç biçimlerinin gelişmesiyle birlikte literatüre eklenen “kente karşı suç” kavramı, kentin var olmasını sağlayan niteliklerine yönelik yapılan saldırıları kapsar ve kent hakkına yönelik de bir tavır içerir.¹⁴⁰ Hırsızlık, gasp, kapkaç gibi kentsel suçlardan bu noktada ayrılan kente karşı suçlar, tarihi, kültürel, sosyal alanların tahrip edilmesini de kentte yaşanan suçlara dahil eder.

2.1.3. Kentsel Güvenlik ve Güvenli Kent Yaklaşımı

Suç ve mekan bağlamında ele alındığında kentsel güvenlik, çevresel mekanın kalitesi ve kamusal alana dair hakların varlığıyla doğrudan ilişkilidir. Çevresel kriminoloji teorileri ve mekanın üretimi kavramının da birlikte değerlendirilmesinin gösterdiği üzere güvenli kenti oluşturma yönündeki çaba sadece kolluk kuvvetlerinin sayısının artırılması ya da müdahale kapasitesinin yükseltilmesi ile karşılık bulabilecek bir çaba değildir. Bilakis güvenli kentler tek başına suç oranlarının düşüklüğü ile ölçülemez. Güvenli kentlerin bütünlüklü olarak her kentin kendi özgü koşullarında önleyici tedbirlerin kapsamlı bir şekilde uygulandığı, trafik koşullarından politika araçlarına kadar tüm aşamaların gerçekçi ve detaylı bir biçimde planlandığı bir çalışma sonucunda işleme mümkündür. Bu da beraberinde Gündüzöz’ün de¹⁴¹ ifade ettiği üzere kentin planlanması, çevresel tasarım, suçun tüm boyutlarıyla incelenmesi, güvenlik sistemleri ve suç önlemek

---

¹³⁹ Kanbak, A. (2019). *Kentsel eşitsizlik ve suç*. Journal of Current Debates in Social Sciences, 2(1), s. 102-103.

¹⁴⁰ Mengi, A. (2007). *Kente karşı suç-imar suçu*. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülten 55(6), s. 47.

¹⁴¹ Gündüzöz, İ. (2016). *Türkiye ve dünyada güvenli kent yaklaşımı: Kentsel güvenlik mi? güvenli kent mi?*. Türk İdare Dergisi, 483,. s. 344.

amacıyla yürütülecek en ideal koşulların saptanmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla, kentlerde suçu anlamaya yönelik yürütülen pek çok akademik çalışma ve uygulamalardan edinilen çıktılarının bir sonucu olarak günümüzde kentlerde güvenliğin tahsis edilmesi, insanların kendini güvende hissetmesi, kısacası güvenli kentlerin inşasında yalnızca emniyetin sağlanması olarak görülmemektedir. Artık güvenli kentten kasıt, asayişin de ötesine geçerek, kent sakinlerinin güvenli kentsel mekân ve çevrelerde yaşamalarını önceleyen haklar bütünü kapsamında değerlendirilmektedir.¹⁴²

Kentsel güvenliğin sağlanmasında karşılaşılan pek çok problem bulunmaktadır. Örneğin, suç korkusunun sosyal ayrışmayı arttırarak bireylerin kendilerine izole etmelerine ya da savunmasız hissetmelerine yol açarak toplumsal birlikteliği bozmakta olduğu gözlenmiştir.¹⁴³ Burada bir parantez açarak eklemek gerekir ki, suç korkusu bir riskin varlığından şüphe duyma durumunda ortaya çıkan algılanan riskten psikolojik boyutu ile ayrılarak duygusal veya bedensel reaksiyonları da barındıran ve kişinin iyi olma halini bütünüyle etkileyen bir histir.¹⁴⁴ Öte yandan, mekânın da suç korkusu yarattığından hareketle Newman'ın araştırmaları sonucu ortaya koyduğu savları, kentsel mekânsal tasarımının nasıl yapıldığının suçu oluşturacak fırsatlar oluşturabildiğini ve mekânı/alanı savunulma kapasitesinin düşürdüğünü de göstermektedir.¹⁴⁵ Dahası, suç korkusu üstüne ampirik çalışmaların yeterli olmaması hala bir sorun olarak kalsa da suç korkusu ile sosyal uyum arasında bir korelasyon olduğu ve mahalle ölçeğinde sakinler arası ilişkilerin nasıl tezahür ettiğiyle bağlantılı olarak suç korkusunun mekânsal ve bireysel boyutlarına ek olarak sosyal ilişkilerin de dahil edilebileceği de ifade edilmiştir.¹⁴⁶

---

¹⁴² **Alacadağlı, E.** (2020). *Güvenli kent ve kent güvenliği üzerine bir irdeleme*. Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6(2), s. 154.

¹⁴³ **Hale, C.** (1996). *Fear of crime: A review of the literature*. International Review of Victimology, 4(2), s. 79–150.

¹⁴⁴ **Ferraro, K. F.** (1995). *Fear of Crime: Interpreting victimization risk*. SUNY Press.

¹⁴⁵ **Pain, R.** (2000). *Place, social relations and the fear of crime: A review*. Progress in Human Geography, 24(3), s. 365–387.

¹⁴⁶ **Gibson, C. L., Zhao, J., Lovrich, N. P., ve Gaffney, M. J.** (2002). *social integration, individual perceptions of collective efficacy, and fear of crime in three cities*. Justice Quarterly, 19(3), s. 537–564.

Kentin mekânsal özellikleri, insan faktörü ve topluluk ilişkilerine bütünüyle bakıldığında güvenliği zorlaştıran alt parametreler şu şekildedir:¹⁴⁷

- Göç ve hareketliliğin yoğun olması sebebiyle sosyal düzensizlik yaşanması
- Sokakta yaşamak zorunda bırakılan evsizler, çocuklar vb.
- Bireysel suç ve örgütlenmiş suç potansiyelinin yüksekliği
- Terör
- Ekonomik seviyenin düşüklüğü
- Kalabalık nüfus ve trafik
- Çevresel faktörler
- Doğal afetler ve anlık gelişen olaylar
- Savunulabilir olmayan, karanlık, kırık pencerelerin olduğu, kimsesiz, başıboş bırakılmış mekanlar

Dolayısıyla güvenli kentin oluşturulması için tüm bu parametrelerin göz önünde tutulması gerekmektedir. Öte yandan, kentsel güvenliği kavramak için yalnızca kentte işlenen suçları incelemek yeterli değildir, kente karşı ve hatta kentliye karşı işlenen suçları incelemek ve önleyici tedbirler alınması büyük önem teşkil etmektedir.¹⁴⁸

Kentsel mekanlar içerisindeki kamusal alanların kenti pek çok yönden beslediğini ve dönüştürdüğünü kabul etmek beraberinde bunun herkes için erişilebilir olması gerekliliğini de getirir. Ancak erişilebilir mekanlar aynı zamanda güvende hissettiğimiz, güvenliğin sağlandığını mekanlar da olmalıdır. Bunu sosyal

---

¹⁴⁷ Çelik, F. (2018). *Kentsel açık-yeşil alanlarda güvenlik*. İdealkent Dergisi, 23(9), s. 66.

¹⁴⁸ Kaypak, Ş. (2016). *Kentsel bir sorun olarak kentsel güvenlik*. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(33), s. 35-50.

adalet zemininde sağlamak için Low ve Iveson¹⁴⁹ tarafından belirli prensipler önerilmiştir:

- Bölüşüm ve yeniden bölüşüm: gelir adaletinin sağlanması
- Kabullenme: kimliklerin toplum tarafından onaylanması
- Deneyimleme: farklılıklara açık olunması
- Önemseme ve iyileştirme: adil bir biçimde bölüşülmüş kaynakların ve kamusal alanların önemsenmesi, geliştirilmesi
- Süreç adaleti: kamusal alanlarının demokratik katılıma açık olması.

Böylelikle denebilir ki, güvenli kentler atılan adımlar kent sakinlerinin adil bir biçimde gelir elde ettiği, farklı kimlikleri içerdiği, mekanlara değer verildiği ve katılımın yüksek olduğu bir çerçeve içerisinde karşılık bulacaktır. Geray'ın¹⁵⁰ da ifade ettiği üzere kentsel güvenliğin sağlanması için bu prensipler ancak merkezi ve yerel yönetimlerin ilerleteceği programlarla mümkündür. Ayrıca, kentte faaliyet gösteren kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının da dahil olmasıyla güvenlik programları hazırlanmalıdır.

2.2. KENT HAKKI KAPSAMINDA GÜVENLİĞİN BİR HAK OLARAK ULUSLARARASI DÜZEYDE YANSIMASI

Kent hakkı, vatandaşın aktif var olmasını sağlayarak devlet ile vatandaş arasındaki derin ayrılığı kapatmak için bir çeşit yeni bir sözleşmenin başlamasına vesile olabilecek nitelikteki haklar bütünüdür.¹⁵¹ Ayrıca, ortaya atıldığı günden beri gün geçtikçe önemi artan kapsamlı bir öneridir. Bu sebeple, bu bölümde Lefebvre'den başlayarak günümüz uluslararası hukuk ve politika metinlerinde kentli hakları veya kente yönelik haklar olarak da görebileceğimiz kent hakkı

---

¹⁴⁹ Low, S. ve Iveson, K. (2016). *Propositions for more just urban public spaces*, City, 20(1), s. 10-31.

¹⁵⁰ Geray, C. (2007). *Güvenli kent ve kente karşı suçlar üzerine*. Dosya 6(55), s. 50-55.

¹⁵¹ Purcell, M. (2013). *The right to the city: the struggle for democracy in the urban public realm*. Policy & Politics, 41(3), s. 311-327.

kavramı irdelenecektir. Hakkın temas ettiği farklı uçları ele aldıktan sonra güvenli bir kentte yaşamının da bir kent hakkı olduğu ve yine güncel uluslararası belgelerde hangi şekilde kendine yer edindiği analiz edilecektir.

2.2.1. Hepimiz İçin, Bizimle Birlikte: Kent Hakkı¹⁵²

Mekân, süreç içerisinde ona yönelik hak taleplerini getirmiştir. Bu taleplerin sonucunda ortaya çıkan kent hakkı kavramı, kentsel mekanların tümünü içeren, bununla kalmayıp mekândan taşan, toplumun geçmişinde, geleceğinde önemli rol oynayan bir yapıya bürünür. Böylelikle, güvenli kente giden yolda, kenti tanımak ve kente yönelik hakların hangi biçimlerde görülebileceğini kavramak elzem niteliktedir. Kentleşmeyle birlikte gelişen bir insan hakkı olarak ele aldığımız *kent hakkı* (right to the city, le droit à la ville) kavramı ilk olarak 1968 Paris isyanının akabinde Lefebvre tarafından ortaya atılmıştır, ve ardından Harvey ve Castells gibi eleştirel kent teorisyenleri tarafından geliştirilmiştir.¹⁵³ Öte yandan, Habermas ve Arendt'in kamusal alan çözümlenmeleriyle birlikte kent, kentleşme ve kent hakkı kavramları farklı açılardan beslenmiştir.

2.2.1.1. Kente Yönelik Haklar İçin Bir Çığlık: Lefebvre

Kente ilişkin Marksist teorinin takipçisi olarak ilk katkıyı sunan teorisyen, Lefebvre, Paris'teki kentleşmenin öncüsü olarak kabul edilen Haussmann'ın kente yönelik saldırgan ve yerinden edici tavrıyla birlikte kentin yapısının değişmesi, banliyöleşme ve tüketim kültürünün arttırılması yönündeki eylemlerini eleştirerek,

---

¹⁵² Tez kapsamında şehir hakkı, kentli hakları ve kent hakkı kavramlarının ayrıştığı noktaların farkında olunarak bütünsel bir değerlendirmeye ışık tutmak amacıyla kent hakkı kavramının kullanılması uygun bulunmuştur. Kavramların birbirinden farklı yanlarını görmek ve detaylı bir açıklama için bkz. Öner, R. V., ve Osmanoğulları, F. (2017) Bağlantı: <http://emekarastirma.org/uploads/dergi/2911.pdf>

¹⁵³ Ancak alana farklı kent teorisyenlerinden de bu başlık altında değinilmeyecek önemli katkılar sunulmuştur. Bunlardan birisi, Sassen tarafından ortaya atılan "küresel kent" kavramıdır. Sassen'a göre (1991), kentlerin ekonomik, sosyal ve sanayi alanlarında üretimin yoğunlaşması yönetsel merkezin birtakım küresel kentlere kaymasını sağlamıştır. Bu yönetsel merkezler örneğin New York, Tokyo, Paris veya Londra vb. kentlerde kendine has dinamiklerle ortaya çıkmıştır. Küresel kentler, teknoloji, finans, ulaşım gibi pek çok alanda ağların birleştiği noktayı temsil etmektedir.

dünyada sermaye lehine dönüşen kentler üzerinden çalışmasına yön verir.¹⁵⁴ Haussmann'ın yeniden şekillendirdiği Paris ve akabinde gelişen Paris Komünü örneğinde olduğu gibi kentlerde yaşanan toplumsal hareketler, ideoloji ya da kendiliğinden gelişen temellerde gerçekleşse de kentsel hak taleplerinin bir yansımasıdır.¹⁵⁵ Kent artık “olanaklı” olan bir tahayyülü ifade etmektedir, siyasi iktidara karşı bir devrimci iddianın ürünüdür. Schmid'e göre¹⁵⁶ Lefebvre yalnızca ortaya bir slogan atma derdinde değildi, dahası, kent toplumun tümünün kaynaklara erişebildiği, farklı yaşam biçimlerinin deneyimlenebildiği ve bunların gerçekleşmesine imkân tanınan, şimdiye değin dikkate alınmamış *özel bir kent biçimi* sunuyordu.

Kent hakkı; en temelde kentlilerin sadece kente yönelik değil, kent içerisinde onu değiştirme ve dönüştürme hakkına sahip olmasıdır.¹⁵⁷ Kent hakkı bu anlamda, kentlilerin bir çığılığı ve bir talebidir.¹⁵⁸ Dolayısıyla denebilir ki, kent sakinleri, (özellikle işçi sınıfı) karar alma mekanizmalarına dahil edildiği ölçüde kentsel yaşam mümkün olabilecektir. Öte yandan kentin yapısının değişmesi ve dönüşmesi bireyi de beraberinde değiştirecek ve dönüştürecek.

Kent hakkı, bölge sakinlerinin dışsal bir biçimde sahip olduğu bir hak değil, aksine içsel ve bütünleşik olarak sahip olduğu bir haktır. Kentin bir parçası olan herkes, bir diğer deyişle “bizim” haklarımızdır. Peki hangi *bizden* bahsettiğimiz sorusunu Purcell,¹⁵⁹ açıklığa kavuşturur. Ona göre biz aslında yalnızca kentte bir şekilde yaşayan her sakini ifade eder. Her türlü kimlik, ırk, din, dil, cinsiyet, cinsel yönelim “bize” dahildir. Biz, aslında “şehirdir”.¹⁶⁰ Kendini “biz” olarak tanımlayan kent sakinler arası iletişim ve ilişki arttıkça kentsel mekân hareketlenecektir.

---

¹⁵⁴ Elden, S. (2004). *Certains naissent de façon posthume : la survie d'Henri Lefebvre*. Actuel Marx, 2(2), s. 181-198.

¹⁵⁵ Güler, M. (2011). *Kentsel haklar, kapitalizm ve katılım*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 66(1), s. 49-71.

¹⁵⁶ Schmid, C. (2014). *Henri Lefebvre, kent hakkı ve yeni metropol anaakımı*. (Kar İçin Değil Hak İçin). İstanbul: Sel Yayıncılık, Çev. Ali Yağız Şen, s. 78.

¹⁵⁷ Mitchell, D. (2020). *Kent hakkı*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 1. Baskı. Çev. Aydın Çavdar.

¹⁵⁸ Lefebvre, H. (2018). *Şehir hakkı*. İstanbul: Sel Yayıncılık. 3. Baskı. Çev. Işık Ergüden

¹⁵⁹ Purcell, M. (2002). *Excavating Lefebvre: The right to the city and its urban politics of the inhabitant*. GeoJournal, 58, s. 99-108.

¹⁶⁰ A.g.e. s. 105.

Böylelikle, kent ve birey arasında birbirini yeniden üreten bir yaşam biçimine olanak sağlanacaktır. Marcuse ise “kimin hakları” sorusuna dışlanmışlar, başkaları için kar üretenler, küçük işletmeciler ve sermaye sahiplerinin hakları, eleştirel teorisyenler tarafından dert edinilen haklardır diye yanıt verir ve Lefebvre’e yapılan gönderme aracılığıyla ifade edildiği üzere “arzu” yabancılaştırılanların arzusu, “talep” dışlananların talebidir.¹⁶¹ Lefebvre göre kent hakkı farklılık hakkıyla bir araya geldiğinde değerlendirilir ancak bu liberal-çoğulcu çeşitlilikle aynı anlamda değildir. Bilakis farklılıktan kastı, dönüştürücü ve diyalektik olmasıdır.¹⁶²

Kent hakkı, yalnızca geleneksel hakları içermez, bireylerin ve farklı grupların da haklarını kapsamaktadır. Barınma hakkı, katılım hakkı, kamusal alanların tasarımına ilişkin hak, polis şiddetine karşı hak gibi hakların dahil edildiği bir haklar bütünüdür.¹⁶³ Dolayısıyla var oluşu itibariyle birçok hak türünü kendinde yerleşik olarak barındırmaktadır. Lefebvre ise yalnızca kente katılımı yetinmekle kalmaz, olabilecek olanı inşa eden bir yeni yaşam biçimi sunar ve belirli bir fiziksel-sistemsel alanın ötesine geçerek zorunlu bir dönüşümün önerisinde bulunur.¹⁶⁴ Böylelikle denebilir ki, kent hakkı bir biçimde birleşme, dönüşüm ve üretim yöntemi olarak karşımıza çıkan kentsel gelişimin sağlanması ve kentsel mekân yaşamını anlamak için bir yöntem önerisi, bir projedir.

2.2.1.2. Teknoloji ve İnsan Hakkı Çerçevesinde Nasıl Bir Kent Hakkı?: David Harvey ve Manuel Castells

David Harvey, Lefebvre’den devir alarak ilerlettiği kent hakkı kavramını kentin ve kentleşmenin tarihsel gelişimi içerisinde değerlendirmektedir. Harvey,

---

¹⁶¹ **Marcuse, P.** (2014). *Hangi kent, kim(lerin) Hakkı.* (Kar İçin Değil Hak İçin). İstanbul: Sel Yayıncılık. Çev. Ali Yağız Şen. s. 57.

¹⁶² **Kipfer, S., Saberi, P., ve Wieditz, T.** (2012). *Henri Lefebvre.* Progress in Human Geography, 37(1), s. 115–134.

¹⁶³ **Attoh, K. A.** (2011). *What kind of right is the right to the city?* Progress in Human Geography, 35(5), s. 669–685.

¹⁶⁴ **Marcuse, P.** (2014). *Reading the right to the city.* City, 18(1), s. 4–9.

New Left Review’da yayımlanan “Right to the City” başlıklı makalesinde,¹⁶⁵ kentleşmenin artarak devam eden coğrafi ölçeklerde sermaye artırımlarının absorbe edilmesi sebebiyle kente yönelik herhangi bir hakkın kitlesini yok eden yaratıcı imha süreçlerinin yenilenmesi pahasına çok önemli bir rol oynadığı sonucuna varır ve şantiye (yapılaşma) alanının gecekondulu alanı ile çarpıştığını öne sürer. Bu karışıklığın içerisinde kentlilerin veya yarı kentlilerin ne talep etmesi gerektiğini soran Harvey, artı-değerin üretimi ve kullanımı üzerinde daha fazla demokratik kontrol olarak cevap vermektedir. Çünkü kentleşme asıl olarak, artı üretim ve kullanım arasında gerekli bağlantıyı kimin yönettiği sorusuna odaklanmaktadır. Bu hakkın demokratikleşmesi ve iradesinin uygulanması için geniş bir toplumsal hareketin inşa edilmesi, eğer reddedilenlerin uzun süredir inkâr ettikleri kontrolü geri almak ve yeni kentleşme biçimleri kurmaları gerekiyorsa zorunludur.

Harvey için, kapitalist toplumda sermaye birikim süreciyle kentleşme birbirini besleyen süreçlerdir ve kent, ontolojik bir kategori olmanın ötesinde işgücünün yeniden üretildiği ve kolektif tüketim sürecinin örgütlendiği ve dolayısıyla sermayenin yeniden kendini ürettiği mekânsal birimdir. Kentler, işgücünün yeniden üretim için gerekli olan konut, sağlık, eğitim, kültür gibi kolektif tüketim araçlarının sağlandığı mekanlardır. Nihayetinde, kentsellik yalnızca mekânsal mantıkla şekillenen bir yapı olmaktan fazlasıdır ve kentsel yapı, örgütlenen üretimde ve şekillenen toplumsal ilişkilerde mekânın rol oynaması sayesinde belirlenir.¹⁶⁶

Castells için temel insan hakları herkesin birbirinden farklı olduğunun kabul edildiği, eşit ve adil fırsatların sunulduğu, katılım mekanizmalarında rol oynanabildiği başka tür haklarla güçlendirilmelidir. Aynı sebeple kent hakkı kolektif politikalara dayalı olarak uygulanmalıdır. Dolayısıyla, kent hakkı, yaşadığımız kentte dönüşüm yaratarak kendimizi de dönüştürmemize imkân sağlayan bir insan hakkıdır. Ancak buradaki insan hakkı, liberal düşüncenin insan

---

¹⁶⁵ Harvey, D. (2008). *Right to the city*. New Left Review, 53. Bağlantı: <https://newleftreview.org/issues/ii53/articles/david-harvey-the-right-to-the-city>

¹⁶⁶ Harvey, D. (2019). *Sosyal adalet ve şehir*, İstanbul: Metis Yayınları, 6. Baskı. Çev. Mehmet Morali, s. 277.

hakkı kavramından oldukça uzaktadır.¹⁶⁷ Bir insan hakkı olarak kent hakkı, kolektif, ayrılmaz, devrimci ve eşitlikçi niteliklere sahiptir. Castells, içinde bulunduğumuz yeni enformasyon çağında mekânsal dönüşümün yapısal değişimin tüm sürecinin temel boyutu olduğundan hareketle bunu dönüşümün üç kavramla açıklanabileceğini iddia eder: işlev, anlam ve formlar. İşlev, yerel ve küresel olanın çatışmasından ortaya çıkar. Anlam bireyselleşme ile komünalleşme arasındaki karşıt gelişmeden doğar. Öte yandan formlar ise, akışların mekânı ile yerlerin mekânı arasında yükselen gerginlik ve artikülasyonla ilgilidir.¹⁶⁸

Castells, Harvey'e benzer olarak kentleri yapay ortamlar olarak görmekle beraber, ondan bir noktada ayrılarak ağ toplumu analizi üzerinden kurguladığı kolektif üretim ve tüketim kavramlarıyla kente yeni bir bakış açısı sunmaktadır.¹⁶⁹ Bu kapsamda, kolektif üretimin ve tüketimin kentte yaşayan nüfus tarafından yeniden üretilmesi sayesinde modern toplumun mekânsal alanı kent olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, kentli nüfus bir tüketim toplumu olarak ele alınmaktadır. Ona göre,¹⁷⁰ sanayileşen kapitalizmin gelişmesi kentlerin güçlenmesinden çok sanal olarak ortadan kaybolmasına sebep olmuştur ve biz artık enformasyon çağının bir getirisi olarak "teknopol" diye adlandırılan teknoloji ile endüstrileşmenin birbirini besleyen ilişkisi sonucunda kurulmuş yeni tür kentlerde yaşıyoruz. Kaldı ki, ağ ve benlik arasında iki kutuplu bir zıtlık çevresinde yapılandırılan bu toplumlar, teknolojik ve ekonomik dönüşüme paralel bir şekilde dönüşmektedir.¹⁷¹

Eleştirel kent teorisi, Chicago Okulu'nun kent kuramına yönelik de bir eleştiri getirmiştir. Chicago Okulu'nun kenti objeleştirerek ayrı bir varlık olarak ele almasının hatalı olduğunu ve kentin içinde bulunduğu toplumla beraber şekillenen

---

¹⁶⁷ Çelik, Ö. (2017). *Kent hakkından müştereklerimize kentsel muhalefet, tartışmaları: Sınırlar ve imkanlar*, Megaron; 12(4) s. 671-679.

¹⁶⁸ Castells, M. (2016). *Space of flows, space of places: Materials for a theory of urbanism in the information age*. The City Reader. Editörler: LeGates, R. T., & Stout, F. London: Routledge.

¹⁶⁹ Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları. s. 952-953

¹⁷⁰ Castells, M. (1977). *The urban question: A Marxist approach*. Edward Arnold Press. Çev. Alan Sheridan.

¹⁷¹ Castells, M. (2008). *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür, Cilt 1, Ağ Toplumunun Yükselişi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2. Baskı. Çev. Ebru Kılıç.

toplumla bütünleşik bir oluş olarak incelenmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁷² Ancak Lefebvre için¹⁷³ kullanım değeriyle birlikte şehir bir yapıt iken, kent mübadele değeri ile bir üründür ve Harvey için ise kapitalizmin getirilerinin arttırmak amacıyla yürüttüğü arayışın bir ürünüdür.¹⁷⁴ Ancak günümüzde kentlilerin bir talebi olarak kent hakkı ortak sorunlar ekseninde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar, mekanlarındaki gelişmelerin düzensizliği, toplumsal-mekânsal düzlemdeki kutuplaşma, kentlerdeki yoksulluğun artması ve bölgesel temelli eşitsizliklerdir.¹⁷⁵

2.2.1.3. Kent Hakkı Kavramının Uluslararası Belgelere Yansımaları

Küreselleşmeyle birlikte kentsel alanın dönüşüm geçirmesi, kente yönelik hakların neler olduğu, kentin kimin olduğu ve kentin nasıl bir yapıya sahip olmasını gerektiği gibi pek çok soruyu beraberinde getirmiştir.¹⁷⁶ Bir diğer versiyonuyla söylenebileceği gibi, dünya çapında neo-liberal düzenin yükseliş trendine girerek küreselleşmeyle yan yana yerleşmesinin yol açtığı kentlerde yaşanan değişime yeni bir yanıt sunmayı da zorunlu kılmıştır.¹⁷⁷ Kente yönelik haklar tartışmasında yalnızca haklardan değil, hakların siyasi ve ekonomik alanda karşılık bularak aktif bir biçimde uygulandığı herkesin dahil edildiği bir kent tahayyülünden de bahsedilmiştir.¹⁷⁸

Lefebvre'in kavramsal temellerini attığı “kent hakkı” kavramı uluslararası kurumlar, aktivistler ve akademisyenler tarafından kentsel sorunlara bir çözüm

---

¹⁷² Turut H. ve Özgür, E. M. (2018). *Klasik kent kuramlarından eleştirel kent kuramlarına geçiş bağlamında kentleri yeniden okumak*. Ege Coğrafya Dergisi, 27(1), s. 1-19.

¹⁷³ Lefebvre, H. (2018). *Şehir Hakkı*. İstanbul: Sel Yayıncılık. 3. Baskı. Çev. Işık Ergüden

¹⁷⁴ Bıçkı, D. (2006). *Harvey ve Castells'de kent sorunsalı: Politik ekonomi vizyonu ve sınırlılıkları*. U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(11), s. 111-130.

¹⁷⁵ Bahçeçi Başarmak, H. ve Öktem, M. (2019). *Küreselleşme sürecinde kentselliğin dönüşümü: Toplumsal, teknolojik ve mekânsal süreçler üzerine bir inceleme*. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 2(2), s.284-300.

¹⁷⁶ Brown, A. (2013). *The right to the city: Road to Rio 2010*. International Journal of Urban and Regional Research, 37(3), s. 957.

¹⁷⁷ Boer, R. W. J., & De Vries, J. (2009). *The right to the city as a tool for urban social movements: The case of Barceloneta*. The 4th International Conference of the International Forum on Urbanism (IFoU), s. 26-28.

¹⁷⁸ Harvey, D. (2003). *The right to the city*. International Journal of Urban and Regional Research, 27(4), s. 939-941.

yöntemi olarak kabul edilmiştir.¹⁷⁹ Kente ilişkin karmaşık sorunlara, kentin içinden ve kentle birlikte çözüm üretme gayesi kent hakkı kavramını pek çok yerel ve uluslararası metne ekleyerek uygulanabilir politikalar oluşturmaya yardımcı olmuştur. Kentsel hakların kamusal alana, güvenli çevreye ve hareketliliğe ilişkin kapsamı üçüncü nesil haklar kapsamında değerlendirilse de uygulamada ve temelde hala eksiklikler içerdiği düşünülmektedir.¹⁸⁰

Kentte insan hakları fikrinin 1993 tarihli Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda ilk olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir.¹⁸¹ Öncesinde de hakların temellerini atan anlaşmalarda izlerini görmek mümkündür. Örneğin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 1'inci maddesinde ve 2'nci maddesinde herkesin eşit haklara sahip olduğuyla birlikte ayrımcılığa maruz bırakılmayacağı vurgulanır ve 25'inci maddenin 1'inci fıkrasında ise yeterli yaşam standartlarına ulaşma hakkı ele alınır.¹⁸² Ayrıca, 1966 Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 15'inci maddesi "kültürel yaşama katılım" için herkesin eşit haklara sahip olmasının taraf devletler tarafından kabul edilmesini sağlamıştır.¹⁸³ 1986 tarihli Kalkınma Hakkına Dair Bildirgede ise bireysel ve kolektif olarak siyasi, ekonomik ve sosyal düzene katılma sorumluluğuna sahip olduğu ifade edilir.¹⁸⁴ Ancak kent hakkı, yukarıda yer verilen uluslararası hukuk metinlerinde belirtildiği haliyle direkt olarak insan hakları rejimlerinin bir parçası değildir ve hatta bunun ötesine geçerek kent yurttaşlarının kentsel değişimi talep edebildiği bir alan

---

¹⁷⁹ **Keblowski, W.** (2012). *Participatory budgeting and the right to the city*. Yüksek Lisans Tezi. Vrije Universiteit Brussel.

¹⁸⁰ **Pieterse, E., Parnell, S., Swilling, M., ve Van Donk, M.** (2008). *Consolidating developmental local government: lessons from the South African experience*. Juta and Company Ltd.

¹⁸¹ **Van Hout, B.** (2019). *Human Rights Cities: Theoretical and practical overview*. European Union Agency for Fundamental Rights. Bağlantı: <https://europe.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=2579&LangID=E> E.T. 02.01.2021

¹⁸² **UN General Assembly.** (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. 302(2), 14-25. Bağlantı: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf Hepsini büyük harf olması gerekir diye tahmin ediyorum.

¹⁸³ **UN General Assembly.** (1966). *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, United Nations, Treaty Series, 993, s. 3,. Bağlantı: <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/06turkish/TIntCovEcSocCulRights.pdf> E.T:22.02.2021]

¹⁸⁴ **Kiwanuka, R.** (1988). *Developing rights: The UN Declaration on the right to development*. Netherlands International Law Review, 35(3), s. 257-272.

yaratmak için var olan bir araç olma niteliği taşımaktadır.¹⁸⁵ Bu niteliği sebebiyle bağlam-spesifik uluslararası çalışmalarda özel bir şekilde ele alınması gerekmiştir. Dolayısıyla, kent hakkı, uluslararası hukuk ve politika belgelerinde başlangıçta kentlerde eşit, adil ve özgür bir yaşam sürme hakkı olarak görülmüş olsa da zaman içerisinde kent, birey ve toplumun birbirini dönüştürmesine ve birlikte dönüşmesine imkân tanıyan bir hak olarak pek çok farklı metinde kendine önemli bir yer edinmiştir. Bunlar Habitat Konferansları neticesinde sunulan belgeler, Rio Bildirgesi,¹⁸⁶ Stockholm Bildirgesi,¹⁸⁷ Paris Anlaşması,¹⁸⁸ Avrupa Kentsel Şartı,¹⁸⁹ Aarhus Sözleşmesi¹⁹⁰ gibi çevre, kent, insan hakları, kalkınma bağlamı üzerine ortaya konulan sözleşme ya da bildirme özelliğiyle önem taşıyan uluslararası metinlerdir.¹⁹¹ Özellikle kentsel vatandaşlık ve akabinde vurgulanan katılım hakkı üzerinden inşa edilse de kent hakkını evrensel bir biçimde her yerde aynı şekilde ele almak mümkün olmaktan ötedir.¹⁹² Mekân ile tarihsel süreç her kent için farklı şekilde tezahür ederek parçalı yapıları kendine has dinamikleriyle anlamayı gerektirir. Öte yandan, kapsamlı bir kentli hakları politikası oluşturmak için Dünya Kent Hakkı Şartı¹⁹³ gibi çıktılarda yer alan kent hakkı karakteristiğini özümsemek büyük önem taşımaktadır. Şarta göre, kent hakkından anlaşılması gereken kentin tüm kesitlerini kapsayan bir biçimde var olan, tüm insan hakları sözleşmelerini de

---

¹⁸⁵ **Brown, A., ve Kristiansen, A.** (2009). *Urban policies and the right to the city: Rights, responsibilities and citizenship*. UN Habitat.

¹⁸⁶ **Rio Declaration on Environment and Development.** (1992). Bağlantı: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf

¹⁸⁷ **Stockholm Declaration and Action Plan for the Human Environment.** (1972). Bağlantı: <https://undocs.org/en/A/CONF.48/14/Rev.1>

¹⁸⁸ **Paris Agreement.** (2015). Bağlantı: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

¹⁸⁹ **European Urban Charter.** (1992, 2008). Bağlantı: <https://rm.coe.int/168071923d>

¹⁹⁰ Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters. (1998). Bağlantı: <https://unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf>

¹⁹¹ **Alacadağlı, E.** (2020). *Güvenli kent ve kent güvenliği üzerine bir irdeleme*. Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6(2) s. 157-158.

¹⁹² **Blokland, T., Hentschel, C. Holm, A., Lebuhn, H., ve Margalit, T.** (2015). *Urban citizenship and right to the city: The fragmentation of claims*. International Journal of Urban and Regional Research, 39(4), s. 655–665.

¹⁹³ **World Charter on the Right to the City.** (2004). Bağlantı: https://www.hlrn.org.in/documents/World_Charter_on_the_Right_to_the_City.htm

içerecek şekilde, barış içinde bir arada yaşama ve erişilebilirliğin de korunduğu, herkes için ve herkes ile birlikte oluşturulan ve sürdürülen kolektif ve bireysel haklar bütünüdür.¹⁹⁴ Dolayısıyla, kentsel vatandaşlığın pratikte karşılık bulduğu ancak bununla da kalmayıp tüm kamusal alanların etkin bir biçimde paylaşıldığı “ortak”, “eşit”, “adil” “özgür” ve “sürdürülebilir” kentler, kent hakkının uygun bir biçimde karşılık bulduğu kentlerdir. Burada Lefebvre’in sunduğu ve Harvey’nin geliştirdiği kent hakkı kavramsallaştırmasının büyük oranda aktif rol oynadığını görmek mümkündür.

2.2.2. Güvenli Kent Hakkı ve Uluslararası Belgeler

Kent hakkına yönelik yürütülen uluslararası çalışma, belge ve politika araçlarında güvenlik önemli bir yere sahiptir. Birçok uluslararası kurum ve kuruluş, güvenliğin kentsel bir hak olduğundan kabulle kent hakkı belgelerinde buna ayrıca bir yer vermiştir. Burada Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı ve Birleşmiş Milletler gibi önemli kurumlar tarafından oluşturulan çıktılarda güvenliğin nasıl ele alındığı incelenecektir.

2.2.2.1. Avrupa Konseyi

Avrupa Kentsel Şartı, kentlilerin kente dair haklarının temelini oluşturan en önemli uluslararası düzeyde hukuk metinlerinden biridir. Yirmi maddeden oluşan Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu ve 13 maddeden oluşan Avrupa Kentsel Şartı Prensipleri’nin bir arada sunulmasıyla ortaya konulan Avrupa Kentsel Şartı, 1992 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmiştir.¹⁹⁵ Avrupa Kentsel Şartı, 1980-1982 yılları arasında Avrupa Konseyi’nin organize ettiği, konut stoku, fiziksel kentsel çevre, sosyal ve kültürel fırsat ve topluluk geliştirme ve kamusal katılımı üzerinden gelişen dört başlık çerçevesinde ilerleme kat etmeyi amaçlayan Kentsel

---

¹⁹⁴ Ortiz, E. (2008). *Towards a World Charter for the Right to the City*. UNESCO, s. 97-106.

¹⁹⁵ Taştekin, A. (2020). *Kentli hakları bağlamında kentsel güvenlik hakkı*. *Econharran*, 4(5), s. 47-65.

Rönesans için Avrupa Kampanyası'ndan elde edilen çıktılardan ilhamla hazırlanmıştır.¹⁹⁶ 1980'lerden itibaren yaygın bir biçimde uluslararası örgütler ve devletler tarafından tartışılmaya başlanılan kentsel güvenlik alanında ise ilk adım 1987 yılında düzenlenen Kentsel Güvenlik için Avrupa Forumu'nda atılmıştır.¹⁹⁷ Böylelikle, Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası ve Kentsel Güvenlik için Avrupa Forumu gibi çalışmalar, kente dair vizyon ve çerçeveyi oluşturmuştur. Güvenlik, kentsel suç gibi konseptler hem deklarasyonda hem de prensiplerde kendine geniş yer bulmuştur. Deklarasyonun ilk maddesinde “Avrupa kentlerinin vatandaşlarının olabildiğince suç, suçluluk ve saldırganlıktan arındırılmış emniyette olma ve güvenlik hakkı” olduğu ifade edilir.¹⁹⁸ Güvenlik; kültür, istihdam, katılım, hareketlilik, konut sahibi olmak, spor, çok kültürlü entegrasyon, iyi kalitede fiziksel çevre, ekonomik ve sürdürülebilir gelişme, eşitlik gibi haklarla birlikte ele alınan ve birlikte var olan bir haktır. Ayrıca, Prensipler içerisinde kent güvenliği ve suçun önlenmesi için sekiz temada alt prensipler oluşturulmuştur. Bunlar:¹⁹⁹

1. Önleyici, yasal uygulama ve mütakabiliyet esaslı destek aracılığıyla tutarlı bir güvenlik ve suç önleme politikasının oluşturulması;
2. Yerel politikaların güncel ve bütüncül istatistiki veriler üzerinde temellendirilmesi;
3. Toplumun tüm üyelerini içerek bir suç önleme mekanizmasının oluşturulması;
4. Polis ve topluluk arasındaki yakın iş birliğinin kurulması;
5. Uyuşturucu karşıtı politikanın yerelde tanımlanması ve uygulanması;

---

¹⁹⁶ **Council of Europe.** (2009). *European Urban Charter: Manifesto for A New Urbanity*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. Bağlantı: <https://rm.coe.int/urban-charter-ii-manifesto-for-a-new-urbanity-publication-a5-58-pages-/168095e1d5>

¹⁹⁷ **Köseoğlu, Ö.** (2019). *Metropoliten kentlerin geleceği yeni yaklaşım, model ve uygulamalar*. Seta Rapor.

¹⁹⁸ **Yıldız A.G.** (2013) *European Urban Charter 1992 and 2008*. Encyclopedia of Corporate Social Responsibility. Berlin: Springer.

¹⁹⁹ **A.g.e.**

6. Tekrarı yaşanmaması ve hapishanelere alternatiflerin geliştirilmesi için programların oluşturulması;
7. Yerel politikalara mağdura yönelik destek mekanizmalarının entegre edilmesi;
8. Suç önleme çalışmalarının öncelik kabul edilerek mali kaynaklara dahil edilmesidir.

Kente yönelik yürütülen çalışmalarda bir araç olarak ele alınan Kentsel Şart, gelişen koşullardan bir ikincisinin de ortaya konulmasını gerektirmiştir. Avrupa Kentsel Şartı II,²⁰⁰ sürdürülebilir kalkınmanın temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla hazırlanan manifesto niteliğinde bir metindir. Sürdürülebilirlik, uyumluluk ve bilgi temellilik üzerinde inşa edilen manifesto, yeni bir “kentliliğin” elzem olduğunu vurgular. Bu doğrultuda mekânsal eşitsizliklerin bir sonucu niteliğinde ortaya çıkan kentsel problemlerin ancak kent hakkını sürdürülebilir kentsel kalkınmada bir yapıtaşı olarak görmekle aşılabileceği ifade edilmiştir.²⁰¹

2.2.2.2. Avrupa Birliği

Kentsel Şart’ın akabinde 1992 tarihli Rio Konferansı’nda kabul edilen ve 21’inci yüzyılın küresel sorunlarına temas ederek sürdürülebilir kalkınmayı amaçlayan Gündem 21²⁰² kapsamında 1994 yılında Birinci Avrupa Kentler ve Kasabalar Konferansı’na müteakip hazırlanan Aalborg Şartı, Gündem 21 doğrultusunda yerelde sürdürülebilir kalkınmayı temele alarak iyi yönetişimi

---

²⁰⁰ **European Urban Charter II: Manifesto for a new urbanity.** (2008). Bağlantı: <https://rm.coe.int/european-urban-charter-ii-manifesto-for-a-new-urbanity/168071a1b5>

²⁰¹ **Erim, A.** (2008). *Avrupa Kentsel Şartı-2: Yeni Bir Kentlilik için Manifesto* (Çeviri).

²⁰² **UCLG.** (Tarih Yok). *Gündem 21 ve Yerel Gündem 21*. Bağlantı: http://arsiv.uclg-mewa.org/doc/rio-20_GrSon.pdf

vurgulayan Yerel Gündem 21²⁰³ oluşturulması ve karar alma mekanizmalarına katılımın vurgulanması niteliğiyle öne çıkmaktadır.²⁰⁴

Bristol Mutabakatı²⁰⁵ ise, 2005 yılında Avrupa Birliği Bakanları düzeyinde İngiltere’de gerçekleştirilen ve Avrupa topraklarında sürdürülebilir topluluklar yaratmanın koşullarını belirleyen bir metindir.²⁰⁶ Bu mutabakat çerçevesinde toplumlarda güvenliğin yer edinmesi için gerekli özellikler aktiflik ve kapsayıcılık ile bir arada değerlendirilmiştir.²⁰⁷ Düşük suç düzeylerinin etkin ve topluluk dostu politikalar aracılığıyla sağlanabileceği ifade edilmiştir.²⁰⁸ Öte yandan, yerelde tesis edilecek güçlü aidiyet duygusu ve kamusal alanlarda yürütülecek türlü etkinlikler sonucunda ortaya çıkacak toplumsal bağ sayesinde güvenliğin mümkün kılınabileceği vurgulanması ve bu doğrultuda, atılacak adımlar kapsayıcı katılım,²⁰⁹ herkes için ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda eşitlik, topluluk temelli farkındalık arttırıcı faaliyetler ve dengeli bir mekânsal tasarım üzerinden şekillendirilmesi bakımından oldukça önemlidir.

2007 yılında sunulan Leipzig Beyannamesi’nde²¹⁰ sürdürülebilir kentlerde güvenliği sağlamak için en önemli araçlar eşitsizliklerin azaltılması ve sosyal entegrasyonun sağlanması olarak belirlenmiştir.²¹¹ Bu kapsamda kentlerde

---

²⁰³ **Arar, A.** (2002). *Yerel Gündem 21*. T.C. Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi.

²⁰⁴ **Tuğaç, Ç.** (2020). *Avrupa Kentsel Şartı’ndan Avrupa Yeşil Sözleşmesi’ne: Avrupa’da Kentsel politikaların gelişim süreci ve geleceği*. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 19(1), s.230.

²⁰⁵ **Bristol Accord on Sustainable Communities in Europe.** (2005). Bağlantı: https://www.eib.org/attachments/jessica_bristol_accord_sustainable_communities.pdf

²⁰⁶ **Danielewicz, J.** (2017). *The sustainable development idea in the management of European metropolitan areas*. Economic and Environmental Studies, 17(2 (42)), s. 279-296.

²⁰⁷ **Tağmat, S, T.** (2008, Ocak-Şubat). *Toplumsal uyum için bir çevre inşa etmek: Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu’nda bölgesel politikalar ve mimarlık*. Mimarlık Dergisi, 339. Bağlantı: <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=289&RecID=1686>

²⁰⁸ **U.K. Presidency.** (2005, Aralık). *Bristol Accord*. In Conclusions of Ministerial Informal Meeting on Sustainable Communities in Europe. Bristol Bağlantı:

<http://www.mo.org.tr/UIKDocs/bristolaccord.pdf> Erişim Tarihi: 25.02.2021

²⁰⁹ **Evans, N.** (2011). *Lost in translation?-The Bristol Accord and the Sustainable Communities Agenda*, European Journal of Spatial Development, 44.

²¹⁰ **Leipzig Charter on Sustainable European Cities.** (2007). Bağlantı: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/themes/urban/leipzig_charter.pdf

²¹¹ **Csete, M., ve Horváth, L.** (2012). *Sustainability and green development in urban policies and strategies*. Applied Ecology and Environmental Research, 10(2), s. 185-194.

teknolojinin de desteğiyle yönetişimin geliştirilmesi yönünde atılacak adımlar güvenliğin tesisinde büyük yer tutmaktadır.

2.2.2.3. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (UCLG²¹²)

Kentte İnsan Hakları Gündemi Küresel Sözleşmesi,²¹³ kente yönelik güvenlik hakkını oldukça kapsamlı bir biçimde ele alır. Fiziksel ve mental güvenliği birbirinden ayırmadan, kırılğan gruplara yönelik özel bir çaba gerekliliğini göz önünde tutarak ve polis gibi güçlerin de suç uygulama potansiyelinin farkında olarak hazırlanmış kentlerde sivil barış ve güvenliğinin tesisinde geniş bir perspektif sunan derinlikli bir uluslararası sözleşmedir.²¹⁴ Bununla da kalmayarak kısa ve orta vadede neler yapılabileceğine dair kentler için bir eylem planı da sunmaktadır. Planda, polisin kent topluluğuna ve insan hakları yönelik farkındalığını arttırıcı eğitimler verilmesinden kamusal/yarı-özel alanların güçlendirilmesine ve hatta suç önleyici adalet mekanizmalarının oluşturulmasına değin etkin bir uygulama yöntemi için çerçeve öneriler sunulmuştur.

2000 yılında Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı tarafından oluşturulan Avrupa Kentte İnsan Haklarının Korunması Sözleşmesi'nde kentsel güvenlikle ilgili olarak polis kuvvetlerinin kent sakinleriyle bağlarını güçlendirme amaçlı yürütülecek faaliyetler ayrıca ele alınır.²¹⁵ Öte yandan, herkesin güvenli bir konutta yaşama hakkına sahip olduğu kabul edilir ve kent planlamasının kent tüm etmenlerinin göz önünde bulundurularak hazırlanmasının gerekliliği vurgulanır.²¹⁶

---

²¹² United Cities and Local Governments

²¹³ UCLG. (2012). *Global Charter-Agenda for Human Rights in the City*. (https://www.uclg-cisd.org/sites/default/files/UCLG_Global_Charter_Agenda_HR_City_0.pdf)

²¹⁴ A.g.e.

²¹⁵ Oomen, B., ve Baumgärtel, M. (2014). *Human Rights Cities*. The Sage Handbook of Human Rights, 1, s. 709-729.

²¹⁶ UCLG. (2012). *European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City*.

2.2.2.4. Birleşmiş Milletler

1992 yılında Rio’da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nın sonucunda Rio Deklarasyonu ve Gündem 21 kabul edilmekle beraber²¹⁷ 6’ncı maddesinin 33’üncü ve 34’üncü bentlerinde insan merkezli ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla yapılan düzenlemelerde, suç ve şiddet gibi toplumsal sorunlar ve sosyal düzensizlik belirtilerinin kent sakinlerinin yaşam kalitesini etkilediği ifade edilerek yerel, ulusal ve uluslararası iş birlikleri ve kapasite güçlendirme gibi çalışmalar aracılığıyla bu problemlerin aşılmasının sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

1996 tarihli İnsan Yerleşimleri Konferansı’nın ikincisi İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Kapsamlı bir gündem ile yerel aktörlerin ulusal ve uluslararası aktörlerle iş birliğini güçlendirme ve geniş bir politika zemini oluşturma gibi noktalara yoğunlaşan konferansın en önemli çıktısı niteliğindeki İstanbul Deklarasyonu’nun²¹⁸ 5’inci maddesinde devletler, kentlerin tüm sakinlerinin güvenlik içinde yaşayabileceği yerler olması gerektiğinde hemfikir olmuştur. Bu doğrultuda kentlerde artan şiddet ve güvensizliğe karşın kentsel planlama, katılımcı ve şeffaf yönetim mekanizmalarının geliştirilmesine yönelik atılacak adımlara destek vermeyi ise taahhüt etmiştir.²¹⁹ Böylelikle, kentsel barışı ve huzuru sağlama hedefine ulaşmak için suç önleme çalışmaları için özellikle yerel düzeyde atılacak adımlar aracılığıyla yaşanacak sosyal gelişmeler anahtar nitelikte değerlendirilmiştir.²²⁰

Dünya Sosyal Forumu tarafından 2005 yılında kabul edilen Dünya Kent Hakkı Şartı, kentsel güvenliği ayrıca bir maddede ele almıştır. Güvenliğin herkes için bir hak olduğunu kabul eder ve bununla da yetinmeyerek kentlerin barış içinde bir arada yaşamanın ve kolektif gelişmenin gerekli koşullarını sağlamakla mükellef

---

²¹⁷ **United Nations.** (1993). *Report of the United Nations Conference on Environment and Development.* Karar No: A/CONF.151/26/Rev.1 (Vol. I)

²¹⁸ **United Nations.** (1996). *Report Of The United Nations Conference on Human Settlements (HABITAT II)* Karar No: A/CONF.165/14.

²¹⁹ **A.g.e.** Md. 12

²²⁰ **A.g.e.** Md. 25

olduğunu ifade eder.²²¹ 11'inci maddesinde polis gibi kolluk kuvvetlerinin ise kent sakinlerinin haklarına karşı yükümlülükleri olduğunu ekler. Bu Şart, kentlerde insan haklarının uygulanmasına ilişkin etkin bir şekilde hukuki izleme dayanakları oluşturması sebebiyle önemli bir referans kaynağıdır.²²²

Yasal temelleri Habitat II'de atılan Dünya Kent Kampanyası, 2010 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Dünya Kent Forumu 5'inci Birleşimi'nde kabul edilmiştir.²²³ Kampanyanın akabinde yayınlanan Kent için Manifesto'nun ana mesajları arasında kentleşmenin yarattığı kent mekanlarının insan merkezli düzenlenmemesi ve eşitsizlik gibi sürdürülebilir olmayan günümüz sisteminin, mahalle düzeyinden ulusal düzeye kadar tüm sakinlerinin güvenliğine ve emniyetine yönelik yol açtığı ve bir tehdit niteliği taşıdığı ifadesi yer almaktadır.²²⁴

Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma (Habitat III) Konferansı Quito'da 2016 yılında düzenlenmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Paris Sözleşmesi gibi uluslararası metinleri temel alan bu konferans, Habitat I ve II'deki çıktılarını getirdiği gelişmeleri değerli bulur ancak sürdürülebilirlik ve eşitsizliğin azaltılması gibi konularda daha geniş çapta ortaya konulması gereken bir gündem ihtiyacını da zorunlu görür.²²⁵ Habitat III ile kabul edilen Yeni Kentsel Gündem'de kentsel güvenliğin sağlanması için imzacı devletler belirli sorumluluklar almayı kabul etmiştir. Buna göre, kentte yaşanan şiddet ve suçlardan etkilenen alanlardaki topluluk için gerekli desteğin verilmesi yolunda çaba sarf edileceği ifade edilmiştir.²²⁶ Öte yandan, güvenli ve erişilebilir kamusal

---

²²¹ UCLG. (2015). *World Charter on the Right to the City*. Bağlantı: <https://www.uclg-cisd.org/sites/default/files/World%20Charter%20for%20the%20Right%20to%20the%20City.pdf>

²²² Fernandes, E. (2007). *Constructing the 'Right To the City' in Brazil*. *Social & Legal Studies*, 16(2), s. 201–219.

²²³ UN Habitat. (2010). *Report of the Fifth Session of the World Urban Forum*. Bağlantı: http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/135_1.pdf

²²⁴ The World Urban Campaign. (2012). *Manifesto For Cities: The Urban Future We Want*. Bağlantı: https://mirror.unhabitat.org/images/WUC_Manifestos/Manifesto%20For%20Cities_English.pdf .

²²⁵ United Nations. (2017). *New Urban Agenda*. HABITAT III. Bağlantı: <https://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf>

²²⁶ A.g.e. Md. 99

alanların suç ve şiddetten arındırılmış bir şekilde tasarlanması için en uygun yöntemlerin uygulanacağı eklenmiştir.²²⁷ Ayrıca, kimseyi ayırt etmeden, damgalamanın da önüne geçecek şekilde bütüncül ve farklı yerel aktörlerin dahil edildiği entegre tedbirlerin geliştirilmesine büyük önem verilmiştir.²²⁸

Birleşmiş Milletler tarafından 1990'lı yılların başından beri kente dair haklara ilişkin geniş çapta yürütülen uluslararası çabalar, üçüncü bölümde de ele alınacak olan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Güvenli Kentler Programı gibi çalışmalarla desteklenerek yerelden küresele pek çok farklı ölçekte karşılık bulmuştur. Uluslararası çevreler tarafından çok-paydaşlı ve çok aktörlü katılımlarla hazırlanan bahsi geçen belgeler kentsel hakların yasal bir zeminde inşa edilmesinin önünü açarak bir hukuksal bir anlam kazanmasında da önemli bir rol oynamıştır.

2.3. GÜVENLİ KENT HAKKINA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

İnsan haklarına ilişkin uluslararası belgeler ulusal düzeyde onaylanarak atılacak adımlarda kilit bir rol oynamaktadır. Ancak kentlerde haklardan bahsedildiğinde, bir diğer adıyla “İnsan Hakları Kentleri” söz konusu olduğunda bu durum tersine dönerek toplulukların ve o topluluklara en yakın yerel idari birimlerin taahhütte bulunduğu tersine bir durum göze çarpıyor.²²⁹ Böylelikle, insan hakları politika ve hukuk çalışmalarının kentsel süreçlerle bir araya gelmesi yerel yönetimleri de bu alanda oluşturulan temel metinlere dahil olmaya ve politikaları uygulamaya itmiştir.²³⁰ Buna karşın, kent güvenliğine dair günümüzde iki farklı sorun karşımıza çıkmaktadır. İlki, kent mekanlarının kolluk kuvvetlerince korunmasıyla birlikte polisize/militarize edilmiş mekanlar, ikincisi ise kent

---

²²⁷ A.g.e. Md. 100

²²⁸ A.g.e. Md. 103

²²⁹ Soohoo, C. (2015). *Human Rights Cities: Challenges and possibilities*. Global Urban Justice: The Rise of Human Rights Cities. Editörler: Barbara Oomen, Martha F. Davis, Michele Grigolo. Cambridge: Cambridge University Press.

²³⁰ Davis, M. F., Gammeltoft-Hansen, T., ve Hanna, E. (2017). *Human rights cities and regions Swedish and international perspectives*. Raoul Wallenberg Institute & Swedish Association of Local Authorities and Regions.

sakinlerinin güvenlik hizmetini özel bir hizmet olarak “satın alabilmesi”.²³¹ Nihayetinde, güvenliğin de yalnızca bu iki bağlam içinde ele alınması, güvenliğin bir insan hakkı olarak görülmemesine neden olarak kentlerde farklı uygulamalar ve hukuk araçları geliştirilmesini zorlaştırmaktadır. Kent hakkı ise, kentsel hizmetlerin ve varlıkların ne şekilde paylaşılacağına yönelik etkiden, kent sakinlerinin karar alma süreçlerine aktif bir biçimde dahil olarak politika ve araçları bütünüyle değiştirme gücüne sahip olmasına kadar geniş bir alana sahiptir.²³² Sakinlerin en temel ihtiyacı olan güvenlik kent hakkının -ve beraberinde insan hakkının-, yegâne ayrılmaz bir parçasıdır. Bu sebeple, uluslararası aktörler ve kurumlar tarafından oluşturulan kentsel hakları içeren çalışmalar, güvenli kentin bir hak olduğundan hareketle yerel ve bölgesel yönetimlerin etkin bir şekilde rol oynayabileceği yeni oyun sahaları yaratmaktadır.

Hepimiz için, hepimizle birlikte kentler oluşturarak güvenliğin sağlanabileceği yeni bir yöntem de sunmaktadır. Çünkü polislik ve özel güvenlik hizmetlerinin ötesine geçerek kent ve suç arasındaki ilişkiyi anlamlandırmaya ve sonuç odaklı adımlar atmak zorunluluk haline gelmiştir.

---

²³¹ **Jaffe, R., ve Grassiani, E.** (2014). *Securing the city: Challenges to human rights*. Changing Perspectives on Human Rights. Amnesty International Netherlands.

²³² **Kempin Reuter, T.** (2019). *Human Rights and the City: Including marginalized communities in urban development and smart cities*. Journal of Human Rights, 18(4), s. 382-402.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜVENLİ KENT HAKKININ İNŞASINA YÖNELİK BİR YÖNTEM ÖNERİSİ

Bauman,²³³ küreselleşmenin mekânsal ayrımın artmasına sebep olduğunu vurgulayarak zaman ile mekânın sıkıştığı bir çağda yaşadığımızı ifade eder ve hapisane yapısındaki hareketsizliğin anlamından bahsederken ise kişisel güvenlik endişesi ve mekanın yarattığı emniyetsizliğin ulus-devletle olan ilişkisini ele alır. Yerelleşme ve küreselleşme tartışmalarının merkezinde yer alan “güvenlik korkusu” işte bu ulus-devlet anlayışla bir araya geldiğinde, ulusal yönetimlerin kendi varoluşlarını inşa ederek güçlendirdikleri zemini oluşturmalarında önemli bir rol üstlenmektedir. Ancak, kent hakkı kavramı söz konusu olduğunda bu kavram, yalnızca bir insan hakkı olmanın da ötesine geçerek hakların tamamını içeren genel bir konsept sunması ve kenti geri kazanma misyonuyla toplumun bir nevi “devrimci” bir süreç içerisinde hareket etmesini gerektirmesi sebebiyle devletlerin veya yönetimlerin dışına taşmaktadır.²³⁴ Kent hakkı sosyoloji, felsefe, siyaset bilimi ve nihayetinde artık hukuk alanında varlığını sürdürmekle beraber tam da bu farklı kaynaklardan beslenmesi ve kendini yeniden üretmesi sebebiyle bir kavram olarak belirsizliğini de devam ettirmektedir.²³⁵ Bu sebeple mekân, suç ve hak bağlamının yukarıda bahsedilen karmaşık bağlamından dolayı ilk iki bölümde, mekân ve suç ilişkisinin kurularak güvenliğin bir hak olarak nasıl ele alınabileceği gösterilmek istemiştir.

Burada, üçüncü bölümde ise farklı disiplinlerden referans alınarak oluşturulmuş ve küresel ölçekte kendine geniş bir uygulama alanı bularak rol model konumuna gelmiş uygulamalar sunularak üretilen ve savunulan mekânın güvenli kentlerin inşasında önemi vurgulanmak istenmektedir. Böylelikle, hem güncel

²³³ Bauman, Z. (2014). *Küreselleşme*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

²³⁴ Sugranyes, A., ve Mathivet, C. (2010). *Cities for all proposals and experiences towards the right to the city*. Santiago: Habitat International Coaliton.

²³⁵ Attoh, K. A. (2011). *What kind of right is the right to the city?*. Progress in Human Geography, 35(5), s. 669–685.

örneklerle çalışmanın başında ortaya konulan iddia desteklenecek hem de bu uygulama örneklerinden yola çıkarak en işlevsel yöntem önerisinin nasıl mümkün olabileceği irdelenecektir. Bu kapsamda İnsan Hakları Kentleri, kentler tarafından oluşturulan programlar kapsamında hazırlanan hukuki çerçeve metinleri ve CPTED uygulamalarına ilişkin örnekler değerlendirilecektir.

3.1. GÜVENLİ KENTLERDE YAŞAMA HAKKI

Güvenli kentlerde yaşama hakkı, Avrupa Kentsel Şartı'ndan Kentte İnsan Hakları Gündemi Küresel Sözleşmesi'ne değin devletler için bağlayıcı olan ya da referans noktası olan pek çok uluslararası hukuk metninde bir kent hakkı, dolayısıyla da -yalnızca bununla kalmayacak şekilde- bir insan hakkıdır. Kaldı ki, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinde güvenlik hakkına yer verilmiştir. Öte yandan, kentsel güvenliğin tesisi için vatandaş katılımı ve çok yönlü yerel politikalar oluşturulması elzemdir. Suç önleme çalışmalarının kente yönelik hazırlanan politika süreçlerine entegre edilmesi sözleşmelerde de vurgulandığı üzere farklı parametreler de göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmelidir.²³⁶ Bunun bir sebebi de kentlerin göç, ekonomik farklılık, sanayileşme, yoğun nüfus gibi karmaşık bağlarla örülü arka planlarının yalnızca "asayişin" sağlanması -daha farklı bir şekilde söylenmesi gerekirse kolluk kuvvetlerinin güçlendirilmesi- gibi çabalar aracılığıyla güvenliğin yerleşik hale gelmesinin önüne geçmesidir.²³⁷ Kolluk kuvvetlerinin ön planda tutulduğu güvenlik politikalarının dönüşerek "hak temelli" bir perspektife evirildiğini görmek tam da bu nedenle ilintili olarak mümkündür.

Toplumun dahil olduğu ve toplum esaslı yürütülen güvenlik çalışmaları bir tür birlikte yaratım²³⁸ ortamı oluşturarak kente yönelik aidiyet duygusunu pekiştirmekte ve böylelikle de güvenli kentlerde yaşama hakkı bilfiil kent sakinleri

²³⁶ Çalı, H. H. (2012). *Avrupa kentsel şartı çerçevesinde güvenli kent ve yerel yönetimler*. Türk İdare Dergisi, 475, s. 9-32.Sayı sayfa?

²³⁷ Alacadağlı, E. (2020). *Güvenli kent ve kent güvenliği üzerine bir irdeleme*. Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6(2),s. 154.

²³⁸ İngilizce olarak "co-creation"

tarafından hissedilir hale gelmektedir. Bu tür katılımcı, dahil edici, uyum sağlayıcı nitelikteki yerel yönetim anlayışları güvenlik anlamında kentsel hizmetlerin ve kentlerin kalitesini arttırmaktadır.²³⁹

3.2. GÜVENLİ KENTLER İÇİN UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Kentsel güvenlik oldukça kapsamlı ve kompleks programlarla sağlanabilecek bir kentsel yaşam unsuru olsa dahi kentlerdeki ekonomik ve sosyal yaşam kalitesini belirleyen, beraberinde sakinler arası ilişkileri de etkileyen oldukça gerekli bir günümüz sorunudur.²⁴⁰ Pek tabii, bu denli önemli bir soruna yönelik yerelden uluslararası düzleme değin ağlar oluşturmak ya da çözüm geliştirmek amacıyla türlü çalışmalar geliştirilmiştir.

Bu bölümde ele alınacak olan kent örnekleri süreç içerisinde işlevini kaybetmiş ya da güçlenerek sürdürülebilmiş olsa dahi Asya, Avrupa, Amerika, Avustralya gibi hemen her coğrafyada hak temelli ve çevresel tasarım yoluyla benzer sorunlara ortak çözümler arayışının ne şekilde karşılık bulduğunu göstermek üzere seçilmiştir. İnsan Hakları Kentleri bir sivil toplum kuruluşu aracılığıyla başlayan ve tüm dünyaya yayılan eforun karşılığını temsilen ele alınacaktır. Kentlerin oluşturduğu metinler çerçevesinde oluşturulan yerel programlar ise en küçük ölçekte atılacak en ufak bir adımın dahi ne kadar etkili sonuçlar doğurabileceğini sunmanın önemini altını çizmeyi amaçlamaktadır. Öte yandan kolluk kuvvetleri, yerel yönetimler, mimarlar ve planlamacıları bir araya getiren mekânsal tasarımların CPTED ve savunulabilir alan yaklaşımları gözetilerek kentlerde suç önleme çalışmalarında nasıl örnekler oluşturduğunu spesifik kent örnekleri üzerinden inceleme yürüterek değerlendirmek günümüzde de bu yaklaşımların etkin bir yöntem olduğunu ifade etmeyi kapsamaktadır.

---

²³⁹ **Kaypak, Ş.** (2016). *Kentsel bir sorun olarak kentsel güvenlik*. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,4(33), s. 35-50.

²⁴⁰ **West, D. M., ve Bernstein, D.** (2017). *Benefits and best practices of safe city innovation*. Washington: Center for Technology Innovation at Brookings..

3.2.1. İnsan Hakları Kentleri ve Güvenli Kent

İnsan Hakları Kentleri, 1993'te Viyana'da organize edilen Dünya İnsan Hakları Konferansı sonucunda faaliyetlerine başlayan "İnsan Hakları Eğitimi için Halk Hareketi" (PDHRE²⁴¹) tarafından oluşturulmuştur ve kent hakkının tesis edilebilmesi amacıyla uluslararası alanda standardize edilmiş insan hakları kaidelerinin yerel ölçekte pratik edilebilmesini içermektedir.²⁴² PDHRE'nin Birleşmiş Milletler ve Dünya Sosyal Forumu gibi uluslararası organizasyonlarda savunuculuğunu sürdürmekte olduğu bu kentler, toplumun da beklentilerini ve üstleneceği rolü gözeterek katılımcı, sivil toplumun dahil olduğu tabandan tepeye köklü dönüşümler yaratmayı önceler.²⁴³ Bu doğrultuda yinelemek gerekirse aslında PDHRE tarafından küresel ölçekte insan hakları temelli yaklaşımın yerel idari mekanizmalar ölçeğinde uygulanmasını amaçlayan bir sivil toplum girişimi olarak ortaya çıktığı ifade edilebilir.²⁴⁴ Nitekim bir proje niteliğindeki İnsan Hakları Kentleri, karar mekanizmalarına katılım, kentsel güvenlik ve kurumlara erişilebilirlik gibi çeşitli bağlamlarda ortak bir çerçeve bir çizebilecek kadar önemli noktalara gelmiştir.²⁴⁵ Merkezinde ise insan haklarına kentsel bir yaklaşım geliştirilmesinin arka planında global ölçekte yaşanan merkezi yönetimin yön değiştirmesinin ve kent nüfusunun giderek artmasının yerel yönetimlerin bireye en yakın kamusal birim olarak önem kazanmasına yol açmasıyla birlikte bu sayede kırılğan veya marjinalleşmiş sosyal grupların da politikalara dahil edilmesini kolaylaştırması yer almaktadır.²⁴⁶ Beraberinde ise belediyelere pek çok sorumluluk

²⁴¹ The People's Movement for Human Rights Education

²⁴² **Smith, J.** (2019). *Human rights city initiatives as a peoples peace process*. People's Peace Processes. Editörler: Yasmin Saikia and Chad Haines. Syracuse University Press, s. 181-201.

²⁴³ **Smith, J.** (2017). *Local responses to right-wing populism: building human rights cities*. Studies in Social Justice, 11(2), s. 347-468.

²⁴⁴ **Akay, H.** (2016). *Yerel yönetimler için insan hakları temelli yaklaşım: Kavramsal çerçeve ve en iyi uygulama örnekleri*. Türkiye Avrupa Vakfı. Bağlantı: http://turkiyeavrupavakfi.org/wp-content/uploads/2016/10/Matra_Kitap2.pdf.

²⁴⁵ **Research Worldwide İstanbul.** (Tarih Yok). İnsan Hakları Kentleri Bağlantı: <http://www.rwistanbul.org/insan-haklari-kentleri.php>.

²⁴⁶ **UN General Assembly.** (2014). *Progress report of the Advisory Committee on the role of local government in the promotion and protection of human rights, including human rights mainstreaming in local administration and public services*. Karar No: A/HRC/27/59.

getirerek yukarıda bahsi geçen katılım, erişilebilirlik ve güvenlik konseptlerinde göstergeler oluşmasına vesile olmuş ve bilhassa yerel yönetimleri insan haklarının uygulanmasında birincil aktör olarak belirlemiştir.²⁴⁷ İşte tam da aynı sebeplerle hem bölgesel -Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi vb.- hem de global ölçekteki uluslararası -Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası vb.- kurum ve kuruluşların dikkatini çekmiş ve bu harekete yönelik adım atmalarını sağlamıştır.²⁴⁸ Dolayısıyla denebilir ki, yerel yönetimlerin/belediyelerin aldığı kararlarla kendini bir iyi uygulama örneği olarak tanımlamasına ve bu uygulamalarından sorumlu tutulmasına sebebiyet veren bu proje, PDHRE özelinde ve genele yayarak tüm sivil toplum kuruluşlarının ne denli kapsamlı ve yaygın dönüşümler yaratabileceğini göstermektedir. Burada ise yerel yönetimleri tarafından duyurulan İnsan Hakları Kenti olarak tanımlanma sürecinde, bir ilk olan Rosario ile başlayarak Lund ve Gwangju'nun hangi aşamalardan geçerek nereye vardıklarına dair kendi koşullarına özgü gelişmeler ele alınacaktır.

1 milyon 200 bini geçkin nüfusuyla ve 1997 yılında imzaladığı bildiriyle Arjantin'in Rosario kenti dünyadaki ilk İnsan Hakları Kenti olmakla beraber insan hakları alanında topluma, kolluk kuvvetlerine ve kurumlara yönelik farkındalık artırıcı faaliyet ve eğitimler, toplumsal cinsiyet eşitliği ve çevrenin korunması üzerine yoğunlaştığı bir eylem programıyla insan hakları kentine dönüşme yolunda önemli adımlar atmıştır.²⁴⁹ Katılımcı vatandaşlık uyarınca vatandaş meclisi kurulması, ilköğretim okullarında insan hakları eğitiminin verilmesi, film tartışmaları gibi adımlar atılmıştır.²⁵⁰ Ayrıca polislerin ise LGBTİ+ hakları kapsamında bilinçlendirilmesi Rosario'da hak temelli bir yaklaşım çerçevesinde kolluk kuvvetlerinin hareket etmesini kolaylaştırmıştır.²⁵¹

---

²⁴⁷ **Günlük-Şenesen, G. G. , Arun, Ö., Aykara, A., Sunata, U., Thibert, A. A. , & Yücel, A. Y.,** (2021). *İnsan Hakları Kentleri Göstergeleri*. İstanbul:Raoul Wallenberg Institute-Research Worldwide Istanbul.

²⁴⁸ A.g.e.

²⁴⁹ **PDHRE.** *Human rights cities in development*. Bağlantı: <http://pdhre.org/projects/development.html> Erişim Tarihi: 20.03.2021

²⁵⁰ **PDHRE.** (2007). *Human rights learning and human rights cities. Achievements Report*. Bağlantı: <https://www.pdhre.org/achievements-HR-cities-mar-07.pdf> Erişim Tarihi: 20.03.2021

²⁵¹ **Marks, S, P., Madrowski, K, A.ve Lichem, W.** (2008). *Human rights cities: Civic engagement for societal development*. PDHRE.

Lund, 2018 yılında Kent Konseyi tarafından sosyal durumlara (toplumsal cinsiyet eşitliği, sürdürülebilirlik, demokrasi vb.) yönelik en iyi çözümlerin yerelde sağlanabileceğinden hareket ile İskandinavya ve İsveç'in ilk İnsan Hakları Kenti olarak belirlenmiştir.²⁵² Lund Üniversitesi'ne bağlı insan hakları ve insani hukuk alanında çalışmalar yürüten bir araştırma kurumu olan Raoul Wallenberg Enstitüsü'nün de destek verdiği bu süreçte Lund'un İnsan Hakları Kenti statüsünde olması yerelin bilgi birikiminin daha işler ve aktarılabilir bir mekanizmanın inşa edilmesini kolaylaştırmıştır.²⁵³ Bu alanda atılan önemli adımlardan biri ise Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin belediyenin her türlü uygulamasında ve işlemlerinde geçerli olmasının kabul edilmesidir.²⁵⁴ Böylelikle, çocuklar haklarını bilgi sahibi bir şekilde toplumsal konularda hak temelli bir yaklaşım benimseyerek yetişmekte ve karar alma süreçleriyle entegre olarak sürdürülen çabalara dahil olabilmektedir.

Gwangju, kendini demokratikleşmenin kenti olmaktan öte insan hakları kenti olarak tanımlar ve bunu mümkün kılabilme adına 1990'lı yılların sonunda beri yerel, ulusal ve uluslararası alanda çaba sarf etmektedir. 2012 yılında Gwangju İnsan Hakları Şartı'nın hazırlanması, vatandaş komiteleri kurulması, yıllık ve uzun vadeli stratejilere insan haklarının entegre edilmesi, özgün göstergeler belirleyerek insan hakları alanında yürütülen çalışmalar ve toplumsal süreçlerin değerlendirmesinin yapılması, insan hakları ombudsmanlığının oluşturulması gibi pek çok aşamada dünya kentleri arasında ilkleri gerçekleştirmiştir.²⁵⁵ İnsan haklarının izlenmesi için karar alıcıları bağlayıcı nitelikte etkin mekanizmalar oluşturulmak amacıyla yasal düzenlemeler geliştirilmiştir ve bu sayede yalnızca hak temelli bir yaklaşım benimsemenin ötesine geçerek hukuki olarak da güçlü

---

²⁵² **Raoul Wallenberg Institute.** (2018). *Lund becomes sweden's first human rights city.* Bağlantı: <https://rwi.lu.se/news/lund-becomes-swedens-first-human-rights-city> Erişim Tarihi: 21.03.2021

²⁵³ **Raoul Wallenberg Institute.** (2020). *Covid-19: The city of Lund – two years as a human rights city.* Bağlantı: <https://rwi.lu.se/blog/covid-19-the-city-of-lund-two-years-as-a-human-rights-city/> Erişim Tarihi: 21.03.2021

²⁵⁴ **Kjaerum, M., Davis, M. F., Fredriksson, G., ve Sartori Reis, I.** (2018). *Human Rights Cities and the SDGs.* Raoul Wallenberg Institute of Human Rights.

²⁵⁵ **Gwangju Metropolitan City.** (2012). *Gwangju Human Rights Charter.*

altyapılar oluşturulmuştur.²⁵⁶ Öte yandan, 2014 yılında Dünya İnsan Hakları Kentleri Konferansı'nda katılımcı yönetimler tarafından kabul edilen İnsan Hakları Kenti için Gwangju Prensipleri ise kentlerde insan haklarının uygulama yöntemleri, referans noktaları ve kapsamını belirleyen toplumsal ve toplumlararası bir sözleşme niteliği taşımaktadır.²⁵⁷ Prensiplerin yaşayan bir belge olduğundan hareketle kente yönelik haklar, sosyal uyum, katılımcı demokrasi, sürdürülebilirlik, sosyal adalet vb. başlıklarda İnsan Hakları Kentleri için bir çerçeve çizilmiştir.²⁵⁸

İnsan Hakları Kentleri, insan haklarının yalnızca ulusal veya uluslararası kapsamlarda değerlendirilerek büyük çapta adımlar atılmasını zaruri tutan yaklaşımı ters yüz ederek yerelin de insan haklarına saygılı ve hak odaklı politika geliştirmesini sağlayıcı ve böylelikle de bireylere en yakın karar alma mekanizmalarının harekete geçmesini ivmelendiren bir proje olarak büyük önem taşımaktadır. Yukarıda ifade edildiği üzere kentin mekânsal ve toplumsal ilişkilerin bütünü oluşturduğundan bahisle kentsel güvenliğin de bunlara bağlı olarak şekillendiği söylenebilir. İnsan Hakları Kentleri ise katılım, erişim ve güvenlik temalarında oluşturduğu göstergelerle stratejik planlar oluşturmak, uygulamaları izlemek ve yeni yaklaşımlar geliştirmek gibi direkt olarak yerel yönetim ve topluluk temelli bir şekilde atılacak adımları belirleyebilmektedir. Bu açıdan uygulamada Gwangju gibi yerel, ulusal ve uluslararası tüm ölçeklerde eşzamanlı sirayet ettiği suç ve mekan ilişkisinin tez kapsamında öne sürülen bağlamda doğru bir şekilde kavranmasının güvenli kentleri oluştururken ne derece etkin bir yöntem olduğunu bir kez daha karşımıza çıkartmaktadır.

---

²⁵⁶ **Decklerk J.** (2020). *Human rights cities: "walking the walk" or "talking the talk"?*. Yüksek Lisans Tezi. University of Graz.

²⁵⁷ **UN General Assembly.** (2015). *Role of local government in the promotion and protection of human rights – Final report of the Human Rights Council Advisory Committee*. Karar No: A/HRC/30/49.

²⁵⁸ **World Human Rights Cities Forum.** (2014). *Gwangju Guiding Principles for a Human Rights City (Gwangju Principles)*.

3.2.2. Kentlerin Oluşturduğu Belgeler

Uluslararası ağlar oluşturmak, yasallaştırma zemini oluşturmak ya da ulusal önlemler almak günümüzde hala belirleyici bir rol oynasa da konu kentsel düzeyde güvenliğin yönetişimine geldiğinde, kentin idari birimlerinin yerel toplulukla birlikte atacağı her adım yerinden müdahaleyi sağlamakta ve dinamik bir yanıt vermeyi kolaylaştırmaktadır.²⁵⁹ Bir diğer anlamıyla güvenliğe dair kentlerin yürüttüğü çabalar ise metropollerde yaygın olsa da²⁶⁰ hem küresel hem de ulusal boyutta gerçekleşen sosyal ve ekonomik zorluklar daha küçük yerel birimlerin eyleme geçmesini zaruri kılmaktadır. Ancak halihazırda metropol olarak bilinen önemli kentler, eksileriyle ve artılarıyla kendi yönetim alanlarında suç önleme programlarında çeşitli adımlar atmayı denemişlerdir. Burada Montreal'in iyi ve Mexico City'nin olumsuz sonuçlanan bir uygulama örneği niteliğinde olmasından hareketle, Brezilya'nın ulusal bağlamda oluşturduğu hukuki programları inceleyerek yerel ve ulusal yöntemlerin nasıl karşılık bulduğu ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı 2006 yılında kent yönetimi tarafından kabul edilmiştir. Şart, Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulmuş insan hakları içtihadını referans alarak yalnızca resmi vatandaşlığı değil tüm kent sakinlerini içerecek şekilde direkt bir yasal zemin oluşturmayarak toplumsal uzlaşma niteliği taşıması bakımından önemlidir.²⁶¹ Kentlerin ve kent yönetimlerinin uluslararası insan hakları dokümanlarını yerelde uygulama konusunda birincil aktör olduğunu göstermesi ise Şart'ın bir diğer önemli boyutudur.²⁶² Montreal Şartı'nın 6'ncı bölümü kapsamlı bir çerçeve çizerek ayrıca "güvenlik" başlığına ayrılmıştır. Bu başlıktaki 25'inci madde haklar ve sorumlulukları belirtirken 26'ncı madde ise kent idaresinin taahhütleri ifade eder. Şart'ın bu maddeleri ışığında bölgesel

---

²⁵⁹ **Muggah, R.** (2012). *Researching the urban dilemma: Urbanization, poverty and violence*. IDRC.

²⁶⁰ **Artigas, A.** (2019). *Beneath the surface of the safe city: surveillance in the times of Chinese supremacy*. SciencesPo Cities and Digital Technology Chair, Working Paper,01.

²⁶¹ **Purcell, M.** (2014). *Possible worlds: Henri Lefebvre and the right to the city*. Journal of Urban Affairs, 36(1), s. 141-154.

²⁶² **Frate, B.** (2016). *Human rights at a local level: The Montréal experience*. Global Urban Justice: The Rise of Human Rights Cities. Cambridge: Cambridge University Press. s. 64-80.

güvenliğin sağlanması, kamusal alanlarda oluşabilecek suç ve şiddet unsurlarına yönelik önleyici tedbirler almak, kadın güvenliği, bilinçlendirici ve katılımcı politikalar geliştirmek, insanları ve mülklerini korumak gibi amaçlar içerdiği söylenebilir. Montreal'in bir diğer önemi ise hem karar mekanizmaları hem de yurttaş katılımıyla birlikte gerçekleştirileceği hususunda hemfikir olunmasıdır.²⁶³

2001 yılında kabul edilen Brezilya Kent Yasası, ile, hızlı kentleşmenin ve bunun ortaya çıkan bir sonucu olarak kentlerin yapısındaki değişime bir cevap verme ihtiyacının karşılık bulması amaçlanmıştır.²⁶⁴ Akabinde ise 2003 yılında "Kentler Bakanlığı" Brezilya'nın yoğun bir şekilde karşılaştığı konut, ulaşım, politika geliştirme gibi kentsel zorluklara çözüm üretme kapasitesini güçlendirmek için kuruldu ve bu sayede bir küresel sivil toplum kuruluşu olan Cities Alliances'ın da desteğiyle başarılı iş birliği uygulamaları geliştirilerek planlar hazırlanarak çalışmalar yürütüldü.²⁶⁵ Ancak Brezilya'da başlayarak tüm dünyaya örnek model olan bu çaba, elde edilen tüm kazanımlara rağmen 2019 yılında farklı bir bakanlığın bir birimi haline getirildi.²⁶⁶ Buna rağmen, Brezilya, Porto Alegre'de küresel ölçekte ilk defa gerçekleştirilen katılımcı bütçeleme gibi uygulamalarıyla kentsel sürdürülebilirlik ve kent hakkı çalışmalarına önemli katkı sunmakta ve bu sayede farklı kentlere önyak olmuştur.²⁶⁷ Ayrıca, kent hakkının hukuki temellerini resmi olarak atması sayesinde Kent Hakkına İlişkin Dünya Şartı'nın da hazırlanmasına vesile olması bakımından tarihsel süreç içerisinde oldukça değerli bir aşama olarak görülmektedir.²⁶⁸

Mexico City, 2007 yılında başlayan tartışma süreçlerinin bir sonucu niteliğinde 2010 yılında kabul edilen Kent Hakkı İçin Mexico City Şartı'nı

---

²⁶³ **Ville de Montreal.** (2017). *Montreal Charter of Rights and Responsibilities*. 4. Baskı.

²⁶⁴ **Maricato, E.** (2010). *The statute of the peripheral city*. The city statute of Brazil: A commentary, s. 5-22.

²⁶⁵ **Kiel, J., ve Kara, M.** (2014). *Cities alliance in Brazil: A partnership for success*. The World Bank. s. 1-12.

²⁶⁶ **Scruggs, G.** (2019). *Ministry of cities RIP: The sad story of Brazil's great urban experiment*. The Guardian. Bağlantı: <https://www.theguardian.com/cities/2019/jul/18/ministry-of-cities-rip-the-sad-story-of-brazils-great-urban-experiment>

²⁶⁷ **Güneş, İ.** (2020). *Porto Alegre, Paris ve Seul katılımcı bütçe modelleri*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(2), s. 537-554.

²⁶⁸ **Fernandes, E.** (2007). *Constructing the 'Right To the City' in Brazil*. Social & Legal Studies, 16(2), s. 201-219.

oluşturmuştur.²⁶⁹ Şart, insan hakları odaklı bir şekilde demokrasinin tüm boyutlarını içererek sosyal dışlanmanın önüne geçmeyi amaçlamıştır.²⁷⁰ Bunu sağlamak için yaşanabilir bir kent yaratmanın elzemliği göz önünde bulundurularak güvenli bir şekilde bireysel ve kolektif aktivitelerin yapılabilirdiği, sosyal fonksiyonların işlediği, önleyici mekanizmaların oluşturulduğu, kırılğan bölgelerin yeniden düzenlendiği, şiddetin bulunmadığı mekânlar ve ilişkiler oluşturularak barışın sağlandığı uygulamalar yürütüleceği taahhüt edilmiştir. Ancak Şart'ın uygulanmasına ilişkin çaba 2012 yılında belediye başkanlığı görevine Miguel Ángel Mancera gelmesiyle gerilemiş ve yalnızca yerel örgütlenmeler ve koalisyon ortaklarının desteğiyle sürdürülmeye çalışılmıştır.²⁷¹ İşte bu sebeple, Mexico City'nin çizdiği herkes için adil fırsatlar sunan ve eşitliği barındıran ilerici perspektif, hayata geçirilemeyen bir hayal olarak kalmıştır.²⁷²

Brezilya Kent Yasası uluslararası nitelikteki adımları önleyen yenilikçi ve geleceğe zemin hazırlayan bir taslak oluşturması açısından bir önceki alt bölümde ifade edilen Gwangju kentiyile paralellik göstermektedir. Bu iki kent, yerel yönetimlerin sorumluluklar ve kent sakinlerine haklar getirmesiyle küresel ölçekte yankı bulan bir çaba sarf etmiştir. Böylelikle de mekana ve kente dair hakların yalnızca küresel olarak alınacak kararlara değil, yerelden atılacak en ufak adıma dahi bağlı olduğu gözler önüne sermektedir. Öte yandan, Montreal ve Mexico City örnekleri ise kent hakkının, yalnızca idari mekanizmaların alacağı kararlara bağlı bir şekilde uygulanamayacağına bir yansımasıdır. İki kent örneğinde, Montreal mekanın insanı içerecek şekilde tasarlandığı ve katılımcı bir yönetim anlayışının gerçekleştirildiği bir başarılı uygulama örneği olarak hala sürdürülürken Mexico City, yönetimdeki kişilerin değişmesinden bağımsız olarak kent hakkının tutarlı ve kapsamlı bir yaklaşım içermesini hayata geçirmekte yetersiz kalmıştır. Bilakis

---

²⁶⁹ Mexico City Charter for the Right to the City. (2010). Bağlantı: https://uclg-cisd.org/sites/default/files/Mexico_Charter_R2C_2010.pdf

²⁷⁰ **32. Borja, J., Lamba, D., Flores, E. O., vd.** (2006). *The right to the city around the world*. Habitat International Coalition.

²⁷¹ **Gerlofs, B.** (2019). *Dreaming dialectically: The death and life of the Mexico City Charter for the Right to the City*. Urban Studies, 57(10).

²⁷² **Adler, D.** (2015). *Do we have a right to the city?*. Jacobinmag. Sayı sayfa Bağlantı: <https://www.jacobinmag.com/2015/10/mexico-city-df-right-to-the-city-harvey-gentrification-real-estate-corruption/>

Mexico City örneği ortaya koymaktadır ki, entegre bir model oluşturmayarak dönemin kurumlarının idare ettiği kişilerin inisiyatifiyle ortaya konulan haklar ve sorumluluklar görevdeki kişiler değiştiğinde ortadan kaybolmaktadır. Ancak, hak ve sorumluluklar kişilere ya da zamana içkin ve özgü değil, bunun dışına taşan daha büyük bir anlayışın karşılığıdır.

3.2.3. Savunulabilir Alanlar Oluşturmak ve CPTED Pratikleri

CPTED yaklaşımı, 1990lı yılların ikinci yarısından itibaren yerel yönetimlerin dikkatini çekmiş ve mekânsal tasarım aracılığıyla suç oranlarının düşürülebileceğine yönelik birçok farklı kentte programlar yürütülmüştür.²⁷³ Hatta, Hollanda'da 1980'lerin sonuna doğru CPTED uygulamalarının daha etkin şekilde sürdürülmesiyle evlere yönelik hırsızlık gibi suçların %95 oranında azaldığı görülmüş ve benzer olarak Birleşik Krallık'ta da devam ettiren çalışmalarla birlikte olumlu sonuçlar alınmıştır.²⁷⁴ Bu sonuçların gösterdiği üzere, CPTED doğru bir şekilde uygulandığı takdirde kentsel suçların düşürülmesinde önemli bir yöntem olarak varlığını sürdürmektedir. Böylelikle, altbölümün devamında ise genellikle Anglosakson dünyada kullanılan bir yöntem olarak CPTED'in kendine önemli deneysel alanlar bulduğu Avustralya²⁷⁵ örneğinde Queensland kenti, Birleşik Krallık'ta West Yorkshire ve ardından ise Kanada'nın Mississauga kentinde ne gibi programlar kapsamında rol model niteliğinde eforlar sarf edildiği gösterilmek istenmiştir.

Avustralya'nın önemli kentlerinden Queensland, Çevresel Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesi (CPTED) yaklaşımını benimseyerek tam anlamıyla uygulanabilmesi için gerekli prensipler ve eylemlerin çerçevesini çizdiği bir rehber

---

²⁷³ **Wilson, P., ve Wileman, B.** (2005). *Developing a "Safe City" strategy based on CPTED research: An Australian case study.* Journal of Architectural and Planning Research, 22(4), s. 319-329.

²⁷⁴ **Cozens, P.** (2018). *Designed features can make cities safer, but getting it wrong can be plain frightening.* The Conversation. Bağlantı: <https://theconversation.com/designed-features-can-make-cities-safer-but-getting-it-wrong-can-be-plain-frightening-100239>

²⁷⁵ **Bell, W.** (2005). *Progressing process in urban design.* Urban Policy and Research, 23(3), s. 371-376.

oluşturmuştur. Bu rehber başkaları tarafından gerçekleştirilen suç olma niteliği içeren davranışları içerecek şekilde güvenliği ele alır ve hazırlanma sürecinde yerel konsey, toplum ve iş dünyasının bir araya gelerek katılımcı bir yöntem izlenerek oluşturulmuştur.²⁷⁶ Bu prensipler aracılığıyla kamusal alanlar güvenliği destekleyecek biçimde tasarlanır, toplumun her bir üyesinin ya da toplumun içerisindeki her bir grubu dışarıda bırakmayacak şekilde güvenli aktivite merkezleri oluşturulur ve toplum kendi kendini denetleyebilen bir mekanizma geliştirebilir hale gelir.²⁷⁷ Aynı zamanda, kent yönetimleri ya da kolluk kuvvetleri dışında eğitimler aracılığıyla yaygınlaştırılarak toplum tarafından da bulunulan bölgelerde kendiliğinde uygulanabilir.²⁷⁸

Birleşik Krallık'ın West Yorkshire kentinin polis departmanı, yerel yönetim, şehir plancılar ve mimarlarla birlikte çalışarak yetki alanlarında hem bireysel (ev ve iş yeri sahipleri, bölge sakinleri) hem de kolluk kuvvetleri tarafından uygulanacak CPTED prensiplerini belirlemiştir.²⁷⁹ West Yorkshire'de 1990'lı yıllarda başlayan "Güvenli Tasarım" politikası konutlarda uygulanmaya başlamış ve 2000'li yıllara gelindiğinde evlere yönelik hırsızlık gibi suçlarda ciddi bir düşüş görülmüştür.²⁸⁰ Olumlu etkileri görülen Güvenli Tasarım sonrasında ise günümüzde CPTED doğrultusunda beş farklı bölgede yerel yönetimlerle entegre bir şekilde çalışacak sorumlu kolluk kuvvetleri atanarak çalışmalar hız kazandırılmıştır.²⁸¹ Öte yandan belirlenen 10 prensip hakkında alınabilecek önlemler vatandaşlarla paylaşılarak yöntemleri ve detayları hakkında bilgi

---

²⁷⁶ **Queensland Government.** (2007). *Crime Prevention through Environmental Design: Guidelines for Queensland, Part A: Essential features of safer places.* Bağlantı: <https://www.police.qld.gov.au/sites/default/files/2018-08/CPTEDPartA.pdf>

²⁷⁷ **West End Traders Association.** (2018). *West End CPTED Assessment.* Urbis tarafından hazırlanmıştır. Bağlantı: <https://westender.com.au/wordpress/wp-content/uploads/2019/05/WETA-CPTED-Study.pdf>

²⁷⁸ **Queensland Police.** (Tarih Yok) *Safety in public spaces.* <https://www.police.qld.gov.au/safety-and-preventing-crime/safety-in-public-places>

²⁷⁹ **University of Huddersfield.** (Tarih Yok) *Crime Prevention and Urban Design.* Bağlantı: https://research.hud.ac.uk/institutes-centres/ssi/themes/designing_out_crime/ .

²⁸⁰ **Armitage, R.** (2000). *An evaluation of secured by design housing within West Yorkshire.* Police Research, Reducing Crime, Special Interest Series. Home Office, PRC Unit Publications, s. 1-4.

²⁸¹ **West Yorkshire Police Service.** (Tarih Yok). *Designing out crime.* Bağlantı: <https://www.westyorkshire.police.uk/DesigningOutCrime>

almalarını sağlamak için sorumlu kolluk kuvvetleriyle iletişime geçmeleri desteklenmektedir.²⁸²

Suç azaltmak amacıyla çeşitli çalışmalar yapan ve danışmanlık komitesi kurarak kent yönetimi tarafından CPTED uygulamalarını bir politika olarak benimseyen Mississauga kentinin hazırladığı stratejik uygulama prensiplerine göre²⁸³ CPTED iki amaçla uygulanır: (1) insan işlevlerini en iyi şekilde destekleyecek alanlar ile eşleştirilmesi, (2) faaliyetlerin iyi bir şekilde işleyiş fırsatına sahip olması ve insan davranışlarının denetiminin doğrudan desteklenmesi. Bu sayede yaşam kalitesi artırılarak suç korkusunun önüne geçilir ve suça alan hazırlayan olanaklarının da azaltılmasıyla suç işleme davranışları değiştirilebilir. Kent, ayrıca “Safe City Mississauga: Crime Prevention” isimli yapıyla birlikte oluşturulan bir websitesi üzerinden çeşitli kampanyalar, hizmetler ve raporlar hazırlamaktadır. Gençlere yönelik farkındalık artırıcı faaliyetler yürütmekle beraber “Mahalle Nöbeti” projeleriyle kent sakinlerinin birbirini gözettiği bir sistem oluşturmuşlardır.²⁸⁴

Mississauga örneğinde de görüldüğü üzere kent sakinlerinin bir araya gelerek oluşturduğu destek mekanizmaları suç oranlarının düşürülmesinde ve komşuluk ilişkilerinin güçlendirilmesinde büyük rol oynamaktadır. Öte yandan Queensland’in hazırladığı rehber doğrultusunda kolluk kuvvetleri ve yerel idari mekanizmaların hareket etmesi ve West Yorkshire’de çevresel tasarımda güvenliğin temel alınarak politikalar geliştirilmesi sonucunda benzer bir şekilde suç oranlarının düştüğünün gözlemlenmesi suç ve mekan ilişkisini birbirini olumlu yönde besleyen bir noktaya taşınabileceğinin bir göstergesidir. Bu doğrultuda ifade edilebilir ki, kentsel güvenliğin sağlanması CPTED uygulamalarının ve

---

²⁸² **West Yorkshire Police Service.** (Tarih Yok) *10 principles of Crime Prevention.* Bağlantı: [https://www.westyorkshire.police.uk/advice/10-principles-crime-prevention/10-principles-crime-prevention](https://www.westyorkshire.police.uk/advice/10-principles-crime-prevention/10-principles-crime-prevention/10-principles-crime-prevention)

²⁸³ **The Mississauga CPTED Advisory Committee.** (2013). *Mississauga CPTED principles.* Bağlantı: <http://www6.mississauga.ca/onlinemaps/planbldg/UrbanDesign/CPTED-2012Dec19.pdf>

²⁸⁴ **Safe City Mississauga: Crime Prevention.** (Tarih Yok). Bağlantı: <https://safecitymississauga.on.ca/programs/neighbourhood-watch/>

savunulabilir alanların oluşturulduğu kentsel mekanlar ve hatta kentlerde kullanılabilecek sonuç alınabilen bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3. GÜVENLİ KENTLER NASIL BELİRLENEBİLİR?

Kentlerin hem güvenli hem de adil bir biçimde yeniden düşünülmesiyle birlikte ortaya konulacak güvenli kent önerisi, sosyal ve çevresel etmenleri bir arada değerlendirerek kompleks bir politika oluşturmayı gerektirmektedir.²⁸⁵ Bu genel parametreleri oluşturabilmek ve güvenliğin çok boyutlu yönlerini ortaya koyarak bir sistematik belirlemek amacıyla çeşitli göstergeler hazırlanarak dünyadaki kentlerin kapsamlı ancak bununla birlikte standart hale getirilmiş bir şekilde güvenlik düzeyinin ölçülmesi için değerlendirme araçları sunulmuştur. The Economist dergisi tarafından periyodik olarak paylaşılan “Güvenli Kentler Endeksi” ve Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı tarafından yürütülen Güvenli Kentler Programı bunlardan ikisidir. Aşağıda bu iki çalışmanın detaylarına ilişkin bir incelemeyle birlikte sürdürülebilir kalkınma amaçları ele alınarak kentsel güvenliğin nasıl belirlenebileceğine ilişkin bir yol haritası ifade edilmeye çalışılacaktır.

3.3.1. Güvenli Kentler Endeksi

The Economist dergisi 2015 yılından beri aralıklı olarak hazırladığı “Güvenli Kentler Endeksi” dünya kentlerini dijital, sağlık, altyapı ve kişisel güvenlik olmak üzere dört farklı başlık altında incelemektedir.²⁸⁶ Tez kapsamında suç ve mekân ilişkisi bağlamında öncelikli ele alınacak başlık kişisel güvenlidir. Kişisel güvenlikte Endeks içerisinde çeşitli girdiler değerlendirilmektedir. Örneğin, kolluk kuvvetinin angaje olma seviyesi, topluluk temelli denetim, sokak gibi temel

---

²⁸⁵ Raworth, K. (2012). *A safe and just space for humanity: Can we live within the doughnut?*. OXFAM.

²⁸⁶ Köseoğlu, Ö. (2019). *Metropoliten kentlerin geleceği yeni yaklaşım, model ve uygulamalar*. Seta Rapor.

mekanlarda suç oranlarının düşüklüğü, istikrarlı politik ortam, adil ceza sistemi bu girdilerden bazılarıdır. 2019 yılına ait verilerle yayınlanan rapora göre bahsedilen dört başlıkta benzer kentlerin ilk sıralarda olması girdilerin hepsinin kentsel politikalara doğru entegre edilmesine bağlıdır ve bu tür kapsamlı politikalar kentin her alanda dayanıklılığını arttırmıştır.²⁸⁷ Kaldı ki, 2017 ve 2019 yıllarına ait sonuçlar karşılaştırıldığında, ilk beş güvenli kentte üç kentin 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde Singapur'un 94,94'ten 95,3'e çıkararak, Wellington'ın 92,28'ten 91,5'a düşerek ve Tokyo'nun ise 91,57'den 91,7'ye yükselerek listede kalmaya devam ettiği ve 2017 yılında diğer iki kent olan Toronto ve Osaka'nın Kopenhag ve Hong Kong olarak değiştiği görülmektedir.²⁸⁸ 2019 yılına ait verilerle yayınlanan rapora göre bahsedilen dört başlıkta benzer kentlerin ilk sıralarda olması girdilerin hepsinin kentsel politikalara doğru entegre edilmesine bağlıdır ve bu tür kapsamlı politikalar kentin her alanda dayanıklılığını arttırmıştır.²⁸⁹

3.3.2. Daha Güvenli Kentler Programı

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı tarafından 1996 yılında sunulan Daha Güvenli Kentler Programı, kentsel suçların azaltılması ve önlenmesi için her kademedeki hükümet ve özel sektör aktörlerini bir araya getirerek yönetim, planlama ve idari süreçlerin tamamına kapsamlı bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlayan bir çabanın ürünüdür. Program kapsamında yürütülen faaliyetlere ek olarak 2012 yılında ise "Daha Güvenli Kentlere Dair Küresel Ağ" oluşturulmuştur.²⁹⁰ Küresel Ağ burada programdan bir adım öne çıkarak savunuculuğu temele alacak şekilde aktörlerle kurulan iletişimi ve çözümleri

---

²⁸⁷The Economist. (2019). *Safe Cities Index 2019*. Bağlantı: <https://safecities.economist.com/wp-content/uploads/2019/08/Aug-5-ENG-NEC-Safe-Cities-2019-270x210-19-screen.pdf>

²⁸⁸The Economist. (2017). *Safe Cities Index 2017*. Bağlantı: <https://safecities.economist.com/wp-content/uploads/2019/08/safe-cities-index-eng-web.pdf>

²⁸⁹The Economist. (2019). *Safe Cities Index 2019*. Bağlantı: <https://safecities.economist.com/wp-content/uploads/2019/08/Aug-5-ENG-NEC-Safe-Cities-2019-270x210-19-screen.pdf>

²⁹⁰UN Habitat. *Safer cities*. (Tarih Yok). Bkz. <https://unhabitat.org/safer-cities>

ilerletmeyi benimsemiştir.²⁹¹ Belirli çıktılarının oluşması için yerel yönetimleri önceleyerek bilgi aktarımını en üst düzeyde tutan Ağ, kampanyalar, ödüller, endeks geliştirerek motivasyonu ve katılımı arttıracak türde adımlar atmayı planlamıştır.²⁹²

3.3.3. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

2015 yılında Birleşmiş Milletler üye devletleri tarafından yoksulluğu bitirmek ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etmek amacıyla 17 başlığıyla Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) küresel ölçekte kabul edilmiştir.²⁹³ Amaçlar temelde bir tür izleme ve değerlendirme mekanizması işlevini görmektedir. Buradaki 11'inci başlığı içeren amaç (SKA 11) özelinde ise sürdürülebilir kentler ve topluluklar oluşturmanın gerekliliği vurgulanmıştır.²⁹⁴ Yukarıda da bahsedildiği üzere²⁹⁵ 2016 yılında Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma Konferansı'nın bir çıktısı olan Yeni Kentsel Gündem de benzer bir şekilde SKA 11 üzerinden oluşturulmuştur.²⁹⁶ SKA 11 toplamda yirmi beş alt parametre içermekle beraber tüm bu alt parametreler birbirini tamamlayacak şekilde kentlerin en acil sorunlarına çözüm bulma kapasitesini arttırmayı hedeflemektedir.

Güvenlik ve kapsayıcılığa ilişkin parametrelerin birbiriyle çeliştiğine dair görüşler bulunsa da²⁹⁷ bu durum amaçların katılımcı yönelimler geliştirerek kentsel politikaları dönüştürmesini sağlayan önemli bir yaklaşımı da içermektedir. SKA 11,

---

²⁹¹ **Habitat UNI.** *Safer cities about.* (Tarih Yok). Bağlantı: <https://uni.unhabitat.org/safer-cities-about/>

²⁹² **The Global Network on Safer Cities.** (Tarih Yok). *Securing the urban advantage for all.* Bağlantı: https://mirror.unhabitat.org/downloads/docs/11843_1_594720.pdf

²⁹³ **United Nations** (2015). *Historic new sustainable development agenda unanimously adopted by 193 UN members.* Bağlantı: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2015/09/historic-new-sustainabledevelopmentagenda-unanimously-adopted-by-193-un-members/>

²⁹⁴ **Schraven, D., Joss, S., ve De Jong, M.** (2021). *Past, present, future: Engagement with sustainable urban development through 35 city labels in the scientific literature 1990–2019.* Journal of Cleaner Production, s.292.

²⁹⁵ Bkz. Bölüm 2.2.2.4.

²⁹⁶ **Rozhenkova, V., Allmang, S., Ly, S., Franken, D., ve Heymann, J.** (2019). *The role of comparative city policy data in assessing progress toward the urban SDG targets.* Cities, 95, s.1.

²⁹⁷ **Aust, H. P., ve Du Plessis, A.** (2018). *Good urban governance as a global aspiration: On the potential and limits of SDG 11.* In Sustainable Development Goals. Edward Elgar Publishing.

genel itibariyle “kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir” kentleri uluslararası temelde mümkün kılmayı göstergelerinde barındırmaktadır.²⁹⁸ Örneğin 11.1’de güvenli konut, 11.2’de güvenli ulaşım, 11.3’te katılımcı ve entegre mekanizmalar oluşturulması ve 11.7’de ise nitelikli kamusal alanlar oluşturulması yer almaktadır.²⁹⁹ Sürdürülebilir kalkınma amaçları, direkt olarak suç bağlamında güvenliğin ele alınmadığı bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik eşitlik üzerinden şekillenen bu kalkınma programı sürdürülebilir mekanlar ve topluluklar oluşmasına olanak sağlamaktan hareketle güvenliğe dair risk faktörlerinin düşürülebileceğine yönelik bir yönelimin karşılık bulmasıdır.

3.4. GÜVENLİ KENTLERİ NASIL İNŞA EDEBİLİRİZ?

Suçun, biçimsel, toplumsal, algısal gibi pek çok boyutu içeren bir olgu olmasıyla ilintili olarak³⁰⁰ güvenli kentleri inşa etmek yalnızca çevresel alanı yeniden düzenlemek anlamına gelmemektedir. İnşa etmekten kasıt da benzer şekilde var olan yıkıp yerine yenisini yapmak değildir. Bilakis, kentsel alanlar ve bireyler (bireylerin oluşturduğu topluluklar, toplulukların oluşturduğu toplum da dahil olmak üzere) arasındaki etkileşim tek yönlü bir biçimde tezahür etmeyerek karşılıklı birbirini etkileme, dönüştürme üzerinedir.³⁰¹ Bu tek değil, çok yönlü etkileşim üçüncü bölümde yer alan uygulamaların da bu denli çok olmasını beraberinde getirmiştir. Çünkü, yalnızca mekanı kapsayan suç önleme odaklı programlar geliştirmek ya da hakları içeren bir toplum bildirisi sunmak kentsel güvenliğin sürdürülebilir bir biçimde geçerli bir öge olarak yer almasını sağlamakta yetersiz bir yöntemdir. Kaldı ki, yalnızca yerel seviyede adımlar atmak da benzer bir şekilde küresel ölçekte ortaklaşa geliştirilen bir vizyon olmadan kısıtlı kalmaya mahkumdur. Suçu önleme çalışmaları hukuk, sosyoloji ve mimariyle ilgili olduğu

²⁹⁸ UNDP. (2020). *Küresel amaçlar*. Bağlantı:

<https://www.kureselamaclar.org/amaclar/surdurulebilir-sehirler-ve-topluluklar/>

²⁹⁹ A.g.e.

³⁰⁰ Kamalipour, H., Faizi, M., ve Memarian, G. (2014). *Safe place by design: Urban crime in relation to spatiality and sociality*. Current Urban Studies, 2(2), s. 152-162

³⁰¹ Tripathi, V. (2017). *Achieving urban sustainability through safe city*. Journal of Human Ecology, 59(1), s. 1–9.

kadar diğer yandan da siyasidir çünkü idari mekanizmaların çalışmalarına dezavantajlı hale getirilmiş grupların ve ekonomik statüsü farklı kesimlerin dahil edilmesini gerektirmektedir.³⁰²

İşte bu sebeple, Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı topluluk temelli bir bildiri niteliğinde hazırlanarak hukuki zemine yerleştirilmesiyle özü ve sonucu itibariyle ideal bir çerçeve çizmektedir. Ayrıca, Lund kenti, “İnsan Hakları Kentleri” konseptine dahil olarak akademik, sivil toplum, yerel meclis gibi farklı çevreleri bir araya getirerek uygulamaya geçilmesi sebebiyle yine önemli bir örnektir. Yerelden başlayarak uluslararası düzleme yönelik yarattığı etkiyle Gwangju, hepsinden ayrılarak hak temelli ve kapsayıcı bir politika benimseyen en etkin kent olma özelliği taşımaktadır. Buna mukabil, CPTED uygulamalarıyla Avustralya³⁰³ tüm dünyaya önyak olmakta ve Queensland örneğinde de görüldüğü üzere kentsel suç önleme programlarını işlevsel bir şekilde sürdürmektedir. Ayrıca, Mississauga da benzer bir şekilde mahalle gözetmenleri oluşturulması, genç ve çocuk odaklı eğitimler verilerek toplumsal bilinç geliştirilmesi bir diğer rol model olmaktadır. Böylelikle denebilir ki, Mississauga benzeri çevresel tasarım temelli en küçük yerel birimleri içeren katılımcı projeler geliştiren ve Gwangju’nun hak temelli çabalarını içeren bir kent, suç ve mekan arasındaki ilişkiyi göz önünde tutarak güvenli kent hakkını benimsemiştir. Tüm bahsi geçen örnekler arasında bu iki kentin sunduğu perspektif güvenli kentin oluşturulmasında değerli bir ölçüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle, güvenli kentlere ulaşma doğrultusunda kalıcı adımlar atılabilir. Bu bölüme değin ortaya konulan yaklaşımlar aracılığıyla mekanın mahiyeti ve suç ile ilişkisi ortaya konularak mekana, mekanla birlikte kentin bütününe sirayet eden hakların kapsamı incelenmiştir. Gelecek kentlere yol haritası olmasını sağlayacak şekilde kentsel güvenliği mümkün kılmak için yerel, ulusal ve uluslararası örnekler üzerinden uygulamalara rol model oluşturabilecek var olan çabalar ele alınmıştır. En başa

---

³⁰² **White, R., ve Sutton, A.** (1995). *Crime prevention, urban space and social exclusion. The Australian and New Zealand. Journal of Sociology*, 31(1), s. 82-99.

³⁰³ **Cozens, P. M., Saville, G., ve Hillier, D.** (2005). *Crime prevention through environmental design (CPTED): A review and modern bibliography. Property Management*, 23(5), s. 328-356.

dönerek tekrar etmekte fayda vardır ki, kentsel mekanları özel kılan üretim, tüketim ve toplumsal bütün ilişkileri içinde barındırmasına vesile olan o özgün yapısından kaynaklanmaktadır. Bu da beraberinde kentlere özel olarak karşılaşılan suç örüntülerini de getirmektedir.

Kentsel mekanlar, yalnızca evimizin sokağı, işimize giderken kullandığımız geniş caddeler, sevdiklerimizle birlikte vakit geçirdiğimiz sosyalleşme alanlarından oluşmaz. Bu alanlar kentsel mekanlara dahildir ancak tek başına, salt, soyutlanmış durumda değildir. Mekanların yapısı ve tasarımı suçu üretme potansiyelini doğrudan etkilemektedir. Mekanlar üzerinde geliştirilen sosyal ilişkiler bu potansiyeli doğrudan etkileyen bir diğer önemli faktördür. Kentin farklı kesimleri bir araya getiren yapısının bir sonucu olarak doğan kalabalık nüfusu ya da kırsal toplumlara fırsatlar oluşturabilecek şekilde inşa edilen yeni kentler, burada ikamet eden sakinleri arasındaki ilişkileri belirleyerek yaşam stilini ve kalitesini dönüştürmektedir. Dolayısıyla, ortaya büyük bir “kent” tartışması çıkarmaktadır. Bu tartışma, küreselleşen dünyada kentlerin ve kentlerin yönetiminin nerede durması gerektiğine dair soruyu da gündeme getirmektedir. Kent hakkı ise işte tam bu tartışmaya bir yanıt niteliğinde karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kent hakkı özünde kentlilerin bir çığı ve talebi olarak düşünsel bir kavram olmasına rağmen, günümüzde kentsel yaşamdan eşit fırsatlara sahip olarak faydalanma, yönetim mekanizmalarının şeffaf ve etkin işlevler geliştirmesi, yerel karar alma süreçlerine katılım, sosyo-kültürel alanlarda çeşitlilik, sosyal dışlanma, şiddet ve yoksulluğun azaltılmasında önemli bir hukuki ve idari araç olarak küresel ölçekte kendine yer edinmiştir.³⁰⁴ Böylelikle, bilinenin ötesinde yeni bir vatandaşlık fırsatı da sunmaktadır. Kentlerin sahip olduğu ekonomik, kültürel ve toplumsal olanaklar, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için de bir mihenk taşı niteliğindedir.³⁰⁵ Yeni bir vatandaşlık tanımı yaparak bu olanakların doğru idare edilmesi gelecek kentlerini oluştururken gereklidir. Ancak bu sayede ırkçılık, ayrışma, yoksulluk,

---

³⁰⁴ **Kristiansel, A. ve Brown, A.** (2009). *Urban policies and the right to the city: Rights, responsibilities and citizenship*. UN-Habitat.

³⁰⁵ **Cohen, B.** (2006). *Urbanization in developing countries: Current trends, future projections, and key challenges for sustainability*. *Technology in Society* (28), s. 64

hak ihlallerinin önüne geçerek kentleşmenin, “kentsel niteliklerinden arındırmaya”³⁰⁶ dönüşmesinin önüne geçilebilir.³⁰⁷ Bilakis, işte bu kentsel niteliklerinden arındırma süreci kent sakinleri arasındaki iletişimi ve ilişkiyi direkt olarak etkileyerek suç için türlü imkanlar oluşturmaktadır.

Üretilen mekanların savunulduğu, karar alma mekanizmalarına katılım için bütüncül politikaların oluşturulduğu ve kimseyi dışarıda bırakmadan, herkesle birlikte güçlendirilen yerel dinamiklerin desteklenmesinin öneminin kavranması “Güvenli kentleri nasıl oluşturabiliriz?” sorusuna yanıt aramak için önemli bir araçtır. Yaratılacak umut mekanlarının, bir ütopya değil, gerçeğe en yakın ihtimal olarak vurgulanmasıdır. Dünya Kent Hakkı Şartı, Gwangju Prensipleri, Mississauga CPTED uygulamaları bu ihtimalin bir yansımasıdır. Bu pratikler katılımcı, çoğulcu bir demokratik yönetim anlayışla, topluluk bağlarını sıkılaştıran ve küçük ölçekte savunulabilir alanlar oluşturularak yürütülen çevresel tasarımlarla yeni bir vatandaşlığın mümkün olduğunu ve kentsel suçları önleyebileceğimizi göstermiştir. Kentlerin sayısı ve kentlerin nüfusu hızla artarken, bir insan hakkı olarak güvenliğin önemini göz ardı etmek düşülebilecek büyük bir hatadır. Debord’un ifadesiyle,³⁰⁸ var olan her şey kendini bir temsile bırakarak tüm yaşam bir gösteriye dönüşmüştür. Yüzeysel ve imaj odaklı günümüz gerçekliği, ekonomik alt-yapı ilişkileriyle toplumsal üst-yapı ilişkilerinin birbirinin diyalektik bir şekilde etkilediğinden³⁰⁹ hareketle ve mekanda da suçu etkileyen bir şey olduğundan kabulle³¹⁰ ancak yerel adımlar atılarak dönüştürülebilir. Bu olanağın tüm kentler tarafından değerlendirilerek politikalara entegre edildiği bir kentsel düzlem oluşturularak kentsel vatandaşlık hukukla birlikte ve onun da ötesine geçerek yaşamın her yerinde tezahür edebilir.³¹¹

---

³⁰⁶ Kavramın orijinali hali: deurbanization. (Metindeki çeviri yazara aittir.)

³⁰⁷ **Uzunçarşılı, Baysal, C.** (2015). *Kentin tozu*. Açık Radyo Kitaplığı 2. Encore Yayınları.

³⁰⁸ **Debord, G.** (1996). *Gösteri Toplumu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. Çev. Kolektif.

³⁰⁹ **Germain, R., & Kenny, M.** (1998). *Engaging Gramsci: International relations theory and the new Gramscians*. Review of International Studies, 24(1), s. 3-21.

³¹⁰ **Reynald, D. M., ve Elffers, H.** (2009). *The future of Newman's Defensible Space theory: Linking Defensible Space and the routine activities of place*. European Journal of Criminology, 6(1), s. 25-46.

³¹¹ **Hintjens, H., ve Kurian, R.** (2019). *Enacting citizenship and the right to the city: Towards inclusion through deepening democracy?*. Social Inclusion, 7(4), s. 71-78.

SONUÇ

Teze dair genel bir değerlendirme yapılması gerekirse görülmektedir ki, kentsel mekanlar karmaşık yapılar olarak hem diyalektik hem de triyalektik ilişkiler içermektedir. Dolayısıyla da kent ya da kentsel mekanlar da fiziksel olmanın ötesine geçerek organik bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Kentlerin nüfusu arttıkça ve kentler ekonomik, sosyal ve kültürel merkezler haline geldikçe yaşanan her şey artık tüm dünyayı etkilemektedir. Bu durum kentsel sorunlara hem küresel hem de yerel ölçekte bir yanıt vermeyi zorunlu kılmaktadır. Kent hakkı ise tam da bu yanıt arayışında bir araç olarak ele alındığında yalnızca karar alma mekanizmalarına katılım hakkını değil, kenti dönüştürme gücünü ve kentle birlikte dönüşebilme imkanını kent sakinlerine iade etmektedir. Daha bütüncül çabalar sarf edebilmek için güçlü hukuki altyapı ve uygulama örneklerini elde tutmak gereklidir. Öte yandan savunulabilir alanlar yaratmak suç önlemede önemli bir faktör olabilmektedir ve çeşitli eleştiriler getirilse de CPTED'in mekânsal uygulamalarıyla suç fırsatları ortadan kaldırılarak suç önlenebilmiştir. Ancak bunlara rağmen güvenli kentlerin salt suç oranı düşük olduğunda sağlanabilen bir tahayyül değil, trafik koşullarından politika araçlarına kadar tüm aşamalarının gerçekçi, özgün ve derinlemesine bir biçimde planlandığında işleyebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Tez kapsamında ortaya konulan tüm teorik, hukuki ve uygulamaya dayanan arka planın bir çıktısı olarak elde edilen önerileri iki biçimde kategorize etmek mümkündür: bütüncül politika geliştirmek ve yeni bir vatandaşlık tanımı yapmak. Bütüncül politikadan kasıt, Dünya Kent Hakkı Şartı'nın güvenliği bir hak olarak kabul ederek kentlere de bunu sağlama yükümlülüğü getirmesiyle birlikte Avrupa Kentsel Şartı'nın prensipler oluşturmayı önererek kentleri suç ve suçluluktan arındırmak için katılım, politika geliştirme, kolluk kuvvetleri ile topluluk arası ilişkinin güçlendirilmesi, yerel yönetimlere önem atfetmesi gibi özelliklere sahip olmasıdır. Ayrıca, Mississauga da CPTED'in kamusal alanda ve ilişkilerde uygulanması konusunda diğer kentlere ön ayak olabilecek türde adımlar atmış bir

kent olarak bu öneriyi desteklemektedir. Tam bu kaynaklardan varılan bir sonuç olarak önleyici tedbirler içeren politika araçları geliştirmenin güvenli kentleri oluşturmada kilit rol oynadığına varılabilir.

Bütüncül politika geliştirmeyi tamamlayıcı nitelikte sunulan ikinci öneri ise kent hakkından beslenerek kent sakinlerinin tamamını kapsayacak şekilde yeni bir vatandaşlık diğer bir adıyla yurttaşlık anlayışı geliştirmenin gerekliliği üstünedir. Burada da İnsan Hakları Kentleri'nden Lund, Kent Konseyi gibi bir mekanizmadan hareketle hak temelli bir kent olma çabası içinde çalışmalar yürütmesiyle iyi bir uygulama örneği olarak sivil toplum ve kent sakinlerinin oluşturduğu karar alma mekanizmalarının ne derece etkin olduğunu ortaya koymaktadır. Montreal Haklar ve Sorumluluklar Şartı kent sakinlerinin katılımıyla oluşturulmuş bir şart olması ve ırk, din, dil ya da genel bir vatandaşlık aramadan tüm kent sakinlerini içermesi sebebiyle tam da bu yeni vatandaşlık önerisinin karşılık bulduğu bir çerçeve metin niteliğindedir. Gwangju kenti -ve Gwangju Prensipleri- ise kendini tam anlamıyla insan hakları kenti olarak tanımlaması, küresel ölçekte pek çok çalışmaya da öncülük etmesi veya vatandaş komiteleri gibi uygulamalar geliştirmesiyle hem kentin değerlerini toplumlararası bir yere taşımaktadır. Gwangju'nun buradaki önemi ise hukuki bir altyapı kurularak ve işlevsel mekanizmalar oluşturularak kapsamlı adımların atılmasını sağlanmasında yatmaktadır. Bu iki öneri bir araya getirildiğinde bütüncül politikalar oluşturmak için topluluk bağlarını sıklaştıran ve savunulabilir alanlar oluşturan bir yöntem geliştirmek gerekli iken yeni bir vatandaşlık için demokratik, katılımcı, çoğulcu ve birlikte yaratım ortamı sunan bir sistem oluşturmak gerekli yapıtaşları olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu kapsamda kentsel güvenliğe ulaşabilmek kentlerin demokrasinin orijinal kuluçka merkezleri olmasından hareketle, güvenliğin herkes için bir hak oluşunun tezin bütününe sirayet ettiği söylenebilir. Ayrıca, suçun çevresel ve toplumsal faktörler aracılığıyla oluştuğunu ve hatta yeniden oluşturulduğunu elde tutarak, mekânsal zeminde inşa edilecek güçlü toplumsal bağlarla kentsel suçları azaltılabileceği, hak temelli ve sürdürülebilir bir kent imkanı olduğunun son kez vurgulanması elzemdir. Dolayısıyla, tezin nihai sonucu olarak bütüncül

politikalarla yeni bir vatandaşlığın olanaklı bir tahayyül olduğuna ulaşılmıştır ve üretilen mekanların savunulduğu bir düzlemde güvenli kentin yaratılabileceğini önerilmiştir.

Güvenli kentler için bütüncül politika ve yeni bir vatandaşlık önerisiyle yola çıkan bu çalışma, varılan sonucun nicel veya nitel yöntemlerle denenmesini sağlayarak gelecek araştırmalara arka plan oluşturabilir. Beraberinde Türkiye’de güvenli kent hakkının ne şekilde tezahür ettiği veya CPTED gibi uygulamaların Türkiye’de nasıl işlediğini veya potansiyel taşıdığını görmek için yaklaşım geliştirmekte faydalı olabilir.

KAYNAKÇA

Abbott, A. (1997). Of time and space: The contemporary relevance of the Chicago School. *Social Forces*, 75(4), 1149–1182. DOI:10.1093/sf/75.4.1149.

Adler, D. (2015). Do we have a right to the city?. *Jacobinmag*. Website Makalesi. Bağlantı: <https://www.jacobinmag.com/2015/10/mexico-city-df-right-to-the-city-harvey-gentrification-real-estate-corruption/>

Akay, H. (2016). Yerel yönetimler için insan hakları temelli yaklaşım: Kavramsal çerçeve ve en iyi uygulama örnekleri. Türkiye Avrupa Vakfı. Bağlantı: http://turkiyeavrupavakfi.org/wp-content/uploads/2016/10/Matra_Kitap2.pdf

Akers, R. L. (1990). Rational choice, deterrence, and social learning theory in criminology: The path not taken. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 81(3), 653-676. DOI: 10.2307/1143850

Alacadağlı, E. (2020). Güvenli kent ve kent güvenliği üzerine bir irdeleme. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(2), 152-167. DOI:10.46849/guiibd.826821.

Alberti, V., Alonso Rapousu, M., Attardo, C., Auteri, D., Ribeiro Barranco, R., Batista E Silva, F., Benczur, P., Bertoldi, P., Bono, F., Bussolari, I., Louro Caldeira, S., Carlsson, J., Christidis, P., Christodoulou, A., Ciuffo, B., Corrado, S., Fioretti, C., Galassi, M., Galbusera, L., Gawlik, B., Giusti, F., Gomez Prieto, J., Grosso, M., Martinho Guimaraes Pires Pereira, A., Jacobs, C., Kavalov, B., Kompil, M., Kucas, A., Kona, A., Lavallo, C., Leip, A., Lyons, L., Manca, A., Melchiorri, M., Monforti-Ferrario, F., Montalto, V., Mortara, B., Natale, F., Panella, F., Pasi, G., Perpiña Castillo, C., Pertoldi, M., Pisoni, E., Roque Mendes Polvora, A., Rainoldi, A., Rembges, D., Rissola, G., Sala, S., Schade, S., Serra, N., Spirito, L., Tsakalidis, A., Schiavina, M., Tintori, G., Vaccari, L.,

Vandyck, T., Vanham, D., Van Heerden, S., Van Noordt, C., Vespe, M., Vettters, N., Vilahur Chiaraviglio, N., Vizcaino, M., Von Estorff, U. and Zulian, G., Vandecasteele, I., Baranzelli, C., Siragusa, A. and Aurambout, J. (2019). The Future of Cities. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Alexander, C. (1965). A city is not a tree. *Architectural Forum*, 122(1), 58-62.

Alpman, P. (2019). Mekân, kimlik, sınıf: Farklar neden bir arada barınamazlar?. *İdealkent*, 10(26), 373-401. DOI: 10.31198/idealkent.519245

Amin, A. (2008). Collective culture and urban public space. *City*, 12(1), 5-25. DOI: 10.1080/13604810801933495

Arar, A. (2002). Yerel Gündem 21. T.C. Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi.

Arendt, H. (1994) İnsanlık durumu. İstanbul: İletişim Yayınları. İstanbul. 1. Baskı. Çev. Bahadır Sina Şener.

Armitage, R. (2000). An evaluation of secured by design housing within West Yorkshire. Police Research, Reducing Crime, Special Interest Series, Home Office, PRC Unit Publications.

Artigas, A. (2019). Beneath the surface of the safe city: Surveillance in the times of Chinese supremacy. SciencesPo Cities and Digital Technology Chair, Working Paper, 1.

Atlas, R. (1991, Mart). The other side of CPTED. *Security Management Magazine*, 63-66.

Attoh, K. A. (2011). What kind of right is the right to the city?. *Progress in Human Geography*, 35(5), 669-685. DOI: 10.1177/0309132510394706.

Aust, H. P., ve Du Plessis, A. (2018). Good urban governance as a global aspiration: On the potential and limits of SDG 11. (Sustainable Development Goals). Edward Elgar Publishing.

Aytaç, Ö. (2017). Kent, metropol ve değişen yer/mekân imajları. Mukaddime, 8(1), 1-23. DOI: 10.19059/mukaddime.325935.

Bağış, R.C. (2019). Çocukları suça sürükleyen çevresel nedenler: sosyal bağ ve sosyal öğrenme teorileri ışığında bir değerlendirme. Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 7(14), 203-221. DOI: 10.20304/humanitas.571431.

Bahçeçi Başarmak, H. ve Öktem, M. (2019). Küreselleşme sürecinde kentselliğin dönüşümü: Toplumsal, teknolojik ve mekânsal süreçler üzerine bir inceleme. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 2(2), 284-300. DOI:10.33712/mana.597185

Barber, B. R. (2013). If mayors ruled the world: Dysfunctional nations, rising cities. Yale University Press.

Barlow, H. D., ve Kauzlarich, D. (2010). Explaining crime: A primer in criminological theory. Rowman & Littlefield.

Başaran, İ. (2008). Kent ve yerel yönetim. İstanbul: Okutan Yayınları.

Başbüyük, O., ve Karkuş, Ö. (2010). Sosyal düzensizlik ve toplum destekli güvenlik politikaları. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 13(2), 64-97.

Bauman, Z. (2014). Küreselleşme. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bell, W. (2005). Progressing process in urban design. Urban Policy and Research, 23(3), 371-376. DOI:10.1080/08111470500218791.

Benhabib, S. (1997). The embattled public sphere: Hannah Arendt, Juergen Habermas and beyond. Theoria, 44(90), 1-24. DOI: 10.3167/th.1997.449002

Bıçkıcı, D. (2006). Harvey ve Castells’de kent sorunsalı: Politik ekonomi vizyonu ve sınırlılıkları. U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(11), 111-130.

Bilgin, N. (2011). Eşya ve insan. Gündoğan Yayınları.

Black, P. (2013). Subcultural Theories of Crime. The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice, 1–3. DOI:10.1002/9781118517383.wbecj254

Blackman, S. (2014). Subculture theory: An historical and contemporary assessment of the concept for understanding deviance, Deviant Behavior. 35(6), 496-512. DOI:10.1080/01639625.2013.859049

Blokland, T., Hentschel, C. Holm, A., Lebuhn, H., ve Margalit, T. (2015). Urban citizenship and right to the city: The fragmentation of claims. International Journal of Urban and Regional Research, 39(4), 655-665. DOI:10.1111/1468-2427.12259

Boer, R. W. J., ve De Vries, J. (2009). The right to the city as a tool for urban social movements: The case of Barceloneta. The 4th International Conference of the International Forum on Urbanism (IFoU).

Borja, J., Lamba, D., Flores, E. O., Osorio L, M., Martínez, A., Prados, G, P., Junior, N, S., Schechla, J., Tedeschi, S. ve Velázquez, F. (2006). The right to the city around the world. Habitat International Coalition.

Braga, A. A., ve Clarke, R. V. (2014). Explaining high-risk concentrations of crime in the city. Journal of Research in Crime and Delinquency, 51(4), 480-498. DOI:10.1177/0022427814521217

Brantingham, P. J., ve Brantingham, P. L. (1981). Introduction: The dimensions of crime. Environmental Criminology. Beverly Hills, CA: Sage Publications.

Brantingham, P., & Brantingham, P. (1995). Criminality of place. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 3(3), 5-26.

Brenner, N., Marcuse, P., ve Mayer, M., (2014). *Kar İçin Değil Halk İçin*. İstanbul: Sel Yayıncılık. Çev. Ali Yağız Şen.

Brenner, N., ve Schmid, C. (2013). The “Urban Age” in question. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(3), 731-755.

Bristol Accord on Sustainable Communities in Europe. (2005). Bağlantı: https://www.eib.org/attachments/jessica_bristol_accord_sustainable_communities.pdf

Brown, A. (2013). The right to the city: Road to Rio 2010. *International Journal of Urban and Regional Research*, 37(3), 957-971. DOI:10.1111/1468-2427.12051

Brown, A., ve Kristiansen, A. (2009). Urban policies and the right to the city: Rights, responsibilities and citizenship. *UN Habitat*.

Burke, R. H. (2018). *An introduction to criminological theory*. Routledge.

Bursik, R. J. (1988). Social disorganization and theories of crime and delinquency: Problems and prospects. *Criminology*, 26(4), 519-552. DOI: 10.1111/j.1745-9125.1988.tb00854.x.

Cambridge Dictionary. Bağlantı: <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/security>
Erişim Tarihi: 10.12.2020

Cambridge Dictionary. Bağlantı: <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/safety>

Castells, M. (1977). *The urban question: A Marxist approach*. Edward Arnold Press. Çev. Alan Sheridan.

Castells, M. (2008). Enformasyon Çağı: Ekonomi, toplum ve kültür, Cilt 1, Ağ Toplumunun Yükselişi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2. Baskı. Çev. Ebru Kılıç.

Castells, M. (2016). Space of flows, space of places: Materials for a theory of urbanism in the information age. The City Reader. Editörler: LeGates, R. T., & Stout, F. London: Routledge.

Chandler, C. (2017). Public Space, The Public Sphere, and The Urban As Public Realm. Bağlantı: <http://currychandler.com/cool-medium/2017/2/6/public-space-the-public-sphere-and-the-urban-as-public-realm#:~:text=More%20to%20the%20point%2C%20public,as%20more%20conceptual%20and%20virtual.>

Chioldelli, F. (2013). Planning and urban citizenship: suggestions from the thoughts of Henri Lefebvre. Planning Perspectives, 28(3), 487-494. DOI: 10.1080/02665433.2013.800717.

Cicerali E. E., ve Cicerali, L. K. (2018) Şehir ve güvenlik yaklaşımlarında çevresel kriminolojiye tarihsel bir bakış. İdealkent Degisi, 9(23), 95-112. DOI: 10.31198/idealkent.417303

Clarke, R. V. (1989). Theoretical background to crime prevention through environmental design (CPTED) and situational prevention. (Designing Out Crime: The Conference Papers). Canberra: Australian Institute of Criminology.

Cohen, B. (2006). Urbanization in developing countries: Current trends, future projections, and key challenges for sustainability. Technology in Society, 28, 63-80. DOI:10.1016/J.TECHSOC.2005.10.005

Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters. (1998). Bağlantı: <https://unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf>

Council of Europe. (2009). European Urban Charter: Manifesto for a New Urbanity. Strasbourg: Council of Europe Publishing. Bağlantı: <https://rm.coe.int/urban-charter-ii-manifesto-for-a-new-urbanity-publication-a5-58-pages-/168095e1d5>

Cozens, P. (2018). Designed features can make cities safer, but getting it wrong can be plain frightening. The Conversation. Bağlantı: <https://theconversation.com/designed-features-can-make-cities-safer-but-getting-it-wrong-can-be-plain-frightening-100239>

Cozens, P., Saville, G., ve Hillier, D. (2005). Crime prevention through environmental design (CPTED): A review and modern bibliography. Property Management, 23(5), 328-356. DOI: 10.1108/02637470510631483

Cozens, P., ve Love, T. (2015). A Review and current status of crime prevention through environmental design (CPTED). Journal of Planning Literature, 30(4). DOI: 10.1177/0885412215595440

Csete, M., ve Horváth, L. (2012). Sustainability and green development in urban policies and strategies. Applied Ecology and Environmental Research, 10(2), 185-194.

Çalı, H. H. (2012). Avrupa kentsel şartı çerçevesinde güvenli kent ve yerel yönetimler. Türk İdare Dergisi, 475, 9-32.

Çelik, F. (2018). Kentsel açık-yeşil alanlarda güvenlik. İdealkent Dergisi, 23(9), 8-94 . DOI: 10.31198/idealkent.416257.

Çelik, Ö. (2017). Kent hakkından müştereklerimize kentsel muhalefet, tartışmaları: Sınırlar ve imkanlar, Megaron, 12(4), 671-679. DOI: 10.5505/megaron.2017.86619.

Danielewicz, J. (2017). The sustainable development idea in the management of European metropolitan areas. *Economic and Environmental Studies*, 17(42), 279-296.

Davis, M. F., Gammeltoft-Hansen, T., ve Hanna, E. (2017). Human Rights Cities and regions Swedish and international perspectives. Raoul Wallenberg Institute & Swedish Association of Local Authorities and Regions.

Debord, G. (1996). Gösteri Toplumu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. Çev. Kolektif.

Decklerk J. (2020). Human rights cities: “walking the walk” or “talking the talk”? Yüksek Lisans Tezi. University of Graz.

Doğan H, İ., ve Sevinç, B. (2011). Suç teorileri ve şehir güvenliği: Bitlis iliyle ilgili genel bir değerlendirme. *Polis Bilimleri Dergisi*, 13(4), 27-54.

Dolu, O. (2012). Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 4. Baskı.

Donnelly, P. G. (2010). Newman, Oscar: Defensible Space theory. *Sociology, Anthropology, and Social Work Faculty Publications*, 30. Bağlantı: http://ecommons.udayton.edu/soc_fac_pub/30

Elden, S. (2004). Certains naissent de façon posthume : la survie d'Henri Lefebvre. *Actuel Marx*, 2(2). DOI:10.3917/amx.036.0181

Erim, A. (2008). Avrupa Kentsel Şartı-2: Yeni Bir Kentlilik için Manifesto (Çeviri).

European Urban Charter II: Manifesto for a new urbanity. (2008). Bağlantı: <https://rm.coe.int/european-urban-charter-ii-manifesto-for-a-new-urbanity/168071a1b5>

European Urban Charter. (1992, 2008). Bağlantı: <https://rm.coe.int/168071923d>

Evans, N. (2011). Lost in translation?-The Bristol Accord and the Sustainable Communities Agenda, *European Journal of Spatial Development*, 44.

Falay, N. (2014). Kamusal alanın oluşumu, dönüşümü ve iktisadi boyut. *Journal of Life Economics*, 1(2), 51-70. DOI: 10.15637/jlecon.22.

Fernandes, E. (2007). Constructing the 'Right To the City' in Brazil. *Social & Legal Studies*, 16(2), 201-219. DOI:10.1177/0964663907076529

Ferraro, K. F. (1995). Fear of crime: Interpreting victimization risk. SUNY Press.

Francis, J., Giles-Corti, B., Wood, L., ve Knuiman, M. (2012). Creating sense of community: The role of public space. *Journal of Environmental Psychology*, 32, 401-409. DOI:10.1016/j.jenvp.2012.07.002

Frate, B. (2016). Human rights at a local level: The Montréal experience. (Global Urban Justice: The Rise of Human Rights Cities). Cambridge: Cambridge University Press.

Geray, C. (2007). Güvenli kent ve kente karşı suçlar üzerine. *Dosya* 6(55), 50-55.

Gerlofs, B. (2019). Dreaming dialectically: The death and life of the Mexico City Charter for the Right to the City. *Urban Studies*, 57(10), 1-16. DOI:10.1177/0042098019868102

Germain, R., ve Kenny, M. (1998). Engaging Gramsci: International relations theory and the new Gramscians. *Review of International Studies*, 24(1), 3-21. DOI:10.1017/S0260210598000035

Ghulyan, H. (2017). Lefebvre'nin mekân kuramının yapısal ve kavramsal çerçevesine dair bir okuma. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 26(3), 1-29.

Gibson, C. L., Zhao, J., Lovrich, N. P., ve Gaffney, M. J. (2002). Social integration, individual perceptions of collective efficacy, and fear of crime in three cities. *Justice Quarterly*, 19(3), 537-564, DOI: 10.1080/07418820200095341.

Giddens, A. (2012) *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Glaeser, E. L., ve Sacerdote, B. (1999). Why is there more crime in cities?. *Journal of Political Economy*, 107(6), 225-258.

Golub, A., Johnson, BD., ve Taylor A, Eterno J. (2003). Quality-of-life policing: Do offenders get the message?. *Policing*, 26(4), 690-707. DOI:10.1108/13639510310503578

Gottdiener, M. (1993). A Marx for Our Time: Henri Lefebvre and the Production of Space. *Sociological Theory*, 11(1), 29-134. DOI:10.2307/201984

Guerette, R. T., ve Bowers, K. J. (2009). Assessing the extent of crime displacement aand diffusion of benefits: A review of situational crime prevention evaluations. *Criminology*, 47(4), 1331-1368. DOI:10.1111/j.1745-9125.2009.00177.x

Güler, M. (2011). Kentsel haklar, kapitalizm ve katılım. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), 49-71. DOI: 10.1501/SBFder_0000002194

Gülhan, S. (2013). Özgürlüğün coğrafyası: Mekânsallığın triyalektik praksi ve bütünsellik arayışına dair bir tahlil. *Mülkiye Dergisi*, 37(1), 31-70.

Güllü, İ. (2014). Suç olgusuna teorik ve eleştirel bir yaklaşım. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 104-107. DOI: 10.18493/kmusekad.11567

Güllü, F. (2012). Kent sosyolojisi kuramları üzerine bir literatür değerlendirmesi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 21(3), 1-29.

Gündüzöz, İ. (2016). Türkiye ve dünyada güvenli kent yaklaşımı: Kentsel güvenlik mi? Güvenli kent mi?. Türk İdare Dergisi, 483, 335-370.

Güneş, İ. (2020). Porto Alegre, Paris ve Seul katılımcı bütçe modelleri. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(2), 537-554. DOI: 10.32709/akusosbil.552047.

Günlük-Şenesen, G. G, Arun, Ö., Aykara, A., Sunata, U., Thibert, A. A., ve Yücel, A. Y., (2021). İnsan Hakları Kentleri Göstergeleri. İstanbul:Raoul Wallenberg Institute-Research Worldwide Istanbul.

Gwangju Metropolitan City. (2012). Gwangju Human Rights Charter.

Habermas, J. (2002). Kamusal alanın yapısal dönüşümü. İstanbul: İletişim Yayınları. Çev. Tanıl Bora ve Mithat Sancar.

Habermas, J. (2004). Kamusal alan. Hil Yayın. Ed. Meral Özbek.

Habitat UNI. Safer cities about. (Tarih Yok). Bağlantı: <https://uni.unhabitat.org/safer-cities-about/>

Hale, C. (1996). Fear of crime: A review of the literature. International Review of Victimology, 4(2), 79-150. DOI:10.1177/026975809600400201

Harvey, D. (1996). Cities or urbanization? City, 1(1-2).

Harvey, D. (2003). The right to the city. International Journal of Urban and Regional Research, 27(4), 939-941. DOI: 10.1111/j.0309-1317.2003.00492.x

Harvey, D. (2008). Right to the city. New Left Review, 53. Bağlantı: <https://newleftreview.org/issues/ii53/articles/david-harvey-the-right-to-the-city>

Harvey, D. (2019). Sosyal adalet ve şehir, İstanbul: Metis Yayınları, 6. Baskı. Çev. Mehmet Morali.

Hayta, Y. (2016). Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(2).

Hintjens, H., ve Kurian, R. (2019). Enacting citizenship and the right to the city: Towards inclusion through deepening democracy?. *Social Inclusion*, 7(4). DOI: 10.17645/si.v7i4.2654

Hirschi, T. (2002 [1969]). *Causes of delinquency*. Transaction publishers.

Howell, P. (1993). Public space and the public sphere: Political theory and the historical geography of modernity. *Environment and Planning D: Society and Space*, 11(3), 303–322. DOI: 10.1068/d110303

UCLG. (Tarih Yok). Gündem 21 ve Yerel Gündem 21. Bağlantı: http://arsiv.uclg-mewa.org/doc/rio-20_GrSon.pdf

İnceoğlu, M., ve Aytuğ, A. (2009). Kentsel mekânda kalite kavramı. *Megaron*, 4(3), 131-146.

İngiltere Ulusal İstatistik Ofisi. (2020) Crime. Bağlantı: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/912406/Crime_August_2020.pdf

Jacobs, J. (2011). *Büyük Amerikan şehirlerinin ölümü ve yaşamı*. 1. Baskı. İstanbul: Metin Yayınları. 1. Baskı. Çev. Bülent Doğan.

Jaffe, R., ve Grassiani, E. (2014). *Securing the city: Challenges to human rights. Changing Perspectives on Human Rights*. Amnesty International Netherlands.

Kahraman, M. (2019). Thinking on the transformation of the public sphere and the communicative nature of urban space. *Planlama*, 29(3), 195-201. DOI: 10.14744/planlama.2019.87609.

- Kamalipour, H., Faizi, M., ve Memarian, G. (2014). Safe Place by Design: Urban Crime in Relation to Spatiality and Sociality. *Current Urban Studies*, 2(2), 152-162. DOI:10.4236/cus.2014.22015
- Kanbak, A. (2019). Kentsel eşitsizlik ve suç. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 2(1), 99-110.
- Kaya, T. (2011). Chicago Okulu: Chicago'ya özgü bir perspektif. *Sosyoloji Dergisi*, 3(22), 365-381.
- Kaypak, Ş. (2016). Kentsel bir sorun olarak kentsel güvenlik. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(33), 35-50.
- Kebrowski, W. (2012). Participatory budgeting and the right to the city. Yüksek Lisans Tezi. Vrije Universiteit Brussel.
- Keleş, R. (1995). Kentleşme ve Türkçe, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 6, 1-5.
- Keleş, R., ve Ünsal, A. (1982). Kent ve siyasal şiddet. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yayınları, 507.
- Kelling, G. L., ve Wilson, J. Q. (1982). Broken Windows: The police and neighborhood safety. *The Atlantic*. Bağlantı: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/>
- Kelling, G. L., ve Bratton, W. J. (1998). Declining crime rates: Insiders' views of the New York City Story. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 88(4), 1217-1232.
- Kempin Reuter, T. (2019). Human rights and the city: Including marginalized communities in urban development and smart cities. *Journal of Human Rights*, 18(4), 383-402. DOI: 10.1080/14754835.2019.1629887

Kiel, J., ve Kara, M. (2014). Cities alliance in Brazil: A partnership for success. The World Bank.

Kipfer, S., Saberi, P., ve Wieditz, T. (2012). Henri Lefebvre. Progress in Human Geography, 37(1), 115-134. DOI:10.1177/0309132512446718.

Kitchen, T., ve Schneider, R. H. (2002). Planning for crime prevention. Taylor & Francis.

Kiwanuka, R. (1988). Developing rights: The UN Declaration on the right to development. Netherlands International Law Review, 35(3), 257-272. DOI: 10.1017/S0165070X00008007

Kjaerum, M., Davis, M. F., Fredriksson, G., ve Sartori Reis, I. (2018). Human rights cities and the SDGs. Raoul Wallenberg Institute of Human Rights.

Klinenberg, E. (2018). The other side of “Broken Windows”. The New Yorker. Bağlantı: <https://www.newyorker.com/books/page-turner/the-other-side-of-broken-windows>

Knoblauch, J. (2015, Mart) Defensible space and the open society. Aggregate, 2, 1-8. Bağlantı: <http://www.we-aggregate.org/piece/defensible-space-and-the-open-society>

Koca, T., ve Erkan, N, Ç. (2019). Yaşam kalitesinin artırılmasında bir etmen: Mekânsal güvenlik ölçütleri. Megaron, 14(1), 167-176..

Köseoğlu, Ö. (2019). Metropolitan kentlerin geleceği yeni yaklaşım, model ve uygulamalar. Seta Rapor.

Kristiansel, A. ve Brown, A. (2009). Urban policies and the right to the city: Rights, responsibilities and citizenship. UN-Habitat.

Kubrin, C. E., ve Weitzer, R. (2003). New directions in social disorganization theory. Journal of Research in Crime and Delinquency, 40(4) 374-402.

Kurtar, S. (2012). Mekânı yaşamak: Lefebvre ve mekânın diyalektik oluşumu. TÜCAUM 7. Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı.

Lee, M. R. (2006). The religious institutional base and violent crime in rural areas. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 45(3), 309-324. DOI:10.1111/j.1468-5906.2006.00309.x

Lefebvre, H. (2018). Şehir hakkı. İstanbul: Sel Yayıncılık. 3. Baskı. Çev. Işık Ergüden

Lefebvre, H. (2019). Mekanın üretimi. İstanbul: Sel Yayıncılık. 5. Baskı. Çev. Işık Ergüden.

Leipzig Charter on Sustainable European Cities. (2007). Bağlantı: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/themes/urban/leipzig_charter.pdf

Low, S. ve Iveson, K. (2016). Propositions for more just urban public spaces, *City*, 20(1), 10-31. DOI: 10.1080/13604813.2015.1128679

Low, S. (2017). Public space and the public sphere: The legacy of Neil Smith. *Antipode*, 49, 153-170. DOI: 10.1111/anti.12189.

Marcuse, P. (2014). Hangi kent, kim(lerin) Hakkı. (Kar İçin Değil Hak İçin). İstanbul: Sel Yayıncılık. Çev. Ali Yağız Şen.

Marcuse, P. (2014). Reading the right to the city. *City*, 18(1), 4-9. DOI:10.1080/13604813.2014.878110

Maricato, E. (2010). The statute of the peripheral city. The city statute of Brazil: A commentary. São Paulo : Cities Alliance and Ministry of Cities

Marks, S, P., Madrowski, K, A.ve Lichem, W. (2008). Human rights cities: Civic engagement for societal development. PDHRE.

Maskaly, J., ve Boggess, L. N. (2014). Broken Windows Theory. The Encyclopedia of Theoretical Criminology.

Mastoras, M, C., ve Mastoras, D. (2019). Proactive Alliance: The Ethos of Broken Windows. Police Chief Online, Bağlantı: <https://www.policechiefmagazine.org/proactive-alliance-ethos-broken-windows/>

Mawby, R. I. (1977). Defensible space: A theoretical and empirical appraisal. *Urban Studies*, 14(2) 169-179.

McArdle, A. ve Erzen, T. (2001). Zero tolerance: Quality of life and the new police brutality in New York City. NYU Press.

Mengi, A. (2007). Kente karşı suç-imar suçu. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülten, 55(6), 47-49.

Merriam Webster (Tarih Yok). Corporeal. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/corporeal>

Merrifield, A. (2011). The right to the city and beyond. *City*, 15(3-4), 473-481. DOI:10.1080/13604813.2011.595116

Merton, Robert K. (1968). *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press.

Mexico City Charter for the Right to the City. (2010). Bağlantı: https://uclg-cisd.org/sites/default/files/Mexico_Charter_R2C_2010.pdf

Mitchell, D. (2020). Kent hakkı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 1. Baskı. Çev. Aydın Çavdar.

Molotch, H. (1993). The space of Lefebvre. *Theory and Society*, 22(6), 887-895. DOI: 10.1007/BF00993685.

Montgomery, R. (1998). Is There Still Life in The Death and Life?. *Journal of the American Planning Association*, 64(3), 269-274. DOI:10.1080/01944369808975984

Moriarty, L. J. (1992). Social disorganization theory, community empowerment, and coalition building: Exploring the linkages. *Criminal Justice Policy Review*, 6(3), 229-240.

Muggah, R. (2012). Researching the urban dilemma: Urbanization, poverty and violence. IDRC.

Mumford, L. (2011). What is a City. *The City Reader*, Editörler: Richard LeGates, T. ve Stout, F. London and New York: Routledge. 5. Baskı. (İlk yayım: *Architectural Record*, 1937), 91-95.

Natapoff, A. (2015, 11 Kasım). The cost of ‘quality of life’ policing: Thousands of young black men coerced to plead guilty to crimes they didn’t commit. *The Washington Post*. Bağlantı: <https://www.washingtonpost.com/news/the-watch/wp/2015/11/11/the-cost-of-quality-of-life-policing-thousands-of-young-black-men-coerced-to-plead-guilty-to-crimes-they-didnt-commit/>

Newman, O. (1972). *Defensible Space; Crime Prevention through Urban Design*. New York: Macmillan.

Newman, O. (1975). Reactions to the “Defensible Space” study and some further findings. *International Journal of Mental Health*, 4(3), 48-70.

Newman, O. (1995). Defensible space: A new physical planning tool for urban revitalization. *Journal of the American Planning Association*, 61(2), 149-155, DOI: 10.1080/01944369508975629.

Newman, O. (1996 [1979]). *Creating defensible space*. Diane Publishing.

Nwalozie, C. J. (2015). Rethinking Subculture and Subcultural Theory in the Study of Youth Crime-A Theoretical Discourse. *Journal of Theoretical & Philosophical Criminology*, 7(1), 1-16.

Oktay, D. (2010). Kent kimliğine bütüncül bir bakış. *İdealkent Dergisi*, 2(3), 8-19.

Olgun, H. B. (2017). Jürgen Habermas, Hannah Arendt ve Richard Sennett'in kamusal alan yaklaşımları. *Sosyolojik Düşün*, 2(1), 45-54.

Onat, N. (2010). Kamusal alan ve sınırları. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi.

Oomen, B., Davis M., ve Grigolo, M. (2016). Introduction: The promise and challenges of human rights cities. Cambridge: Cambridge University Press.

Oomen, B., ve Baumgärtel, M. (2014). Human rights cities. *The Sage Handbook of Human Rights*, 1.

Ortiz, E. (2008). Towards a World Charter for the Right to the City. UNESCO.

Ostrom, V. (1975). Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design By Newman Oscar. (New York: The Macmillan Company.) *American Political Science Review*, 69(1).

Öner, R. V., ve Osmanoğulları, F. (2017). Kentli Haklarına Karşı Şehir Hakkı: Farklılıklar, Benzerlikler ve Eğilimler. *Emek Araştırma Dergisi*, 8(11), 75-98.

Pain, R. (2000). Place, social relations and the fear of crime: A review. *Progress in human geography*, 24(3), 365-387.

Paris Agreement. (2015). Bağlantı: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

Park, R. E., ve Burgess, E. W. (2019 [1925]). *The city*. University of Chicago Press.

Payam, M. (2018). Emniyet, güvenlik, kent emniyeti ve kent güvenliği: Kavramsal bir analiz. *Avrasya Terim Dergisi*, 6(1), 15-25.

PDHRE. (2007). Human rights learning and human rights cities . Achievements Report. Bağlantı: <https://www.pdhre.org/achievements-HR-cities-mar-07.pdf> Erişim Tarihi: 20.03.2021

PDHRE. (Tarih Yok). Human rights cities in development. Bağlantı: <http://pdhre.org/projects/development.html> Erişim Tarihi: 20.03.2021

Pieterse, E., Parnell, S., Swilling, M., ve Van Donk, M. (2008). Consolidating developmental local government: lessons from the South African experience. Juta and Company Ltd.

Plummer, K. (2001). Labeling theory. Encyclopedia of Criminology and Deviant Behavior, 1.

Purcell, M. (2002). Excavating Lefebvre: The right to the city and its urban politics of the inhabitant. GeoJournal, 58(3), 99-108. DOI: 10.1023/B:GEJO.0000010829.62237.8f

Purcell, M. (2013). The right to the city: the struggle for democracy in the urban public realm. Policy & Politics, 41(3), 311-327. DOI:10.1332/030557312X655639

Purcell, M. (2014). Possible worlds: Henri Lefebvre and the right to the city. Journal of Urban Affairs, 36(1), 141-154. DOI:10.1111/juaf.12034

Queensland Government. (2007). Crime Prevention through Environmental Design: Guidelines for Queensland, Part A: Essential features of safer places. Bağlantı: <https://www.police.qld.gov.au/sites/default/files/2018-08/CPTEDPartA.pdf>

Queensland Police. (Tarih Yok) Safety in Public Spaces. <https://www.police.qld.gov.au/safety-and-preventing-crime/safety-in-public-places>

Raco, M. (2007). Securing Sustainable Communities: Citizenship, Safety and Sustainability in the New Urban Planning. European Urban and Regional Studies, 14(4), 305-320. DOI:10.1177/0969776407081164

Raoul Wallenberg Institute. (2018). Lund becomes Sweden's first human rights city. Bağlantı: <https://rwi.lu.se/news/lund-becomes-swedens-first-human-rights-city>

Raoul Wallenberg Institute. (2020). Covid-19: The city of Lund – two years as a human rights city. Bağlantı: <https://rwi.lu.se/blog/covid-19-the-city-of-lund-two-years-as-a-human-rights-city/>

Raworth, K. (2012). A safe and just space for humanity: Can we live within the doughnut?. OXFAM.

Research Worldwide Istanbul. (Tarih Yok). İnsan Hakları Kentleri Bağlantı: <http://www.rwistanbul.org/insan-haklari-kentleri.php>

Reynald, D. M., ve Elffers, H. (2009). The future of Newman's Defensible Space theory: Linking Defensible Space and the routine activities of place. *European Journal of Criminology*, 6(1), 25-46.

Rio Declaration on Environment and Development. (1992). Bağlantı: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf

Rozhenkova, V., Allmann, S., Ly, S., Franken, D., ve Heymann, J. (2019). The role of comparative city policy data in assessing progress toward the urban SDG targets. *Cities*, 95.

Safe City Mississauga: Crime Prevention. (Tarih Yok). Bağlantı: <https://safecitymississauga.on.ca/programs/neighbourhood-watch/>

Sampson, R. J. (1987). Communities and crime. *Positive Criminology*, 91-114.

Sassen S. (1991). *The Global City: New York, London, Tokyo*. New Jersey: Princeton University Press.

Schmid, C. (2014). Henri Lefebvre, kent hakkı ve yeni metropol anaakımı. (Kar İçin Değil Hak İçin). İstanbul: Sel Yayıncılık, İstanbul, Çev. Ali Yağız Şen.

Schraven, D., Joss, S., ve De Jong, M. (2021). Past, present, future: Engagement with sustainable urban development through 35 city labels in the scientific literature 1990–2019. *Journal of Cleaner Production*, 292, 125924. DOI:10.1016/j.jclepro.2021.125924.

Scruggs, G. (2019, 18 Temmuz). Ministry of cities RIP: Tthe sad story of Brazil's great urban experiment. *The Guardian*. Bağlantı: <https://www.theguardian.com/cities/2019/jul/18/ministry-of-cities-rip-the-sad-story-of-brazils-great-urban-experiment>

Seamon, D. (2012). ‘A jumping, joyous urban jumble’: Jane Jacobs’s Death and Life of Great American Cities as a phenomenology of urban place. *The Journal of Space Syntax*, 3(1), 139-149.

Serter, G. (2013). Şikago Okulu kent kuramı: Kentsel ekolojik kuram. *TMMOB, Planlama*, 23(2), 67-76. DOI:10.5505/planlama.2013.98608.

Shaw, C. R., ve McKay, H. D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. Chicago: University of Chicago Press.

Simonsen, K. (2005). Bodies sensations, space and time: the contribution from Henri Lefebvre, *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, 87(1), 1-14. DOI:10.1111/j.0435-3684.2005.00174.x.

Smith, J. (2017). Local responses to right-wing populism: building human rights cities. *Studies in Social Justice*, 11(2), 347-368.

Smith, J. (2019). *Human rights city initiatives as a people’s peace process*. (People’s Peace Processes). Editörler: Yasmin Saikia and Chad Haines. Syracuse: Syracuse University Press.

Smith, N. (2017). Eşitsiz gelişim: Doğa, sermaye ve mekanın üretimi. İstanbul: Sel Yayınları. 1. Baskı. Çev. Esin Soğancılar.

Solak, S. S. G. (2017). Mekân-kimlik etkileşimi: kavramsal ve kuramsal bir bakış. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(1), 13-37.

Soohoo, C. (2015). Human rights cities: Challenges and possibilities. (Global Urban Justice: The rise of Human rights cities). Editörler: Barbara Oomen, Martha F. Davis, Michele Grigolo. Cambridge: Cambridge University Press.

Sridhar, C. R. (2006, 13 Mayıs). Broken windows and zero tolerance: Policing urban crimes. Economic and Political Weekly, 41(19). Bağlantı: <https://www.epw.in/journal/2006/19/commentary/broken-windows-and-zero-tolerance.html>

Stewart, L. (1995). Bodies, visions, and spatial politics: a review essay on Henri Lefebvre's the production of space. Environment and Planning D: Society and Space, 13(5), 609-618.

Stockholm Declaration and Action Plan for the Human Environment. (1972). Bağlantı: <https://undocs.org/en/A/CONF.48/14/Rev.1>

Stravrides, S. (2019). Müşterek mekan: Müşterekler olarak şehir. İstanbul: Sel Yayıncılık. 2. Baskı. Çev. Cenk Saraçoğlu.

Sugranyes, A., ve Mathivet, C. (2010). Cities for all proposals and experiences towards the right to the city. Santiago: Habitat International Coaliton.

Tağmat, S, T. (2008, Ocak-Şubat). Toplumsal uyum için bir çevre inşa etmek: Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu'nda bölgesel politikalar ve mimarlık. Mimarlık Dergisi, 339, Bağlantı: <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=289&RecID=1686>

Taştekin, A. (2020). Kentli hakları bağlamında kentsel güvenlik hakkı. Econharran, 4(5), 47-65.

The Economist. (2017). Safe Cities Index 2017. Bağlantı: <https://safecities.economist.com/wp-content/uploads/2019/08/safe-cities-index-eng-web.pdf>

The Economist. (2019). Safe Cities Index 2019. Bağlantı: <https://safecities.economist.com/wp-content/uploads/2019/08/Aug-5-ENG-NEC-Safe-Cities-2019-270x210-19-screen.pdf>

The Global Network on Safer Cities. (Tarih Yok). Securing the urban advantage for all. Bağlantı: https://mirror.unhabitat.org/downloads/docs/11843_1_594720.pdf

The Mississauga CPTED Advisory Committee. (2013). Mississauga CPTED principles. Bağlantı: <http://www6.mississauga.ca/onlinemaps/planbldg/UrbanDesign/CPTED-2012Dec19.pdf>

The World Urban Campaign. (2012). Manifesto For Cities: The Urban Future We Want. Bağlantı: https://mirror.unhabitat.org/images/WUC_Manifestos/Manifesto%20For%20Cities_English.pdf

Tijerino, R. (1998). Civil Spaces: A Critical perspective of defensible space. Journal of Architectural and Planning Research, 15(4), 321-337.

Treadwell, J. (2012). Criminology: The essentials. SAGE.

Tripathi, V. (2017). Achieving urban sustainability through safe city. Journal of Human Ecology, 59(1), 1-9. DOI:10.1080/09709274.2017.1356048

Tuğaç, Ç. (2020). Avrupa Kentsel Şartı'ndan Avrupa Yeşil Sözleşmesi'ne: Avrupa'da Kentsel politikaların gelişim süreci ve geleceği. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 19(1), 25-267. DOI: 10.32450/aacd.771077

Turut H. ve Özgür, E. M. (2018). Klasik kent kuramlarından eleştirel kent kuramlarına geçiş bağlamında kentleri yeniden okumak. Ege Coğrafya Dergisi, 27(1), 1-19.

Türk Dil Kurumu. (2011). Genel Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu Yayınları. 11. Baskı.

U.K. Presidency. (2005, Aralık). Bristol Accord. In Conclusions of Ministerial Informal Meeting on Sustainable Communities in Europe. Bağlantı: <http://www.mo.org.tr/UIKDocs/bristolaccord.pdf> Erişim Tarihi: 25.02.2021

UCLG. (2012). European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City.

UCLG. (2012). Global Charter-Agenda for Human Rights in the City. Bağlantı: https://www.uclg-cisdp.org/sites/default/files/UCLG_Global_Charter_Agenda_HR_City_0.pdf

UCLG. (2015). World Charter on the Right to the City. Bağlantı: <https://www.uclg-cisdp.org/sites/default/files/World%20Charter%20for%20the%20Right%20to%20the%20City.pdf>

UN General Assembly. (1948). Universal Declaration of Human Rights. 302(2). Bağlantı: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf

UN General Assembly. (1966). International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, United Nations, Treaty Series, 993. Bağlantı:

<https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/06turkish/TIntCovEcSocCulRights.pdf>

UN General Assembly. (2014). Progress report of the Advisory Committee on the role of local government in the promotion and protection of human rights, including human rights mainstreaming in local administration and public services. Karar No: A/HRC/27/59.

UN General Assembly. (2015). Role of local government in the promotion and protection of human rights – Final report of the Human Rights Council Advisory Committee. Karar No: A/HRC/30/49.

UN Habitat. (2010). Report of the fifth session of the World Urban Forum. New York. Bağlantı: http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/135_1.pdf

UN Habitat. Safer cities. (Tarih Yok). Bkz. <https://unhabitat.org/safer-cities>

UNDP. (2020). Küresel amaçlar. Bağlantı: <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/surdurulebilir-sehirler-ve-topluluklar/>

UN-HABITAT. (2020). World Cities Report: The Value of Sustainable Urbanization Bağlantı: https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/10/wcr_2020_report.pdf Erişim Tarihi: 17.05.2021

United Nations. (1993). Report of the United Nations Conference on Environment and Development. Karar No: A/CONF.151/26/Rev.1 (Vol. 1)

United Nations. (1996). Report of the United Nations Conference on Human Settlements (HABITAT II) Karar No: A/CONF.165/14.

United Nations (2015). Historic new sustainable development agenda unanimously adopted by 193 UN members. Bağlantı:

<http://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2015/09/historic-new-sustainabledevelopmentagenda-unanimously-adopted-by-193-un-members/>

United Nations. (2017). New Urban Agenda. HABITAT III. <https://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf>

University of Huddersfield. (Tarih Yok) Crime Prevention and Urban Design. Bağlantı: https://research.hud.ac.uk/institutes-centres/ssi/themes/designing_out_crime/

Uzunçarşılı, Baysal, C. (2015). Kentin tozu. Açık Radyo Kitaplığı 2. Encore Yayınları.

Ünlü, T. S. (2017). Kent kimliğinin oluşumunda kentsel bellek ve kentsel mekân ilişkisi: Mersin örneği. Planlama, 27(1), 75-93. DOI: 10.14744/planlama.2017.06078.

Van Hout, B. (2019). Human Rights Cities: Theoretical and practical overview. European Union Agency for Fundamental Rights. Bağlantı: <https://europe.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=2579&LangID=E E.T. 02.01.2021>

Vergin, N. (2014). Siyasetin Sosyolojisi. İstanbul: Doğan Kitap. 11. Baskı.

Ville de Montreal. (2017). Montreal Charter of Rights and Responsibilities. 4. Baskı.

Ward, K. C., Kirchner, E. E., ve Thompson, A. J. (2018). Social disorganization and rural/urban crime rates: A county level comparison of contributing factors. International Journal of Rural Criminology, 4(1), 43-65.

Wendt, M. (2009). The importance of death and life of great American cities (1961) by Jane Jacobs to the profession of urban planning. New Visions for Public Affairs, 1, 1-24.

West End Traders Association. (2018). West End CPTED Assessment. Urbis. Bağlantı: <https://westender.com.au/wordpress/wp-content/uploads/2019/05/WETA-CPTED-Study.pdf>

West Yorkshire Police Service. (Tarih Yok) 10 principles of Crime Prevention. Bağlantı: <https://www.westyorkshire.police.uk/advice/10-principles-crime-prevention/10-principles-crime-prevention/10-principles-crime-prevention>

West Yorkshire Police Service. (Tarih Yok). Designing out crime. Bağlantı: <https://www.westyorkshire.police.uk/DesigningOutCrime>

West, D. M., ve Bernstein, D. (2017). Benefits and best practices of safe city innovation. Washington: Center for Technology Innovation at Brookings.

White, R., ve Sutton, A. (1995). Crime prevention, urban space and social exclusion. The Australian and New Zealand. Journal of Sociology, 31(1), 82-99. DOI:10.1177/144078339503100106

William Bratton (1998): Crime is down in New York City: Blame the police, IEA Welfare Unit. 2. Baskı.

Wilson, P., ve Wileman, B. (2005). Developing a "Safe City" strategy based on CPTED research: An Australian case study. Journal of Architectural and Planning Research, 22(4), 319-329.

Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. American Journal of Sociology, 44(1), 1-24.

Wirth, L. (2002). Bir yaşam biçimi olarak kentleşme. (20. Yüzyıl Kenti), Ankara:İmge Yayınevi, Der. ve Çev. Ayten Alkan, Bülent Duru.

World Bank. (2019). Average Global GDP. Bağlantı: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2019&start=2019&view=bar>

World Bank. (2019). New Zealand. Bağlantı:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=NZ>

World Bank. (2019). Singapour. Bağlantı:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=SG>

World Charter on the Right to the City. (2004). Bağlantı:
https://www.hlrn.org.in/documents/World_Charter_on_the_Right_to_the_City.htm

World Human Rights Cities Forum. (2014). Gwangju Guiding Principles for a Human Rights City (Gwangju Principles).

Yahyagil, M. (2011). Kentlerin kültürün gelişmesindeki etkileri. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 25, 105-120.

Yıldız A.G. (2013). European Urban Charter 1992 and 2008. *Encyclopedia of Corporate Social Responsibility*. Berlin: Springer.

Ykselbaba, . (2008). Habermas'ta kamusal alan/özel alan ayırımı. Doktora Tezi. İstanbul. İstanbul Üniversitesi SBE Kamu Hukuku Anabilim Dalı.